

Landsmøtet 2007:

Åse Kleveland

– ny styreleder i Human-Etisk Forbund

Side 10

Portrett:

Thomas Dybdahl

Side 22

Fremtiden er NÅ – ungdommen kommer

Tema side 16 - 20

Kristne formålsparagrafer står for fall

Rett forut for årets landsmøte i Human-Etisk Forbund (HEF) leverte Bostad-utvalget rapporten «Formål for framtida». Utvalget, hvor også HEFs generalsekretær Kristin Mile har sittet, har levert en samstemt innstilling som innebærer at dagens kristne formålsparagrafer i barnehage og skole står for fall.

Den samstemte innstillingen er et kompromissforslag mellom flertallet som ikke ønsker noen henvisning til tro eller livssyn og mindretallet som ønsker en sterkere forankring i kristne verdier og tradisjon.

Mens det i dagens formålsparagraf heter at skolen i samarbeid med heimen skal gi barna «ei kristen og moralsk oppseding», foreslår utvalget nå at skole og barnehage «skal bygge på respekt for menneskeverdet, på åndsfrihet, nestekjærlighet, likeverd og solidaritet, slik disse grunnleggende verdiene kommer til uttrykk i kristen og humanistisk tradisjon, i ulike religioner og livssyn, og slik de er forankret i menneskerettighetene».

Dette fjerner ikke enhver referanse til kristendommen, slik Human-Etisk Forbund ideelt sett ønsker, men det fjerner de formuleringene som er blitt brukt til å rettferdiggjøre forkynning i skole og barnehage. De nye formuleringene gjør at det ikke kan henvises til formålsparagrafene på den måten Human-Etisk Forbund altfor ofte har fått henvendelser fra fortvilte foreldre om.

Verken Finland, Sverige eller Danmark har noen religiøs forankring av verdiene i sine formålsparagrafer for skole og barnehage, og det er ingen tvil om at Human-Etisk Forbunds primærstandpunkt – i likhet med utvalgets flertall – er at formålsparagrafer ikke trenger noen eksplisitt og spesifikk henvisning til tros- eller livssyn.

Men utvalget har levert den innstillingen det var mulig å komme til enighet om, og Human-Etisk Forbund bør berømme dette forslaget. Ikke bare er kristendommens særstilling fjernet, men det er faktisk menneskerettighetene det henvises til som forankring av de verdiene skole og barnehage skal bygge på. Bare dette er å regne som en stor seier for forbundet!

Det er viktig at HEF – som vektlegger verdien av dialog og samarbeid – nå ikke stiller seg misfornøyd med dette forslaget og befester et bilde av en organisasjon som aldri blir fornøyd med mindre religionsreferanser fjernes helt.

Dette påpekte også styremedlem Baard Thalberg i diskusjonen om utvalgets innstilling på årets landsmøte: – Vi kan ikke tillate oss å sutre over at det kunne ha blitt enda bedre. Vi skal ikke la det beste bli det godes fiende, sa han.

Også HEF må være villig til å bevege seg. Signalene fra landsmøtet er derfor riktige: Det er lurt ikke bare å si «dette kan vi leve med», men «dette kan vi leve godt med». Samtidig som man er tydelig på at dette ikke er HEFs primærstandpunkt.

For dette er selvsagt bare en foreløpig seier. Utvalgets innstilling skal ut på høring, og så skal kampen fortsette på den politiske arenaen. Kristelig folkeparti har signalisert at partiet ser forslaget som et skritt i riktig retning og et utgangspunkt for videre drøftinger. Partiet «vil kjempe for at den nye formålsparagrafen fortsatt skal ha en tydelig forankring i kristne og humanistiske verdier».

Utvalgsmedlem og del av det mindretallet som ønsket sterke kristen forankring, Ellen Inga O. Hætta, har kritisert utvalgets skjeve fordeling. Det er viktig å merke seg at dette langt på vei er sant: Aldri før er det vel blitt nedsatt et så sekulært innstilt utvalg til å behandle spørsmål som også er knyttet til religion. Utredningen kommer antageligvis til å bli utsatt for angrep fra flere kanter. De konservative kristne både innenfor og utenfor Den norske kirke kan komme til å mobilisere mot det de mener er en betydelig svekkelse av den kristne verdiforankringen.

Men hvis forslaget blir stående etter den politiske behandlingen, er det ingen tvil: da har Human-Etisk Forbund vunnet en stor seier.

Kirsti Bergh

FRI TANKE

Medlemsavis for Human-Etisk Forbund
Fri tanke redigeres etter redaktørplakaten.
Redaksjonelt stoff i Fri tanke står ikke nødvendigvis for Human-Etisk Forbunds regning.

Tlf: 23 15 60 20
Faks: 23 15 60 21
E-post: fri.tanke@human.no

Besøksadresse:
Humanismens hus
St. Olavs gt. 27
Oslo

Postadresse:
Pb. 6744 St. Olavs plass
0130 Oslo

ANSVARLIG REDAKTØR

Kirsti Bergh
E-post: bergh@human.no

REDAKSJON

Even Gran
E-post: gran@human.no

KORREKTUR

Gunhild Stranden
E-post: stranden@human.no

LAYOUT

JPG-Jungelpatruljen
www.jpg.no

TRYKK

Dagblad-Trykk

MATERIALFRIST FOR NR. 3 2007

3. september 2007

OPPLAG

Ca. 55.600

FORSIDEFOTO

Svein Utigard

K O L O F O N

KRONIKK: KIRKEN OG DEN GODE STAT	Side 4
AKTUELT: FORMÅLPARAGRAFUTVALGETS KONKLUSJON	Side 8
KOMMENTAR: SARA AZMEH RASMUSSEN: KAMPEN OM EUROPAS FRAMTID	Side 9
AKTUELT: HUMAN-ETISK FORBUNDS LANDSMØTE 2007	Side 10
AKTUELT: HAMU – STORT OG UBRUKT POTENSIAL	Side 12
AKTUELT: MUSIKK FOR GUDLØSE HØYTIDELIGHETER	Side 15
TEMA: UNGDOMMEN KOMMER!	Side 16
PORTRETT: THOMAS DYBDAHL – VITENSKAPSMANNEN	Side 22
BAKGRUNNSARTIKKEL: DJEVELUTDRIVELSE I VEKST	Side 28
AKTUELLE BØKER:	Side 31

Kristin Mile
Generalsekretær i Human-Etisk Forbund

Like rettigheter og likebehandling av homofile og heterofile følger av det alminnelige menneskerettslige prinsipp og er en viktig sak for Human-Etisk Forbund.

KOMMENTAR

Generalsekretærens kommentar:

Fra partnerskap til ekteskap

Da Human-Etisk Forbund fikk vigselfrett fra 2005, var en ny, viktig humanistisk seremoni etablert. Engasjerte og kompetente vigslere har siden da forestått mer enn 1100 vigslar. Det eneste skåret i gleden over vårt nye seremonitilbud var at vi ikke samtidig fikk rett til å registrere partnerskap, noe vi også hadde søkt om. Vi var det eneste livssynssamfunnet som ønsket en slik rett for å kunne likebehandle våre medlemmer. Det at vi, ikke overraskende, var det eneste livssynssamfunnet som ønsket dette ble faktisk et argument for daværende minister mot å gi oss retten.

Nå er dette historie, og vi er endelig gitt mulighet til å tilby alle våre medlemmer, uansett seksuell legning, en likeverdig seremoni i forbindelse med inngåelse av ekteskap og partnerskap. Human-Etisk Forbund har fått rett til å forestå partnerskapsinngåelser som det foreløpig eneste alternativet til domstolene, og 5. mai i år ble de første seremoniene gjennomført. Det er lagt vekt på å utforme et formular som er mest mulig likt det som brukes for vigslar.

Like rettigheter og likebehandling av homofile og heterofile følger av det alminnelige menneskerettslige prinsipp og er en viktig sak for Human-Etisk Forbund. Lov om registrert partnerskap fra 1993 er et godt skritt i retning likebehandling, men samtidig ikke tilstrekkelig til å hevde at homofile og lesbiske partnere behandles på lik linje med heterofile ektepar. Parene behandles ulikt, først og fremst ved at betegnelsen ekteskap er forbeholdt de heterofile parene, men også i forhold til adopsjon, assistert befruktning og foreldreskap.

I Soria Moria-erklæringen slo regjeringen fast at den ville gå inn for endringer i ekteskapsloven som åpner for ekteskap mellom to av samme kjønn. Arbeidet med forslag til slike endringer ble igangsatt, og vårt forbund ble invitert til å delta i en referansegruppe for arbeidet. I mai i år sendte regjeringen forslag om en felles ekteskapslov ut på høring. Forslaget går ut på å vedta en felles ekte-

skapslov og oppheve dagens partnerskapslov. Forslaget innebærer også likebehandling i forhold til adopsjon, assistert befruktning og foreldreskap for det som er gitt betegnelsen likekjønnede og ulikekjønnede ektepar. Det bør ikke være vanskelig for Human-Etisk Forbund å støtte dette forslaget.

Regjeringen foreslår at det skal være en rett for tros- og livssynssamfunn å vie lesbiske og homofile, men at det ikke skal være en plikt til dette. Human-Etisk Forbund vil selvfølgelig benytte seg av en slik rett, men det er nok ikke trolig at de ulike trossamfunnene like selvfølgelig vil gjøre det samme.

Debatten rundt forslaget til felles ekteskapslov har så langt dreid seg, dels om konsekvensene i form av likebehandling ved adopsjon og foreldreskap, dels om hvorvidt trossamfunnene skal pålegges en plikt til å vie likekjønnede par. De som tar til orde for å pålegge trossamfunnene en plikt, ignorerer et viktig og vesentlig faktum – trosfriheten. Selv om man er dypt uenig i religiøse samfunns diskriminering av homofile og lesbiske, er det så langt ikke aktuelt å tvinge kirken eller andre trossamfunn til endring gjennom lovgivning. Medlemmer i slike samfunn har frihet og rett til å melde seg ut av dem. Det ville derfor være overraskende og svært betenkelig om man skulle endre holdningen til trosfriheten gjennom innføring av en vigselfplikt.

Mer riktig vil det være å skille formaliteter fra seremoni ved å innføre borgerlig vigself for alle og samtidig gi mulighet til en tros- eller livssynstilknyttet seremoni i etterkant – for de par og de tros- eller livssynssamfunn som ønsker det. Det vil innebære at vigselfretten opphører for Den norske kirke og andre trossamfunn, og også for Human-Etisk Forbund. En slik ordning har hele tiden vært forbundets primærstandpunkt, og bør derfor ikke stoppe oss i kampen for likebehandling av homofile og lesbiske par som ønsker å inngå ekteskap.

hinsidige bar&grill

Kirken og den gode stat

Modellene for «nyordning» av forholdet mellom stat og kirke med størst oppslutning vitner om stor tillit til staten, men sikrer ikke tilstrekkelig tros- og livssynsfriheten, påpeker Ingvill Thorson Plesner. Hun skisserer en alternativ modell og framgangsmåte, som også tar hensyn til bekymringene bak flertallsforslagene.

Ingvill Thorson Plesner
doktorgradsstipendiat ved Senter for menneskerettigheter, Universitetet i Oslo og medlem i Den norske kirke

Etter Arbeiderpartiets landsmøtevedtak i april 2007 ser det ikke lyst ut verken for de som ønsker å beholde dagens statskirkeordning eller for de som vil avvikle den. Partiet – som sitter «på vippen» i stat/kirke-spørsmålet – går inn for en ny konstruksjon der staten formelt blir litt mer frikoblet fra Den norske kirke, men der statens kirkestyre likevel videreføres.

Ap vil fjerne grunnlovsbestemmelsen om at «den evangelisk-lutherske religion forbliver statens offentlige religion». Denne bestemmelsen forankrer dagens statskirkeordning og angir hvilket læregrunnlag det «kirkelige statsråd» (Kongen og regjeringens kirkemedlemmer) er forpliktet på når de for eksempel utnevner biskoper. Samtidig vil partiet beholde grunnlovsparagrafene som fastsetter det viktigste praktiske innholdet i statskirkeordningen, nemlig det kirkelige statsråds myndighet til blant annet å utnevne biskoper. Begrunnelsen er at det er til kirkens og folkets beste at staten fortsatt tar seg av denne sentrale oppgaven for landets største trossamfunn; staten må sikre at Den norske kirke forblir en «åpen og inkluderende folkekirke».

At et sosialdemokratisk parti har slik tro på staten er jo ikke egentlig så underlig. Men høringsrunden om stat og kirke viser at også store deler av Den norske kirke ønsker fortsatt politisk styring av eget trossamfunn.

STOLER MER PÅ STATEN

Over halvparten av menighetsrådene ga i sine uttalelser uttrykk for at de foretrekker dagens ordning med utnevning av biskoper, framfor en ordning der dette blir en oppgave for kirkens indre demokrati. De uttrykte dermed mistillit til det indrekirkelige styrings-systemet de selv er en del av. Resten av menighetsrådene og flertallet i Den norske kirkes øverste valgte organ, Kirkemøtet, ønsket samme modell som flertallene i Gjønnnesutvalget og Bakkevigutvalget gikk inn for: Kirken overtar valg av biskoper og blir formelt et selvstendig rettssubjekt, men politisk kontroll videreføres ved at prinsipper for kirkens valgordninger, organisering, læregrunnlag og folkekirkeprofil nedfelles i en egen kirkelov.

På hver sin måte viser lokalt og sentralt valgte organer i Den norske kirke at de ikke stoler på en kirke som er «Herre i eget hus». *Kirken ser altså ut til å stole mer på staten enn på seg selv når en modell for framtidens relasjon mellom stat og kirke skal utmeisles.*

Samtidig er det mulig å forstå at en stor del av

Kulturminister Trond Giske representerer Den gode stat, som sørger for liberale og kvinnelige biskoper, som tidligere biskop Rosemarie Køhn. Foto: Scanpix

kirkens medlemmer har fått en slik tillit til statsmakten i Norge. Innenfor statskirkeordningen har Den norske kirke fått kvinnelige prester og biskoper, en intern valgordning som gir stor grad av selvstyre og en relativt forutsigbar økonomi.

Det er dessuten mulig å forstå denne tilliten til staten som kirkestyre som et uttrykk for den generelle tillit folk flest i Norden ser ut til å ha til statsmakten. Denne tilliten har dannet grunnlaget for den nordiske velferdsstatsmodellen. Etterkrigshistorien i Norden har lært oss å stole på at staten tar seg av oss. Lover, regelverk og offentlige støtteordninger gir oss trygghet for både frihet og velferd. Derfor har vi med god grunn fått tillit til staten.

Det er dette positive nordiske statssynet rettsfilosofen Agust Thor Arnason sikter til med betegnelsen «den gode stat» (*Mennesker og Rettigheter nr. 1 2004*). Han mener vår tro på den gode stat kan bidra til å forklare hvorfor de nordiske grunnlover, sammenlignet med for eksempel den tyske, har vært sene med å ta inn klare og mer omfattende henvisning til menneskerettighetene. Tysklands grunnlov av 1949 fikk et omfattende menneskerettighetskapittel nettopp på bak-

grunn av landets erfaringer under annen verdenskrig om hvor galt det kan gå dersom demokrati kun betyr flertallsstyre.

I dag er det ingen grunn til å frykte nasjonalsosialistisk stortingsflertall, men det kan likevel være klokt å lage rettsordninger som i størst mulig grad forebygger at statsmakten på noe vis går ut over sine legitime grenser. Menneskerettighetene er nettopp utformet for å bidra til slik avgrensning av statsmakten på områder der menneskeverdet krever at den enkeltes frihet og integritet vernes.

MENNESKERETTLIG LANGT FRA IDEELL

Retten til religions- og livssynsfrihet gir både enkeltmennesker og trossamfunn vern mot statlig innblanding i trosoppfatninger og trosutøvelse. Både FNs menneskerettighetskomité og Europarådets menneskerettighetsdomstol har slått fast at denne rettigheten inkluderer vern mot statlig innblanding for eksempel i trossamfunns utnevning av religiøse ledere, og i andre saker som gjelder fastsetting og tolkning av læregrunnlag.

Dagens statskirkeordning framstår dermed – mildt sagt

– som langt fra ideell i et menneskerettighetsperspektiv. FN har for eksempel pekt på at den innebærer en særlig risiko for diskriminering av minoriteter. De har likevel hittil ikke hevdet at ordningen i seg selv innebærer noen krenkelse av Den norske kirkes rettigheter som trossamfunn. Dette har trolig sammenheng blant annet med at det jo kun er de statsråder som er medlemmer av Den norske kirke som deltar i utnevning av biskoper. Grunnlovens paragraf 2 angir det læregrunnlag statsrådene og Kongen er forpliktet på i behandlingen av slike og andre saker vedrørende Den norske kirke.

Stortingets representanter er ikke forpliktet på «den evangelisk-lutherske lære». Stortingets myndighet til å gripe inn i kirkens styre er derfor avgrenset av den makt Grunnloven i dag legger til Kongen som kirkens formelle overhode og til konfesjonsforpliktete statsråder. Likevel synes det nå å være bred politisk enighet om at endringer må til for bedre å sikre tros- og livssynsfriheten og likebehandling mellom majoritet og minoriteter. Men når tros- og livssynsfrihet og likebehandling er hovedbegrunnelsen for endringer, gir det liten mening å gå inn for en modell som i samme eller enda større grad enn dagens ordning skurrer i forhold til disse prinsippene.

Det er underlig at Arbeiderpartiet nå vil videreføre ordningen med statlig kirkestyre, blant annet utnevning av biskoper, men samtidig fjerne den grunnlovsbestemmelsen (§2 annet ledd) som angir det læregrunnlag staten er forpliktet på i forhold til Den norske kirkes virksomhet. Dette betyr at dagens ordning og de menneskerettslige dilemmaer den innebærer i all hovedsak videreføres. En kan spørre seg hva man egentlig oppnår med endringen i §2, annet enn å utsette spørsmålet om mer grunnleggende endringer.

ENDRING KUN AV §2 VIRKER NESTEN TILSLØRENDE

Kanskje tror mange fortsatt at staten gjennom §2 om «statens offentlige religion» er forpliktet på Den norske kirkes lære og verdier. Men Høyesterett slo allerede i 1983 (Børre Knudsen-dommen) fast at paragrafen kun angir det læregrunnlaget myndighetene er forpliktet på når de fatter vedtak som gjelder Den norske kirkes egen virksomhet. Paragrafen har likevel en symbolverdi som grunnlovsmessig ankerfeste for statskirkeordningen, og dermed som uttrykk for de nære relasjoner mellom staten og Den norske kirke. Men disse nære forbindelsene vil – både rettslig og i praksis – likevel videreføres med den modellen Ap går inn for, og endringen av paragraf 2 framstår da nærmest som en tilsøring av dette.

Også den modellen Kirkemøtet har gått inn for er problematisk, særlig i forhold til Den norske kirkes trosfrihet. Modellen forutsetter at Kongens/regjeringens kirkestyre avvikles og at Den norske kirke blir et selvstendig rettssubjekt som selv utnevner biskoper. Men den innebærer at Stortinget fortsatt skal gi en Lov om Den norske kirkes læregrunnlag, dens identitet som folkekirke, dens organisering, ledelsesstruktur og valgordning. At Stortinget skal gi en lov om slike indre forhold i et trossamfunn, som med nyordningen ellers har fått rettslig selvstendighet, er et paradoks og et menneskerettslig problem.

Felles for Arbeiderpartiets og Kirkemøtets nyordningsmodeller er at de er basert på en grunnleggende tillit til at staten er god, og til at det faktisk er bedre for kirken og dens medlemmer om staten beholder kontroll med den. I saker der en grunnleggende rettighet som tros- og livssynsfriheten står på spill er dette neppe noe klokt utgangspunkt.

Dessuten kan intensjonene bak Aps og Kirkemøtets forslag til nyordninger sikres med en prinsipielt ryddigere modell dersom vi velger en annen framgangsmåte.

For å finne en modell som skal kunne få tilstrekkelig kirkelig og politisk oppslutning er det nødvendig å ta et visst hensyn til de bekymringer som ligger til grunn for de modellene som hittil har fått bredest oppslutning. Et sentralt anliggende bak både Arbeiderpartiets og Kirkemøtets ønsker om videreføring av statlig styring av kirken, er frykten for at økt selvstendighet skal føre til at konservative grupperinger i kirken får større makt.

I stedet for å haste fram mot en bastardløsning burde man først gi noe mer tid til interne kirkelige reformer som er nødvendige for å skape tillit til kirkelig selvstyre, ikke minst blant kirkens egne medlemmer. Da er det særlig viktig å finne fram til valgordninger som kan skape bredt engasjement og virke samlende for ulike grupperinger i kirken.

DET FORNUFTIGE KOMPROMISS

Dagens ordning innebærer indirekte valg til kirkens øverste valgte organ, Kirkemøtet. Mens teologisk konservative grupperingene i kirken i all hovedsak er fornøyde med denne ordningen, har de liberale talsmenn tatt til orde for en ordning med direkte valg til Kirkemøtet. Diskusjonen om reform av valgordningene har dermed låst seg fast, og det ser ut til å herske en gjensidig mistillit mellom grupperingene: De konservative frykter de liberale vil dominere Kirkemøtet dersom det blir direkte valg, og de liberale mener ord-

Ingen er tjent med en nyordning som svikter i forhold til de prinsipper som begrunner selve reformen; tros- og livssynsfrihet og likebehandling.

ningen med indirekte valg fører til konservativ dominans. Et fornuftig kompromiss ville være en ordning der Kirkemøtet velges dels gjennom direkte og dels gjennom indirekte valg. Dermed ville både de mer og de mindre aktive i kirken få innflytelse på beslutningene i kirkens øverste valgte organ.

Også nye ordninger for nominasjon og valg av biskoper og en ny ordning for ledelse av prestetjenesten må være på plass før det «kongelige kirkestyre» avvikles. Alle regler for kirkens organisering og virksomhet må så nedfelles i en kirkelig «grunnlov» sammen med prinsipper om dens læregrunnlag, identitet og målsetninger. En slik kirkeforfatning må vedtas av Kirkemøtet før dagens statskirkeordning avvikles. Slik ville både kirkens grasrot og politikerne få grunnlag for tillit til den selvstendige kirkens evne til å holde stø kurs og orden i eget hus. Dermed vil det også bli overflødig med videreføring av det kongelige kirkestyret med utnevning av biskoper i kirkelig statsråd og med politiske føringer for kirkens indre virksomhet i en egen kirkelov.

To andre hensyn enn frykten for kirkelig selvstyre har vært framme blant talspersoner for den uryddige

mellomløsningen: Ønsket om en viss rettslig synliggjøring av Den norske kirkes særstilling som majoritetskirke, og frykten for at kirkelig løsrivelse fra staten skal føre til «sekulærfundamentalisme» og «franske tilstander». Til og med sentrale talspersoner for muslimene har gått inn for Kirkerådets mellomløsning med en rettslig særstilling for Den norske kirke gjennom en egen kirkelov, fordi de håper en slik ordning kan forhindre en utvikling i retning av en religionsfiendtlig politikk i Norge.

Her har de som ønsker en rettslig «fristilling» av Den norske kirke understreket klart og tydelig at de jo slett ikke har noe ønske om at religion og livssyn privatiseres slik tendensen synes å være i Frankrike. Modellen legger eksplisitt opp til en «aktivt støttende religionspolitikk» basert på prinsipper om likebehandling og utfoldelse for religion og livssyn i det offentlige rom.

Ideelt bør lovbestemmelser om Den norske kirkes og andre tros- og livssynssamfunns rammebetingelser og forhold til staten reguleres i en felles Trossamfunnslov. Men det ser ut til å være en avgjørende symbolsak for mange kirkefolk og politikere å beholde – i hvert fall i en overgangsfase – en egen Kirkelov for Den norske kirke. Dersom dette må til for å få til en avvikling av statskirkeordningen, må det kanskje kunne aksepteres, dersom loven ikke inneholder bestemmelser om kirkens indre virksomhet, for eksempel om dens læregrunnlag, organisering og profil som «demokratisk» «folkekirke» etc., slik for eksempel den nye svenske kirkeloven gjør. En eventuell kirkelov bør avgrense seg til å si noe om de forhold som vedrører kirkens forhold til staten; dens rettslige og økonomiske rammebetingelser etc. En slik symbolsk særstilling for Den norske kirke vil i hvert fall være å foretrekke framfor en bestemmelse om at «den kristne og humanistiske arv» forblir statens verdigrunnlag slik Gjønnes-utvalget (også) la opp til.

BEDRE Å SKYNDE SEG LANGSOMT

Debatten om statens forhold til Den norske kirke kan selvsagt føres uten at man kobler den til debatter om statens verdigrunnlag og statens generelle religionspolitikk. Men det ser nå ut til at vi kan ende opp med en prinsipielt uryddig modell nettopp fordi det er mye frykt knyttet til hvilke religionspolitiske konsekvenser en kirkelig fristilling fra staten kan ha. Dette taler for at de tre debattene ses i sammenheng. Noen generelle prinsipper om statens verdigrunnlag og religions- og livssynspolitikken bør nedfelles i Grunnloven, blant annet for å motvirke frykten for at staten kan bli religionsfiendtlig ved en løsrivelse mellom stat og kirke.

Denne prosessen vil ta noe mer tid enn det politikerne nå legger opp til. Men en ryddig stat/kirke-reform er verdt å vente litt på når vi først skal avvikle en flere århundrelang ordning. Ingen er tjent med en nyordning som svikter i forhold til de prinsipper som begrunner selve reformen; tros- og livssynsfrihet og likebehandling.

Det kan være fristende å hoppe på en «nest best»-løsning når utsiktene til en reell og ryddig kirkelig løsrivelse fra staten ser dårlige ut. Mange som egentlig ønsker en «fristilt kirke» (Gjønnesutvalgets modell 3), ser nå ut til å ha resignert og går inn for en av mellomløsningene på linje med Kirkerådets eller Arbeiderpartiets forslag. Det er et underlig, men kanskje vakkert paradoks at det nå er Human-Etisk Forbund som står igjen som den fremste, og snart eneste, forsvaret av selvstyre for Den norske kirke. Jeg håper HEF fortsetter å være majoritetskirkens forsvaret på dette punktet, selv om denne kirken tilsynelatende for øyeblikket har mistet troen på seg selv.

Ateistvitnesbyrd, Facebook-humanister, statskirke og sekulærmuslimer

Fritanke.no er stedet å oppsøke hvis du vil holde deg oppdatert på stat/kirke-debatten fra et humanistisk ståsted. Siden utgivelsen av forrige papir-Fri tanke har nettavisen publisert over tjue saker om forholdet mellom staten og Den norske kirke. Nettsiden publiserer daglig saker, men selv om statskirke-spørsmålet tar mye plass, finner du også andre saker på den HEF-finansierte nettavisen. I løpet av de siste månedene har Fritanke.no blant annet publisert disse sakene, som selvsagt kan leses i sin helhet på nettsiden.

Vil ha religionsfrihet ut av grunnloven

Svenske humanister, inkludert Abba-stjernen Bjørn Ulvaeus, vil fjerne ordet «religionsfrihet» fra den svenske grunnloven. – Religionsfriheten er ulogisk, motsetningsfull og kontraproduktiv, mener de. – Ikke enig, sier Kristin Mile. (4.6.2007)

Uenighet blant moderate og sekulære muslimer

Kun kort tid før den tillyste pressekonferansen 26. april, måtte Sara Azmeh Rasmussen informere den oppmøtte pressen at det ikke ble noe av et varslet forum for moderate og sekulære muslimer i denne omgangen. Initiativtakerne Azmeh Rasmussen og Walid Al-Kubaisi var havnet i uforsonlig konflikt og presenterte sine versjoner av konflikten i hvert sitt leserbrev på Fritanke.no. (26.4.2007, 30.4.2007)

Hvor blir det av støtten fra minoritetsreligionene?

HEF hevder å kjempe på vegne av minoritetsreligionene i livssynspolitikken. Men hvor blir det av støtten fra disse? Synes de det er greit at kristendommen dominerer, eller roper de bare ikke høyt nok? Fritanke.no har snakket med to muslimer og en buddhist. (26.03.2007)

Nytolkning av Metallica i historisk konfirmasjon

Oda, Elle Maija og Biret Irja ble de første til å konfirmere seg humanistisk i samehovedstaden Karasjok. Det skjedde onsdag i påskeuka. Fram til nå har den kristne konfirmasjonen vært enerådende i regionen. Mari Boine sang tre låter under seremonien. (17.4.2007)

Oppfordrer NRK til å kjøpe BBC-serie om ateisme

HEFs pressesjef Jens Brun-Pedersen oppfordrer NRK til å kjøpe inn BBC-serien «A brief history of disbelief». – Nå har NRK sjansen til å balansere årtier med massiv kristen forkynnelse, sier han. (11.5.2007)

168 vitnesbyrd om omvendelse til ateisme

På Richard Dawkins' nettsted kan du lese 168 historier fra folk som har vært tildels ytterliggående kristne i store deler av sitt liv, men som har mistet troen og blitt ateister. (24.5.2007)

Merkel gir opp Gud i EUs grunnlov

Tysklands forbundskansler Angela Merkel har gitt opp forslaget om å få en kristen formålsparagraf inn i EUs nye grunnlov. I fjor fremmet hun et forslag om dette i samarbeid med pave Benedikt XVI. (24.5.2007)

Stian fra Heia Tufte ble nr. 70.000

Human-Etisk Forbund rundet nylig 70.000 medlemmer. Medlem nr. 70.000 ble ingen ringere enn Stian Birger Lindhom (25) fra tv-serien Heia Tufte. (26.4.2007)

Strid mellom ateister i USA

Den gammeltestamentlige guden er en psykotisk kriminell, skriver Richard Dawkins, mens hans medsamensvorne Sam Harris skriver artikler med titler som «vitenskapen må knuse religionen». Den mer mode-

rate humanisten Greg Epstein kaller dette «ateist-fundamentalisme», og høster storm. (12.4.2007)

– Vigrids sympatisører mener ikke dette er absurd

HEFs generalsekretær Kristin Mile er oppgitt over at Borgarting lagmannsrett har frifunnet Tore Tvedt for rasisme. – Hvor grovt må det være før man kan bli dømt for rasisme i Norge, spør Mile. (22.5.2007)

Møt humanister fra hele verden i Second life

Det er ikke bare på Facebook at humanister møtes på nettet. Det finnes også en egen «humanist-hage» i den virtuelle nettverdenen Second life. Hvis du registrerer deg som innbygger der, kan du hver uke møte og diskutere med humanister fra hele verden. (8.5.2007)

Humanister møtes på Facebook

Nettsamfunnet Facebook brukes til å bygge nettverk blant norske humanister. Flere humanistiske Facebook-grupper vokser raskt. – Dette er en fin måte å bygge nettverk på, sier Mari-Marthe Apenæs som administrerer gruppa «Human-Etisk Forbund». (25.4.2007)

Salman Rushdie fikk humanistpris i USA

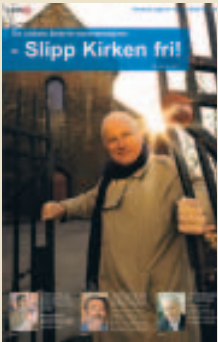
Forfatteren Salman Rushdie fikk fredag tildelt prisen «Outstanding Lifetime Achievement Award for Cultural Humanism» under en humanistkonferanse ved Harvard University. (23.4.2007)

Nytt fra HEF-kanten

HEF-bilag om stat/kirke i Dagsavisen

I et siste forsøk på å påvirke delegatene til Arbeiderpartiets landsmøte investerte HEF i et 16-siders bilag i Dagsavisen 18. april. Det gjorde ikke nok inntrykk på partiet til å gi et ønsket vedtak. I bilagsavisen møter leserne mennesker og representanter fra ulike miljøer og organisasjoner, som alle ønsker et skille mellom stat og kirke.

– Dette bilaget fra Norges største livssynsorganisasjon etter Kirken, er uttrykk for et sterkt ønske om en inkluderende stat som behandler alle livssynssamfunn likt. Intervjuobjektene har stått fritt til å uttale seg om temaet og gjør det på egne vegne, skriver Mile i bilagets «leder».

Bilaget kan lastes ned fra human.no

948 000 til Frihetsaksjonen

Årets Frihetsaksjonen har så langt innbrakt 948 000 kroner til HAMUs hjelpeprosjekter. Det er det beste resultatet i løpet av de fire årene aksjonen har eksistert, men mindre enn målet om å nå en million.

– Det er selvsagt skuffende at vi ikke greide å nå millionen, men samtidig er jeg fornøyd med at resultatet holder seg på samme nivå som før og ikke går ned, sa prosjektleder for Frihetsaksjonen, Gunhild Stranden, til Fritanke.no.

Hun minner også om muligheten til å ringe Frihetsaksjonens givertelefon på 820 43 050 og å sette inn penger på HAMUs giverkonto.

Frihetsaksjonen evalueres

Statskonsult gjennomfører på oppdrag fra Human-Etisk Forbund en evaluering av Frihetsaksjonen. Evalueringen skjer gjennom intervjuer og spørreskjema-intervjuer av et utvalg ansatte, tillitsvalgte og andre. Den endelige rapporten med konklusjoner og anbefalinger skal foreligge sendes 10. juli 2007. Samtidig er det fremmet forslag overfor Landsmøtet om å legge ned aksjonen. Les mer på Fritanke.no og se side 10-11.

Nytt tidsskrift skriver om religion

Det Tromsø-baserte tidsskriftet Marg ble nylig lansert, og det første, påkostede nummeret er viet religion. Årsaken til dette er ifølge innledningen at man knapt kan åpne en avis i dag uten at religion nevnes.

– Dette har ført til fornyet etterspørsel etter *kunnskap* om religion, en kunnskap mange ville sverget på var i ferd med å bli like unyttig som kurvfletting, skriver fagredaktør og vitenskapsjournalist Vassnes i innledningen.

Marg prøver å se på religion som en naturlig menneskelig disposisjon – noe som kommer som et resultat av våre nedarvede tilbøyeligheter. Vassnes er selv ateist, men har likevel lite sans for strategien til de såkalte ny-ateistene som nærmest går ut på å utradere religion, slik han ser det.

– Jeg tror det er en håpløs strategi. Religiositet er tett sammenvevd med det å være menneske. Løsningen må være å finne fram til en religiositet som er mindre skadelig enn de dominerende religionene i dag, sier Vassnes til Fritanke.no.

Marg bringer blant annet et større intervju med den amerikanske teologen og forfatteren av boka «Religion is not about God», Loyal Rue. Rue er en tidligere troende som har og begynt å se på religiositet som noe som først og fremst finnes inne i menneskers hoder.

Les mer om Marg på Fritanke.no og www.marg-media.no

HEFs fagsjef leder de religiøse

Fagsjef Bente Sandvig fra Human-Etisk Forbund ble i slutten av mars valgt til ny styreleder i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL), som er paraplyorganisasjonen for de fleste tros- og livssynssamfunn i Norge, inkludert Den norske kirke. Dermed får alle landets religiøse en humanist som talsperson. Sandvig uttalte til Fritanke.no at hun vil jobbe for å skape et nytt «vi» i Norge. Et «vi» som ikke alene er knyttet opp til den tradisjonelle, norske «kristne kulturarven».

– Jeg vil prøve å endre folks oppfatning av hvem «vi i Norge» er. Hvis alle inviteres inn i dette «vi»-et, kan vi få gjort noe med den «oss og dem»-holdningen som råder i dag, sa hun.

Hvem får Humanistisk kulturpris 2007?

I jubileumsåret ble Humanistisk kulturpris utdelt for første gang, og prismottager var Dagblad'-tegner Finn Graff. I forrige utgave av Fri tanke skulle vi informert om fristen for forslag til årets prisvinner, men dette falt dessverre ut. Juryen for Humanistisk kulturpris er likevel i fullt arbeid, og ble fulltallig i mai med to nye medlemmer. De to er skuepiller og forfatter Anna Bache-Wiig og psykiater, forfatter og filmkritiker Finn Skårderud, i tillegg til musiker Steinar Ofsdal, Inger-Marie Helle, ansatt i Oslo fylkeslag av HEF og juryleder Silje Riise Næss, programansvarlig for Litteraturhuset i Oslo.

Humanistisk kulturpris skal «synliggjøre humanistiske verdier gjennom en offentlig påskjønnelse av kunstneriske prestasjoner og kulturell virksomhet som formidler disse», heter det i prisens retningslinjer.

– Human-Etisk Forbund arrangerer seremonier uten religiøst innhold, hvor man i stedet bruker det menneskelige fellesskapet, musikalske innslag og andres tanker for å gi seremoniene en merverdi. Kultur er veldig viktig som lim i samfunnet og beriker tilværelsen vår. Da er det meningsfullt å gi en påskjønnelse til de som skaper kunst, sa juryleder Risie Næss til Fritanke.no da juryen ønsket forslag på kandidater.

Prisen blir utdelt ved en høytidelighet i løpet av høsten.

Skriv ned din siste vilje

Det oppstår mange uløselige konflikter mellom pårørende i forbindelse med spørsmålet om hvordan gravferden skal være. Gravferdsbyrå Lars Erik Svanholm i Svanholm begravelsesbyrå i Trondheim har derfor gått ut i Adresseavisen og rådet folk til å planlegge sin egen begravelse og gi klare beskjeder til familien om hvordan man vil ha det. Når man vet hvordan avdøde ønsket det, dempes ofte konfliktene. Til Fritanke.no kan han fortelle at omkring 20 prosent av konfliktene som oppstår mellom pårørende rundt gravferdsseremonien dreier seg om hvorvidt gravferden skal være kristen eller humanistisk.

Gravferdsrådgiver i Human-Etisk Forbund, Vinjar Tufte, slutter seg til oppfordringen fra Svanholm.

– Vi har laget et eget skjema for dette som heter «Min siste vilje», forteller Tufte. Her kan folk melde inn hvem de ønsker skal holde tale, hvilke sanger man ønsker seg, hvilket symbol man ønsker i dødsannonsen og lignende.

Skjemaet kan lastes ned fra www.human.no

Bostad samlet seg om ny formålsparagraf

– Utvalgsleder Inga Bostad har greid å samle utvalgsmedlemmer med svært ulike utgangspunkt om en ny formålsformulering for skole og barnehage. – Fellesforslaget er ikke mitt førstevalg, men jeg er fornøyd med resultatet, sier utvalgsmedlem og generalsekretær i HEF, Kristin Mile.

Tekst og foto: Even Gran

Kunnskapsminister Øystein Djupedal karakteriserte rapporten fra utvalget som «et vakkert stykke prosa».

– Dette er et stort framskritt i forhold til dagens paragraf, sier HEFs generalsekretær og medlem i Bostad-utvalget Kristin Mile.

ULIKE PRIMÆRHOOLDNINGER

Mile har i likhet med alle de andre medlemmene i utvalget stemt for forslaget. Likevel går det klart fram av utvalgets rapport at utvalgsmedlemmene har hatt ulike primærstandpunkt.

Det er et flertall på åtte utvalgsmedlemmer, inkludert Mile, som har ønsket seg en helt livssyns- nøytral formulering, der det ikke er noen referanser til verken kristendom eller religion.

Et mindretall på tre har ønsket seg en formulering som knytter skole og barnehage sterkere til de «grunnleggende verdier i kristen og humanistisk tradisjon», mens ytterligere tre ser på konsensusforslaget som sitt primærstandpunkt.

Men på tross av disse ulike primærstandpunktene, har altså alle til slutt valgt å gå for en samlet innstilling.

– SATT LANGT INNE

– Vi har stått langt fra hverandre, og vi har beveget oss alle sammen, sier Mile.

Hun legger til at hun nok har vært blant de vanskeligste å få med på konsensusforslaget

– For meg satt dette langt inne, men jeg valgte til slutt å gå for konsensuslinja. Dette forslaget er jo en stor forbedring i forhold til dagens paragraf, sier hun.

Mile synes det viktigste er at de verdiene som skolen og barnehagen skal bygge på nevnes på selvstendig grunnlag i den første setningen, og at man ikke først og fremst er opptatt av verdienes kilder. Det er dette hun og HEF har argumentert for gjennom hele denne proses-

sen. I tillegg er hun fornøyd med at det presiseres at verdiene skal være «forankret i menneskerettighetene».

– Med utgangspunkt i dette synes jeg det er å leve med at forslaget også slår fast at verdiene skal etterleves «slik de kommer til uttrykk i kristen og humanistisk tradisjon, samt ulike religioner og livssyn». Her gies jo for eksempel ikke kristendommen på noen som helst måte noe monopol på disse verdiene, poengterer hun.

Mile forteller at alle utvalgsmedlemmene har ment at dagens formålsparagrafer må endres.

– Alle har vært opptatt av at vi ikke må stelle oss slik at formålsformuleringene ikke er i strid med menneskerettighetene, sier hun.

Dagens formålsparagraf for skolen lyder: «Grunnskolen skal i samarbeid og forståing med heimen hjelpe til med å gi elevane ei kristen og moralsk oppseding».

– ET VAKKERT STYKKE PROSA

Kunnskapsminister Øystein Djupedal var strålende fornøyd med Bostad-utvalgets innstilling da rapporten ble overlevert fredag 8. juni.

– Jeg ble oppriktig overrasket og glad over at utvalget faktisk har kommet fram til en samlet innstilling, sa kunnskapsministeren under pressekonferansen. Han roste arbeidet som er lagt ned, og betegnet den samlede forslaget til ny formålsformulering som «et vakkert stykke prosa».

Inga Bostad la vekt på at utvalgsmedlemmene har nærmet seg hverandre fra svært ulike utgangspunkt, og at det har vært viktig for dem å synliggjøre sine primærstandpunkter, i tillegg til det forslaget som alle til slutt valgte å gå for. Hun mente i tillegg at denne synliggjøringen av de ulike primærstandpunktene i utvalget styrker konsensusforslaget.

HEFs landsmøte fornøyd

Bostad-utvalgets innstilling til nye formålsparagrafer var også oppe under Human-Etisk Forbunds landsmøtet 9.-10. juni. Landsmøte vedtok en resolusjon som berømmet Bostad-utvalgets forslag om nye formålsparagrafer.

– Jeg hadde aldri trodd at jeg skulle kunne svelge et forslag som nevner kristen, men det er det at det forankres i menneskerettighetene som gjør at jeg blir litt myk, uttalte påtroppende nestleder i Hovedstyret, Leonid Rødsten i diskusjonen om resolusjonen.

Samme holdning ga styremedlem Bård Thalberg uttrykk for:

– Nå faller den kristne formålsparagrafen, det er det som er seieren. Vi kan ikke tillate oss å sutre over at det kunne bli enda bedre. Vi skal ikke la det beste bli det godes fiende her.

VALEN TROR DET VIL FÅ KONSEKVENSER

På spørsmål fra Vårt Land om hvilke praktiske konsekvenser endringen vil få, svarte Bostad under pressekonferansen at det neppe vil få noen stor praktisk betydning for landets skoler og barnehager.

Dette var ikke utvalgsmedlem Snorre Serigstad Valen helt enig i da Fritanke.no spurte ham om dette etter pressekonferansen.

– Jeg tror bortfallet av dagens formålsparagraf vil gjøre det langt vanskeligere å argumentere for bordbønn og gudstjenester i skoletida, kommenterte Valen som representerer SV i utvalget.

(Også publisert på fritanke.no)

Forslag til nye formålsparagrafer

Barnehageloven: Barnehagen skal bygge på respekt for menneskeverdet, på åndsfrihet, nestekjærlighet, likeverd og solidaritet, slik disse grunnleggende verdiene kommer til uttrykk i kristen og humanistisk tradisjon, i ulike religioner og livssyn, og slik de er forankret i menneskerettighetene.

Opplæringslova: ... skal byggje på respekt for menneskeverdet, på åndsfridom, nestekjærlig, likeverd og solidaritet, slik desse grunnleggjande verdiane kjen til uttrykk i kristen og humanistisk tradisjon, i ulike religioner og livssyn, og slik dei er forankra i menneskerettane. Opplæringa skal fremje demokrati, likestilling og vitskapleg tenkjemåte.

Kommentar:

Kampen om Europas fremtid

Sara Azmeh Rasmussen er blant annet debattredaktør i magasinet Utrop og medlem av Liberalt laboratoriums arbeidsgruppe om islam og det liberale samfunn. Sara Azmeh Rasmussen er også kommentator på Fritanke.no

Sekulære, muslimske stemmer trengs, men Mina Ahadi (bildet) og Sentralrådet for Ex-muslimer har valgt en uforsonlig krigsretorikk som bare kan føre til ytterligere polarisering av debatten.

Debatten om religion og dens plass i det offentlige rom er høyst aktuell og mer intens enn på flere tiår. Noe av forklaringen ligger i det problemfylte møtet mellom det sekulariserte Europa og en innvandrreligion som fortsatt kan sies å være bærer av middelalderselementer. Islams inntreden i Europa har ikke bare aktualisert gamle problemstillinger og utfordret det prinsipielle grunnlaget for det sekulære demokratiet. De religiøse muslimenes offensive kamp for å gjøre religion gjeldende i samfunnet og i politikken har også stimulert andre religiøse grupper til å heve stemmen og kreve større plass i det offentlige rom.

Vi er med andre ord vitne til en revitalisering av religion generelt, og som følge av det, en fornyet kamp mellom prinsipper med grunnlag i metafysiske og kollektivistiske idésystemer på den ene siden, og liberale og sekulære verdier på den andre. Opplysnings-tidens ideer er under angrep fra reaksjonære krefter med utspring i forskjellige bevegelser og religioner.

Men til tross for sammenfallende interesser mellom kristne og muslimske trossamfunn og grupper, preges ikke bildet av harmoni. Møtet med islam har nemlig vekket til live kampen om Europas identitet. Næring hentes fra Samuel Huntingtons teori om sivilisasjonenes sammenstøt. Ifølge denne tolkningsmodellen kan menneskeheten deles inn i forskjellige kulturer eller sivilisasjoner, som i tillegg er på kollisjonskurs med hverandre.

Er det slik at dagens kulturbegrep har erstattet rasebegrepet, og er denne ganske utbredte virkelighetsforståelsen, som kategoriserer enkeltmennesker i veldefinerte og nærmest ugjennomtrengelige «kulturer», forkledd rasisme?

Kjernen i rasistiske idésett er som kjent en antatt uforanderlig karakter som er fastlagt ved fødselen og tilhørigheten til en bestemt gruppe. Mennesket plasseres dermed i et lukket system og fratas definisjonsmakt over egen identitet. Når det intellektuelle og politiske klimaet i dag bærer tydelig preg av denne antihumanistiske individ- og samfunnsforståelsen, bør det blinke rødt for de fleste av oss.

I kampen for Europas fremtid har sekulære personer med røtter i islamsk kultur og religion en særskilt betydningsfull rolle. Ikke minst er det nødvendig å markere avstand til at individer automatisk blir koblet til en antatt altoverskyggende religiøs iden-

titet og tilskrevet trosforestillinger, handlingsmønstre og egenskaper som er karakteristiske for den gruppen de tilfeldigvis ble født inn i. En sekulær, muslimsk posisjon vil også kunne bidra til å avlive myten om en homogen islamsk kultur og vise mangfoldet i den muslimske minoriteten. Slik vil det stikke hull i paradigmet om en unik kulturell egenart.

For slaget står egentlig ikke mellom muslimer og

Sentralrådet for Ex-muslimer hadde stiftelsesmøte i Stockholm 25. mai og er nå etablert i Tyskland, Nederland og de nordiske landene. Organisasjonen entrer debatten med en uforsonlig krigsretorikk, og initiativtakeren, iranskfødte Mina Ahadi, bærer ved til bålet med utsagn som «Jeg kjenner islam, og for meg betyr den død og smerte» og «Islam kan verken moderniseres eller reformeres».

Mina Ahadi under lanseringen av Sentralrådet for ex-muslimer i Tyskland tidligere i år. Foto: Scanpix/Epa

kristne, østlige og vestlige. Ubehaget og uroen på vårt kontinent er forårsaket av en verdikonflikt, der islamske grupperinger som representerer tradisjonellistiske norm-systemer, alliert med reaksjonære krefter fra Europas opprinnelige befolkning, utfordrer moderne demokratiske og sekulære prinsipper. Det fordrer en kontrabevegelse som står for humanistiske idealer og som forsvaret likhetstanken og individuelle rettigheter og friheter. En slik bevegelse må omfatte sekulære og demokratiske stemmer med bakgrunn i muslimske samfunn og miljøer. For at kritikk av islam ikke skal virke stigmatiserende på en allerede utsatt minoritet, og for at den skal bli tatt alvorlig av dem kritikken rettes mot, må den også komme fra innsiden. Personer med muslimsk bakgrunn har dermed en viktig rolle å spille og kan få stor troverdighet og autoritet i kritikken av islam.

Det er ikke dermed sagt at enhver muslimsk sekulær posisjon er en velsignelse og et skritt i riktig retning. Når målet er å få bukt med farlige generaliseringer og dempe stemningen av religionskrig, kan ikke svaret være en muslimsk refleksjon av den nykonservative høyresidens fordommer om islam.

Det mest problematiske med budskapet til organisasjonen er at det er opprørsk uten intellektuell dybde eller etisk-filosofisk grunnlag. Man skimter såvidt et positivt budskap i form av forsvar for individuelle rettigheter og demokrati, men det drukner i en hatsk og enøyd retorikk hvor «muslimsk», «islamsk» og «islamistisk» brukes om hverandre og identifiserer alle som en fiende som må bekjempes med alle midler. Målet for medlemmene er å «rense» seg fra «muslimstempelet».

Ex-muslimenes valg av provokasjon som metode kan ikke føre til annet enn ytterligere polarisering av debatten. I lys av uttalelsene til forskjellige representanter for organisasjonen, er det rimelig å hevde at den ikke danner en ny front, men føyer seg pent inn under den nykonservative høyresidens vinger. Det til tross for at mange av medlemmene har bakgrunn i kommunistiske partier.

Behovet for en sunn og konstruktiv sekulær muslimsk posisjon som kan fremme optimisme og styrke troen på et mangfoldig, tolerant og åpent samfunn med et sekulært fundament, er dermed fortsatt akutt.

Ønsker åpen og inkluderende humanisme

– Human-Etisk Forbunds store fortrinn er den etikken vi står for, og den styrken humanismen har som et rettleiende livssyn for alle aspekter ved menneskelivet, sier Åse Kleveland, nyvalgt styreleder i Human-Etisk Forbund (HEF).

Tekst: Even Gran

HEFs nye styreleder booket om og tok et tidlig fly, slik at hun rakk å hilse landsmøte-delegatene. Foto: Reidar Thorsen.

– Vi opplever en brutalisering i samfunnet i form av en hensynsløshet som gir seg mange ulike uttrykk. Det er klare tegn på at den etiske plattformen krakelerer. Det kan bare motvirkes med en åpen og inkluderende humanisme som HEF må være den fremste fanebærer for; ideen om det enkelte menneskets uendelige verdi og ukrenkelighet.

Dette sier HEFs nyvalgte styreleder Åse Kleveland til Fritanke.no rett etter sin velkomsttale på HEFs landsmøte 10. juni.

INNVLGER SEG EN LÆRETID

Kleveland, som har vært medlem av forbundet i 29 år, ønsker ikke å komme med noen klare programerklæringer i forbindelse med valget.

– Jeg er blitt valgt til å lede en demokratisk organisasjon. Å komme fra menigmanns rekke til ledervervet og flagge bombastiske standpunkt ville vært dumt. I august møtes det nye styret, og jeg kan love at vi gjennom høsten skal si fra klart og tydelig fra om kommende satsinger, sier hun.

– Arbeiderpartiets holdning i statskirkesaken har blitt sterkt kritisert av forbundet. Hva mener du om landsmøtevedtaket til ditt eget parti i denne saken?

– Det eneste konsekvente og ryddige er et fullt skille mellom stat og kirke, til fordel for alle parter. Men politikk er det muliges kunst, og vi får se vedtaket som et første skritt på veien, sier den tidligere kulturministeren fra Ap.

Hun understreker at det er HEFs oppgave å holde presset oppe for å komme videre mot målet om et fullt skille.

– Jeg tror holdningene blant folk kan komme til å forandre seg relativt raskt og bane vei for et gjennombrudd i en overskuelig fremtid, spår Kleveland.

VIL FYLLE FORPLIKTELSENE

Åse Kleveland har siden 2006 vært direktør for Rikskonsertene, og er generelt en høyt profilert person. I korridorene på HEFs landsmøte ble det derfor luftet engstelse for om hun vil få tid til å fylle vervet som styreleder på en tilfredsstillende måte.

Kleveland beroliger de som måtte være redd for dette.

– Når jeg sier ja til å stille som styreleder, er dette selvsagt noe som forplikter like mye for meg som for alle andre. Jeg vil derfor prioritere høyt å oppfylle alle mine forpliktelser som styreleder, både når det gjelder styremøter, forhandlinger knyttet til konkrete saker og andre oppgaver relatert til vervet, sier hun.

Kleveland legger imidlertid til at hun det første året må konsentrere seg om kjernevirksomheten knyttet til styreledervervet, og derfor ikke kan forventes å svare ja på alle henvendelser.

– Ser du for deg å bli en person som fronter HEFs standpunkter offentlig, i tv-debatter og lignende?

– Hvis organisasjonen ønsker at jeg skal gjøre det, er jeg selvsagt åpen for det. Samtidig ønsker jeg ikke å trække på noen andres enemerker. Det er normalt den daglige ledelsen som skal representere forbundet utad, og arbeidsfordelingen må selvsagt avgjøres i nært samarbeid med generalsekretær Kristin Mile og styret, sier hun.

GLEDER SEG TIL Å ARBEIDE MED UNGDOMSORGANISASJONEN

I velkomsttalen snakket Kleveland om hvorfor hun bestemte seg for å si ja til å bli ny styreleder i HEF. Hun har nemlig blitt spurt en rekke ganger tidligere om å ta på seg verv i organisasjonen.

– Mannen min bruker vanligvis å fraråde meg å ta på meg nye verv, og han applauderer ofte når jeg sier fra meg de jeg allerede har. Men denne gangen sa han: «Åse, dette bør du si ja til, for dette vet jeg betyr veldig mye for deg».

Kleveland understreker at humanismen er svært viktig for henne.

– For meg som menig HEF-medlem har humanismen stått for noe nært og personlig. Møtet med humanismen ble en a-ha-opplevelse. Det var dette jeg hadde ment hele tiden, men ikke helt greid å sette ord på. Det er en sterk opplevelse å delta på humanistiske konfirmasjoner og møte unge mennesker som har den samme opplevelsen. Jeg gleder meg til å være med på oppbyggingen av den nye ungdomsorganisasjonen, sier HEFs nye styreleder.

I velkomsttalen ba Kleveland avslutningsvis forsamlingen ha overbærenhet med henne hvis hun skulle trampe i baret en eller annen gang.

– Å hoppe fra de meniges rekke til ledervervet er en form for risikosport. Jeg ber om toleranse for eventuelle mageplask i startfasen, lo Åse Kleveland.

Bostad, statskirke og ekteskapslov

Landsmøtet vedtok en rekke resolusjoner. Blant annet ble Arbeiderpartiet kritisert for å forspille den historiske sjansen til å innføre selvstyre for Den norske kirke og full likestilling på livssynsområdet. Forbundet ga også sin støtte til felles ekteskapslov og berømmet Bostad-utvalgets innstilling.

Eutanasi-vedtak

Landsmøtet vedtok at «prinsippet om individets selvbestemmelsesrett skal være grunnleggende for Human-Etisk Forbunds deltagelse i eutanasi-debatten. En like viktig grunnverdi er hensynet til våre medmennesker. Ethvert menneske har ansvar for å vurdere virkningen egne valg kan ha på andre mennesker. HEF vil arbeide for at disse prinsippene legges til grunn for den videre debatten om eutanasi.»

Vedtok å utrede navneskifte

Landsmøtet i Human-Etisk Forbund vedtok å be Hovedstyret om å utrede om forbundet bør skifte navn, men uten å binde seg til en tidsfrist.

Landsmøte med fokus på valg

Årets landsmøte i Human-Etisk Forbund ble preget av det som foregikk utenfor landsmøtesalen.

Tekst: Kirsti Bergh Foto: Even Gran

Det nye hovedstyret

er valgt for to år. Styreleder Åse Kleveland var ikke tilstede da bildet ble tatt, men styret for øvrig består av f.v. økonomileder Kjersti Øyslebø Brataas (Vestfold), ansattes representant Svein Roald Kristiansen, vararepresentant Olav S. Monsson (Buskerud), ansattes vararepresentant Reidar Thorsen, Ragnhild Nodeland (Vest-Agder), nestleder Leonid Rødsten (Nordland), Baard Thalberg (Oslo), generalsekretær Kristin Mile for anledningen på Kleveland's plass, Mari-Marthe Apenæs (Oslo), Bjørn Morten Hansen (Troms), Sara Azmeh Rasmussen (Oslo), vararepresentant Randi Hermanrud (Oppland) og vararepresentant Arild Knutsen (Oslo). Vararepresentant Siri Borthen Pedersen (Sør-Trøndelag) var ikke til stede.

65 delegater fra hele landet var helga 9.-10. juni samlet til landsmøte i Human-Etisk Forbund på Lillestrøm. Det var ingen store eller kontroversielle spørsmål oppe til behandling under årets landsmøte, men forbundet gjorde vedtak, både om navneendring og hvilke prinsipper som skal ligge til grunn for eutanasidebatten, som vil kunne gi følger på lengre sikt.

Søndag var det valgt til hovedstyret som tok tid, og begge dagene var valget av ny styreleder det store samtaleemnet i pausene. Det ble klart også for de som ikke var direkte involvert at det ikke bare var i landsmøtesalen det foregikk forhandlinger.

Som Fritanke.no skrev i uka før landsmøtet, var det uro i forbindelse med valgkomiteens innstilling til nytt styre. Komiteen hadde innstilt Christian Grorud som styreleder, som for de fleste aktive i Human-Etisk Forbund var en helt ubeskrevet blad, i tillegg til at han heller ikke hadde vært medlem før han ble forespurt.

Det var i de siste ukene forut for landsmøtet hektisk aktivitet blant tillitsvalgte, og daværende nestleder Leonid Rødsten ble lansert som motkandidat til Grorud. På landsmøtets første dag lanserte Oslo fylkeslag så Åse Kleveland's kandidatur, kun kort tid før tidsfristen utløp. Oslo hadde på forhånd luftet hennes kandidatur blant de fleste andre fylkeslag og fått positiv respons.

Det var deretter hektisk aktivitet utenfor landsmøtesalen. På lørdag ettermiddag leverte valgkomiteen sin endelige innstilling, med Åse Kleveland på topp og Christian Grorud som nestleder.

Søndag ble Åse Kleveland enstemmig valgt ved akklamasjon, men til nestledervervet ble både Rødsten og styremedlem Bård Thalberg lansert som kandidater i tillegg til Grorud.

Det vakte reaksjoner da valgkomiteens leder, Jan

Thambs-Lyche, i sin tale for Christian Grorud kom med sterkt negative karakteristikk av Leonid Rødsten. Blant annet ble han kalt illojal og kverulant. Deretter valgte landsmøtet Rødsten til nestleder med et overveldende flertall.

– UTILBØRLIG PRESS

Fra landsmøtets talerstol og overfor Fri tanke ga medlemmer i valgkomiteen uttrykk for at de syntes det hadde vært en uryddig og uverdigg prosess.

– Vi har opplevd å bli sjikanert, presset og truet til å endre vår innstilling, sier komitémedlem Siri Gunn Simonsen.

Medlemmene sier de føler frustrasjon over at de er gitt et mandat som de har brukt mye ressurser på å oppfylle, men at det arbeidet de har lagt ned viser seg å ha vært meningsløst når landsmøtet likevel bare stemmer etter benkeforslag. De mener dette viser at valgordningen må endres.

– *Men når dere hadde innstilt på en – for det store flertallet – helt ukjent person som i forkant ikke var medlem, trodde dere virkelig at det skulle være mulig å få denne kandidaten valgt?*

– Det er til ettertanke at det blir presentert slik. Vi jobbet etter de kriterier for kandidater som vi ble gitt. Da vi fant fram til Grorud følte vi at det var full innfrielse av det som var blitt etterspurt, sier Simonsen.

Flere landsmøtedeltagere karakteriserte komitéleder Jan Tambs-Lyche's sterke utfall mot Leonid Rødsten som noe av det styggeste de har opplevd i HEFs historie.

– *Hvorfor gjorde du det, Tambs-Lyche?*

– Vi hadde fått så klare argumenter mot Leonid som lederkandidat, at det var nødvendig å forklare

hvorfor han ikke var kvalifisert i en ledelsesposisjon, sier Thams Lyche.

Valgkomiteen fikk honnør for sitt arbeid og at de hadde etterfulgt mandatet, men flere kommenterte at det kanskje var noe feil med mandatet.

– Vi skal arbeide for profesjonalisering av HEFs administrasjon, men landsmøtet har nå vist at det mener hovedstyret i større grad bør representere fylkene og lokallagene, sa delegat Olav Sindre Monsson.

– LEGITIM LOBBY-VIRKSOMHET

Oslo-delegat Runar Molstad mener det Oslo-delegatene har gjort er en helt legal lobby-virksomhet for sin kandidat. Han kjenner seg ikke igjen i valgkomiteens beskrivelse.

– Jeg kjenner ikke til at noen skal ha kommet med trusler overfor valgkomiteen. Jeg har ikke brukt skjellsord, men i diskusjoner har jeg vært engasjert. Og jeg har forsøkt å beskrive hva som var det sannsynlige utfallet hvis de holdt fast på sin innstilling. Det viste seg jo også å stemme, sier han.

Han mener at valgkomiteen har vist manglende teft når de kunne levere en endelig innstilling med to organisasjonseksterne kandidater på topp.

– I motsetning til de andre delegatene fra Oslo syntes jeg i utgangspunktet Christian Grorud var en interessant kandidat. Dette inntrykket ble bare forsterket da jeg møtte ham kvelden før landsmøtet, da valgkomiteen presenterte ham. Men han hadde ikke støtte i landsmøtet, sier Molstad.

Han tror Grorud ville ha hatt en sjanse hvis valgkomiteen hadde innstilt ham som vanlig styremedlem, men at de ødela ved å stå så steilt på sitt.

Fri tanke gikk i trykken rett etter landsmøtet var avsluttet, men landsmøtesakene blir fulgt opp på Fritanke.no.

Flertall kvinner i Hovedstyret

For første gang i forbundets historie er det blitt kvinnelig flertall i det øverst valgte organet. I tillegg til styreleder og økonomileder, er tre av de seks øvrige faste medlemmene i Hovedstyret kvinner.

Takket avtroppende styreleder

Avtroppende styreleder Roar Johnsen ble takket for innsatsen av generalsekretær Kristin Mile som berømmet hans innsats. Hun håper Johnsen vill bidra med sin store kompetanse også videre.

Frihetsaksjonen videreføres

Forslaget om å legge ned Frihetsaksjonen ble trukket.

– Stort og ubrukt potensial

HAMUs nye styreleder ser for seg ekspansjon til fem land, nytt navn og en fulltidsansatt innen 2010.

Tekst og foto: Kirsti Bergh

HAMUs nye styreleder, Einar Braathen, vil ekspandere.

– Er det slik at utvikling i sør bare kan skje gjennom overoppsyn og overformynderi fra nord, eller skjer det tvert om best ved mest mulig frihet og ansvar i sør? Jeg mener helt klart det siste, sier Einar Braathen, som er ny styreleder for HAMU, norske humanisters hjelpeorganisasjon.

Han er den første styrelederen som har en utviklingsfaglig profesjonell bakgrunn. Til daglig er han tilknyttet forskningsinstituttet NIBRs avdeling for internasjonale studier av utvikling, transisjon og migrasjon. Braathen forsker på tema knyttet til makt- og avhengighetsforhold i nord-sør-samarbeidet, hvor også bistandsorganisasjonene inngår. Denne kompetansen tar han med seg inn i HAMU-arbeidet.

HJELP TIL SELVHJELP

– HAMU har et stort og ubrukt potensial, mener Braathen. Ikke minst ligger dette i Human-Etisk Forbunds 70 000 medlemmer og ressurssterke organisasjon, som han ønsker skal føle større eierskap til HAMU enn i dag. HAMU finansieres i hovedsak gjennom egne innsamlede midler, hvorav gaver og faste givere blant forbundets medlemmer utgjør noe over halvparten og Frihetsaksjonen omkring 40 prosent.

HAMU står for Humanistisk aksjon for menneskerettigheter i u-land. Fokus har hovedsakelig vært arbeid mot undertrykking med religiøs og tradisjonell bakgrunn gjennom «hjelp til selvhjelp».

I dag støtter HAMU først og fremst indiske hjelpeorganisasjoner med utspring i HEFs lokale søsterorganisasjoner. Braathen ønsker å ekspandere til Afrika og Latin-Amerika. Motivasjonen er blant annet å kunne få mer Norad-støtte.

– Da kan vi bli større og mer synlig. Det er ikke noe mål i seg selv, men det er viktig middel for at HAMU kan bli sterkere og utrette mer. På sikt ønsker vi å bli etablert i fem land. Vi har gode prosjekter og sam-

arbeidspartnere på gang i Nepal og Uganda, men foreløpig har vi bærekraftig samarbeid bare i India.

Humanistbevegelsen står sterkt i India, men andre steder vil det ikke være like enkelt å få til samarbeid med humanistbaserte organisasjoner.

– I Afrika og Latin-Amerika står kristendommen sterkt. Vi står overfor noen strategiske avklaringer: hvorvidt vi bare skal jobbe i forhold til religionskritiske og humanistiske organisasjoner eller om vi skal jobbe usekterisk. Jeg mener HAMU må jobbe på en klar usekterisk holdning, og det betyr at våre viktigste samarbeidspartnere kan være kirkemedlemmer. Så må det være opp til IHEU å bygge opp humanistisk samarbeid, sier Braathen.

– Det viktigste er at arbeidet ikke bryter med den humanistiske verdiplattformen. I praksis kan selvsagt vår virksomhet være en veldig støtte til humanistiske krefter lokalt.

For å nå målet om ekspansjon mener Braathen HAMU ikke bare må få gode partnere i de aktuelle landene, men også styrke sin bistandsfaglige kompetanse gjennom en heltidsstilling.

– Vi må ha det på plass innen 2010. Her ser jeg for meg et rimelig ungt menneske, som både har utdanning og erfaring fra andre organisasjoner som driver større og mer profesjonelt enn HAMU.

UTVIDET KVINNEPERSPEKTIV

Braathen mener at det er viktig å ikke tolke HAMUs vedtekter for snevert.

– De kan tolkes som at vi bare skal befatte oss med undertrykkende livssynstradisjoner, kulturelle fordommer eller manglende opplysning, men her tror jeg vi må komme oss videre. I dag har HAMU en veldig klar kvinneprofil i alle prosjektene, og kvinnefrigjøring er kanskje det viktigste menneskerettighets spørsmålet i u-land i dag. Undertrykkingen skjer ikke

bare på bakgrunn av religiøse tradisjoner, understreker Braathen og trekker fram blant annet trafficking.

– Mye prostitusjon og trafficking bunner i ren og skjær nød, det er økonomisk utbytting av verste sort som bare kan møtes gjennom organisering av de undertrykte. Vårt overordnede mål må være å hjelpe ofrene til å hjelpe seg selv ved å støtte deres selvorganisering. Det er det vi har gjort i HAMU, men denne innsikten kan komme tydeligere fram.

Braathen mener at det er nettopp ved dette perspektivet – *hjelp til selvhjelp* – at undertrykkingen kan opphøre ved at det kommer et mottrykk innenfra og nedenfra. Han stiller seg kritisk til det han kaller menneskerettighetsmisjonærer fra nord.

– Det er ikke først og fremst gjennom vår overvåking av menneskerettighetssituasjonen at utviklingen kan snus. Det kan bare skje ved at vi bidrar til å styrke mennesker i sør, slik at de kan organisere seg selv og samarbeide, sier Braathen.

De eneste virksomme midlene mot korrupsjon og menneskerettighetsbrudd er et sterkt sivilsamfunn med en sterk presse, fagorganisering og så videre, som gjør at samfunnet holdes under oppsyn innenfra og nedenfra.

– Vi skal ikke være der for å drive veldedighet, for å redde vår egen sjel eller for å fylle hull i det offentlige utdanningssystemet. Vi må ha en mye klarere solidaritetstanke som går på å sette medmennesker i stand til å skape menneskeverdige forhold der.

VIL STYRKE FRIHETSAKSJONEN

Da Fri tanke snakker med Braathen er det ikke avklart hva som vil skje med Frihetsaksjonen, som er Human-Etisk Forbunds årlige innsamlingsaksjon for HAMU. Frihetsaksjonen blir nå evaluert av eksterne krefter, samtidig som Hordaland fylkeslag av HEF har fremmet forslag om nedleggelse til landsmøtet i HEF 9.-10. juni.

Braathen og HAMU ønsker ikke bare å beholde, men også å trappe opp Frihetsaksjonen.

– Vi ønsker å gå inn i den dugnaden det er å styrke Frihetsaksjonen og skal bidra med vårt. Vi skal bli flinkere til å dele kunnskapen vår, til å drive utadrettet virksomhet i lokallag og blant konfirmanter og bli aktive og profilerte i vårt direkte informasjonsarbeid, sier Braathen.

– I tillegg håper vi at det planlagte ungdomsforbundet kan dras med i dette arbeidet. Det er jo blant unge at engasjementet i forhold til globale forhold og nord-sør-problematikk er sterkest.

Kanskje kan et eventuelt ungdomsengasjement også hjelpe Braathen med hans navneendringsvisjon.

– Vi ønsker oss et nytt navn. HAMU er verken et godt eller innarbeidet navn. Det bør få fram at det er støtte til menneskerettighetsbasert utviklingsarbeid i sør. Kanskje går det an å finne ett ord som symboliserer det vi gjør, som gir de riktige assosiasjonene til det vi gjør og det vi vil fremme? undrer Braathen, og viser til at mange andre organisasjoner også prøver å finne vekk fra byråkratiske navn.

Herved er HEFs medlemmer og HAMUs støttepillere utfordret.

Humanistisk aksjon for menneskerettigheter i u-land (HAMU)

- Human-Etisk Forbunds hjelpeorganisasjon, opprettet i 1994.
- arbeider for menneskerettigheter i tredje verden, med særlig fokus på misbruk og undertrykking på religiøst grunnlag. Kvinner og barn prioriteres.
- samarbeid med og støtter lokale sekulære, ideelle og ikke-statlige organisasjoner.
- Blant HAMU-prosjektene er krisesenter, internatskole, rehabilitering av joginer (tempelprostituerte) og tyvkaste (India), klinikk for torturofre (Nepal).

Les mer på www.hamu.no

Kvinner hjelper kvinner i Uganda

Kvinnegruppa The Ugandan Humanist Effort to Save Women (UHESWO) er startet av Betty Nassaka, et av de unge medlemmene i den ugandiske humanistorganisasjonen som ble etablert på nittitallet. I siste nummer av *International Humanist News* skriver Nassaka om hvorfor UHESWO ble etablert:

– Jeg skjønnte hvor viktig det var å jobbe med problemstillinger som påvirker kvinner, omgitt som vi her i Uganda er av kulturer og religioner som utnytter, undertrykker og bedrar kvinner.

Arbeidet for kvinners rettigheter og velferd er basis for UHESWO, og den formelle målsettingen er omfattende: å opplyse kvinner om humanisme og skeptisisme; arbeide for menneskerettigheter; bekjempe undertrykkende religion og kultur som holder kvinner nede; oppmuntre god moral; positive forhold og menneskeverd; finne måter å løse problemer på uten dogmatiske autoriteter enten det er fra sekulære eller religiøse institusjoner – og å utrydde fattigdom blant kvinner.

Med støtte fra HAMU og Norad, er UHESWO i ferd med å etablere et rehabiliteringsprosjekt for unge prostituerte – de yngste er ned i 13 år – i Kampala i Uganda. Her får de yrkestrening, slik at de kan drive frisør-, søm- eller skreddervirksomhet, kafé- og kioskvirksomhet. De yngste får også skolegang.

– Dette skjer gjennom en form for kooperativ, en organisasjon for gjensidig hjelp, forteller HAMU-styreleder Einar Braathen.

– De som er med i prosjektet ikke bare får hjelp, men hjelper hverandre. Tanken er at gjennom å sette i gang næringsvirksomhet, og kanskje basert på mikrokreditt, får prosjektet tilbake penger som kan finansiere arbeidet blant de som fortsatt er i prostitusjon. Dette er det første året nå, og vi er har store forhåpninger til dette prosjektet. Det kan bli et gjennombrudd for HAMU i Afrika, som i tillegg kan etablere oss i forhold til Norad-støtte.

Refugees United håper at søkemotoren deres i framtiden kan hjelpe flyktninger, som denne jenta i Darfour i Sudan, til å finne igjen slektninger. Foto: Istockphoto

Mål: å gjenforene flyktningfamilier

Organisasjonen Refugees United vil hjelpe flyktninger over hele verden å finne igjen forsvunne slektninger.

Tekst: Gunilla Heick

Brødrene David og Christopher Troensegaard Mikkelsen levde et ganske alminnelig liv i København, inntil de i 2004 traff den afghanske flyktningen Mansour. Han hadde som 12-åring kommet til Danmark via Pakistan, etter en flukt som splittet familien. Mansour visste ikke hvor noen av de øvrige sju familiemedlemmene befant seg. Troensegaard Mikkelsen-brødrene engasjerte seg i Mansours historie, men oppdaget hvor vanskelig det var å lete etter flyktninger. De klarte likevel å hjelpe Mansour med å lokalisere lillebror Ali i Russland, hvor han nærmest ble holdt som slave under elendige forhold. Det lyktes å få Ali til Moskva, og nå kjemper de for at han skal få komme til Danmark.

Mens vi i den vestlige verden lett kan finne kjente via nettbaserte telefonkataloger – eller nå også Facebook – er det å finne bortkomne slektninger en nærmest uoverstigelig barriere for mange av verdens flyktninger. Dette forstod brødrene Troensegaard Mikkelsen da de forsøkte å finne Mansours slektninger, og det inspirerte dem til å stifte organisasjonen Refugees United. Målet er å hjelpe flyktninger over hele verden til å finne igjen familiemedlemmer. En søkemotor på organisasjonens nettside kan flyktninger hvor som helst i verden gå inn og registrere seg anonymt. Det rekker å beskrive kallenavn, særskilte kjennetegn og annet, som

kan gjøre at familiemedlemmer kan kjenne dem igjen. Anonymitet er viktig. Det sikrer at opplysningene ikke havner i feil hender. Mange flyktninger frykter også kontakt med offisielle myndigheter.

– Refugees United handler om den afghanske gutten som gjemmer seg et sted i Russland, om den iranske familien som er spredt for alle vinder uten en regjering å kunne stole på og som frykter å registrere seg. Det er om den kambodjanske flyktningen som ga opp å lete for mange år siden – og alle de andre flyktningene verden over, skriver Christopher Troensegaard Mikkelsen om organisasjonen.

De siste to årene har David og Christopher Troensegaard Mikkelsen brukt mye tid og penger på å bygge opp organisasjonen, skape nettverk og finne sponsorer.

Refugees United har nå et styre og flere hundre støttemedlemmer. De har også kontakt med store organisasjoner som Røde Kors, Amnesty International, FNs flyktningeorganisasjon UNHCR og Europarådets ECRE.

Utfordringen nå er å gjøre organisasjonen og søkemotoren synlig og kjent blant verdens 23 millioner flyktninger.

Refugees United
www.refunite.org

Humanistisk for alle par

Nå kan også homofile få en humanistisk bryllupsseremoni. Lene Charlotte Ekelund og Monica Valø var ett av to par som ble historiske da de 5. mai inngikk Humanistisk partnerskap.

Tekst og foto: Ingrid Werden Kåss

Human-Etisk Forbund har hatt vigselfrett for heterofile i to år, og i begynnelsen av mai kunne forbundet endelig gå i gang med Humanistisk partnerskap. Så vidt HEF kjenner til, var dette også historisk på verdensbasis.

Det var to lykkelige bruder som ga hverandre sine «ja» i den frodige, vågrønne hagen utenfor kråkeslottet Villa Lilleborg på Ormøya i Oslo.

– Vent ikke til i morgen med å gi uttrykk for den varmen og kjærligheten dere føler for hverandre. La det skje nå! For våre liv foregår her og nå. Vi kjenner ikke morgendagen, sa vigsler Tormod Eng fra Human-Etisk Forbund i sin tale til paret. I den snakket han om deres drømmer og forventninger til samlivet, der rekkehus, hunden Lanzo og kjærlighet, smil og nytrukket kaffe om morgenen var viktige elementer. Han understreket også de humanistiske verdiene: kjærlighet, toleranse, likhet og gjensidig respekt, som de to har valgt å bygge sitt samliv på.

– Det var så perfekt! Vi kunne ikke fått det bedre,

vi fikk alt! Det var det største jeg har opplevd i livet! sa en fornøyd Ekelund.

– Vi er glade for at vi har fått anledning til å gjøre seremonien litt mer «vår egen», enn vi ville fått mulighet til i en borgelig seremoni på tinghuset, sa paret, som syntes det var stort å være med på noe så historisk.

– Det å få være med på å åpne nok en dør, også for andre mennesker, er toppen av lykke. Det er godt å se at verden nå går litt framover, istedenfor å gå baklengs inn i en ny Bondevik-regjering.

Tilstede under seremonien var også forbundets styreleder, Roar Johnsen, og seremonisjef Yngvild Kvaale.

– Forskjellen mellom Humanistisk partnerskap og en borgelig vigsel på Tinghuset er at et Humanistisk partnerskap er en livssynsbasert seremoni. Dette betyr at når to voksne mennesker som vil leve sammen, velger et humanistisk partnerskap, viser de samtidig verden hvilke verdier de har, forklarte Kvaale.

«Det største i livet»: Lene Charlotte Ekelund og Monica Valø ga hverandre sitt «ja» i historisk seremoni.

Halve jorda rundt for Humanistisk konfirmasjon

Erin Rapley angrer ikke på å ha reist halve jorda rundt for å delta på Humanistisk konfirmasjon.

På New Zealand finnes det ingen Humanistisk konfirmasjon. Derfor reiste 15 år gamle Erin Rapley hele veien til Norge. For dette måtte hun få med seg.

Tekst og foto: Even Gran

Erin Rapley har norsk mor og en far fra New Zealand. Siden hun var tre år har hun bodd i hovedstaden Auckland på New Zealand. På et perfekt norsk forklarer hun hvorfor hun kom til Norge.

– Mamma ble konfirmert borgerlig i Norge da hun var ungdom, og en slik konfirmasjon var noe hun ville at jeg også skulle få oppleve. Derfor ble vi enig om at jeg skulle reise til Norge og bo sammen bestemoren min i Oslo i et halvt år for å følge kurset og konfirmere meg humanistisk, forteller hun.

Erin kom til Norge i begynnelsen av januar, og reiser tilbake igjen i juli. Hun har lært mye av oppholdet, både av å komme inn i en helt fremmed klasse på Hovseter ungdomsskole i Oslo og av konfirmantkurset.

– Jeg synes det var veldig lærerikt. Vi diskuterte mange etiske problemstillinger som jeg ikke hadde tenkt så mye på før.

– Et mål med Humanistisk konfirmasjon er å

lære ungdom opp til å tenke selvstendig. Synes du det fungerte?

– Ja, det synes jeg. Det ble gitt signaler om at det ikke var noen meninger eller holdninger som var forbudt, og vi ble stimulert til å tenke selv, sier hun.

Selv om hun kanskje kunne ha tenkt seg enda flere etiske og moralske diskusjoner som gikk mer i dybden, synes hun likevel at hun lærte mye. Spesielt trekker hun fram Camp Refugee («flyktningeleir»), et rollespill der konfirmantene spiller flyktninger som skal komme seg fra Somalia til Norge.

– Dette var veldig utfordrende. Vi ble plassert i familier og gitt navn og roller. De som spilte grensevakter var skikkelig aggressive, og vi ble vekket midt på natta fordi han vi fikk sove hos ble arrestert. Vi fikk rett og slett føle problemene på kroppen. Det var ikke så gøy mens det stod på, men det var en veldig sterk og lærerik opplevelse, forteller Erin Rapley.

Kan Hum-koret synge Bach under humanistiske seremonier? Her fra Hum-korets opptreden under jubileumsseremonien i Oslo rådhus i 2001. Foto: Jorunn Sjøli

Musikk for gudløse høytideligheter

Kan humanister bruke kirkemusikkarven i sine seremonier? Hva kan vi velge i stedet, og hvor kirkelig er Bach egentlig? Bach-eksperten Ove Kr. Sundberg mener komponisten ikke må sperres inne i kirkerommet.

Tekst: Didrik Söderlind

Kirkemusikken er en av kronjuvelene i vår europeiske kulturarv, sa det slik da Fri tanke intervjuet ham for noen år siden: «Det er få som har sunget mer i kirken enn meg». Den eminente essayisten Georg Klein er et annet eksempel på en humanist som elsker kirkemusikk – og da særlig Bach.

I forrige utgave av Fri tanke forteller forfatteren av Om Humanisme, Richard Norman, at han ønsker å begraves til tonene av Bach. Likevel er det nok mange humanister, muligens også Eckhoff og Klein, som ikke synes at Bachs kirkemusikk er riktig å spille i deres gravferd. Det er selvfølgelig ikke noe trangsynt ved det å foretrekke kulturuttrykk man kan stå inne for livssynsmessig ved slike anledninger. På samme måte som det ikke vil være trangsynt av en troende kristen å insistere på salmer framfor hinduistiske tempelsanger i sin begravelse.

Men kanskje man kan få i både pose og sekk?

Det er ikke uten grunn at Bach regnes som en av kirkemusikkens giganter. Men den gode kantoren skrev også verdslig musikk, som ikke står tilbake for hans kirkelige verker. Dette er lett å glemme, ettersom musikken fra denne tidsepoken så ofte forbindes med det kirkelige.

Ove Kr. Sundberg er kanskje Norges ledende ekspert på Bachs musikk. Sundberg er tidligere domorganist i Bodø og professor emeritus i musikkvitenskap. Han mener at Bach egner seg for humanistiske seremonier.

– Bach arbeidet innenfor et religiøst univers, og det var en religiøs dimensjon ved alt han skapte.

Likevel er det godt mulig å skille mellom det som har en klart religiøs tekst eller er ment for en kirkelig sammenheng, og det som er instrumentalt eller uten religiøs tekst, mener Sundberg.

– *Det er vel likevel ikke vanntette skott mellom Bachs kirkelige og verdslige musikk. Bach brukte jo deler av en fødselsdagskantate i sin berømte H-Moll-messe?*

– Ja, det er riktig at Bach brukte frittstående musikk i kirkelige verker. Da kirkeliggjorde han denne musikken. Men han gikk aldri den andre veien, han brukte aldri musikk med et kirkelig utgangspunkt i såkalt verdslig sammenheng, understreker Sundberg.

Når man velger Bachs verdslige verker, kan man altså regne med at musikken ikke er skrevet for å brukes i kirkelige sammenhenger og at det kristne innholdet ikke er sterkere enn man må forvente av musikk skrevet i en tid da man knapt stilte spørsmål ved «det kristne verdigrunnlaget».

Sundberg understreker at man ikke må stenge Bach inne i et kirkelig rom.

– Det er viktig at de som ikke føler for å ta med seg den religiøse dimensjonen ikke stenger seg ute fra de dype, menneskelige opplevelsene som hans musikk byr på, sier han.

For man trenger selvfølgelig ikke dele Sundbergs kristne livssyn for å sette pris på Bachs musikk. Det viser Bachs økende popularitet i Japan og Kina, land som ikke akkurat preges av kristendommen.

(Artikkelen er tidligere publisert på Fritanke.no)

Høytidelig for humanister

Jan Bøyum driver butikken Aktiv Klassisk i Oslo, og vi utfordret ham til å komme med forslag på høytidelig musikk uten utpreget religiøst innhold. Bøyum har i stor grad valgt ut verker som det er en viss sannsynlighet for at mennesker kjenner til og som ikke er så utfordrende at de stjeler oppmerksomheten fra selve begivenheten.

GRAVFERD

Henry Purcell: *Didos klage fra Dido og Æneas*
Purcells barokkopera er kanskje ikke helt sekulær, men det spørs vel hvor mange av dagens mennesker som stusser på en henvisning til hekser. Bøyum anbefaler særlig innspillinger med Janet Baker og Jessye Norman.

John Dowland: *Come Again*

Dowlands melankolske verk er nylig blitt spilt inn av Sting, men Bøyum anbefaler Emma Kirkbys tolkning.

Arvo Pärt: *Spiegel im Spiegel*

Pärt, en av verdens mestselgende og populære nålevende komponister, er mest kjent for sine kristne verker. Men *Spiegel im Spiegel* har det samme høytidelige preget som hans øvrige musikk, uten det religiøse innholdet. Et rent instrumentalt verk som gjerne brukes i teater-sammenheng for å fortette stemningen.

Schubert: *Fantasi for to pianoer, d. 940*

Schuberts firhendige fantasi er høystemt og stemningsfull, men levner også håp.

Richard Strauss: *Vier letzte Lieder*

Sanger med tekster av Hermann Hesse (mest kjent her til lands for romanen Steppenwolf) og den tyske romantikeren Joseph von Eichendorff. Høystemte glimt fra livet, betagende vakkert. Bøyum anbefaler særlig en innspilling med Jessye Norman.

VIGSEL, NAVNEFEST OG ANDRE FESTLIGHETER

Cesar Franck: *Violinsonate*

Romantisk og flott stykke som også finnes i celloarrangement, innspilt av Truls Mørk.

Joseph Haydn: *«Lerkekvar tetten»*

Lystig og lett med et høytidelig preg. Kanskje noe for en navnefest eller konfirmasjon.

J.S. Bach: *Cellosonate nr. 1*

Bør brukes mer, mener Bøyum.

J.S. Bach: *Goldbergvariasjoner*

Et pianoverk som mange vil dra kjensel på, og som betyr mye for mange. Her er det mange gode innspillinger å velge i.

Selv om det gjenstår å se om noen av dagens komponister får et ettermæle som kan måle seg med Bachs, er det verdt merke seg at det faktisk finnes mennesker som skriver musikk i dag også. *Kanskje noe å tenke på for Human-Etisk Forbund?*

**– Jeg håper vi kan
ta standpunkt og
kjempe for saker.**

Mari-Anna Friedrich (16)

Slutt på forgubbingen

Siden 1951 har 155 000 norske ungdommer blitt borgerlig konfirmert, men det har ikke ført til mer ungdommelig aktivitet i Human-Etisk Forbund. Snarere har humanistene slitt med forgubbing. Men nå snur utviklingen – i august blir Human-Etisk Forbunds ungdomsorganisasjon stiftet.

Tekst: Kirsti Bergh

– Jeg tror livet blir rikere av å tenke igjennom ting, av å filosofere, uten nødvendigvis å ha svar, og det å kunne både lære om andre og av andre. Jeg føler i hvert fall at jeg lærer noe hele tiden.

Solfrid Vige (17)

Foto: Rikke Westvig

– Åh, jeg er så lei av «humanisme i praksis», og nå kom du med et nytt og bedre begrep!, utbryter Ingvild Sandbekk Fauske (28) fornøyd, og noterer iherdig. Hun har nettopp hørt Ola Henrik Stokke (20) fra Sør-Trøndelag nesten uforvarende plumpe ut med begrepet «aktiv humanisme».

Vi er på nasjonalt ungdomsseminar i Humanismens hus i Oslo, hvor noen-og-tjue ungdommer fra nesten hele landet er kommet for å møte andre ungdommer og for å diskutere, reflektere og lære om humanisme. Også Human-Etisk Forbunds ungdomsutvalg deltar på seminaret.

– Vi vil gjerne høre deres refleksjoner. Hva har dere lyst til at deres ungdomsforbund skal handle om?, har prosjektleder for arbeidet med ungdomsforbundet, Ingrid Stranger-Thorsen (29), nettopp spurt seminar-deltagerne om. Det var det Ola Henrik Stokke sammen med andre ungdommer var i ferd med å fortelle, da Ingvild Sandbekk Fauske ble så begeistret.

Denne ungdommelige begeistringen trengs sannelig. For til tross for at Humanistisk (tidligere Borgerlig) konfirmasjon er forbundets største suksesshistorie, hvor omkring 155 000 ungdommer siden starten i 1951 har deltatt på kursene i etikk og livssyn og de høytydelige avslutningsseremoniene, har HEF i liten grad greid å «melke» denne suksessen. En god del av disse ungdommene har etterpå meldt seg inn i forbundet, men svært få blir aktive. Ja, så liten ungdomsaktivitet har det vært, at det til tider er brukt ord som «forgubbing» om situasjonen.

HEF har heller aldri hatt noen egen ungdomsorganisasjon. Det har vært ungdomsgrupper med kortere og lengre levetid, både på sekstitallet og på syttitallet, men det har aldri eksistert noe rammeverk som har gjort at initiativene har overlevd ildsjelene.

FRØET SOM BEGYNTE Å SPIRE

Men nå er det altså i ferd med å skje noe. Etter en lang dødperiode har det i løpet av de siste årene igjen vokst fram ungdomsaktivitet i forbundet. I 2003 ble det første gang arrangert sommerleir for Oslo/Akershus, og sommertreff for ungdom har det også vært i Hedmark/Oppland og i Nordland. I Oslo satset fylkeslaget ressurser og i 2003 ble Humanistisk ungdomsgruppe (HUG) ble etablert i det små, men aktiviteten har økt. Nå er det også etablert grupper andre steder, og sågar studentlaget ved Universitetet i Oslo er gjenoppstått.

Parallelt med aktiviteten i Oslo begynte et sentralt nedsatt utvalg arbeidet med å utrede spørsmålet om Human-Etisk Forbund burde etablere et eget ungdomsforbund. Utvalget leverte sin innstilling våren 2005 og ga ungdomsforbund tommelen opp. Moderorganisasjonen har samtykket, og etter hvert ble et nytt ungdomsutvalg ble etablert for å gjøre for-

beredelsene til stiftelsesmøtet sommeren 2007. I april fikk de også med seg Ingrid Stranger-Thorsen som prosjektleder for ungdomsforbundet de neste to årene. Nå er de i ferd med å avslutte arbeidet, og det nasjonale ungdomstreffet denne helgen er en av de siste mulighetene for utvalget til å innhente impulser fra humanistisk ungdom samlet.

Ett av innspillene de får fra ungdommene som er tilstede, handler om hvordan sommerleiren og stiftelsesmøtet ikke må bli markedsført.

– Det må ikke bli sånn krampeaktig «dette blir kjempegøy!», og samtidig må det ikke virke for seriøst, understreker ei jente.

– Når jeg hører ordet stiftelsesmøte tenker jeg på begravelse... Jeg vet ikke hvorfor, sier en annen.

METAL-HUMANIST FRA EIKER

Det å møte andre likesinnede og bryne meningene sine mot dem, lytte og lære, er noe av det Fredrik Breivik Jensen (17) fra Eiker liker med det å være ungdomsseminaret. Det er første gang han er med på et slikt treff. Sammen med tre andre ungdommer på seminaret kommer han fra det som må være den hurtigst voksende humanistiske ungdomsgruppa i landet. I løpet av få måneder har Eiker Humanistisk ungdomsgruppe rukket å rekruttere nærmere 20 ungdommer. De har bowlet, vært på Tusenfryd, og i det hele tatt satset på å være sosiale.

– Vi har planlagt temakvelder om filosofi, forteller Fredrik, som er sekretær i gruppa.

– Vi skal samles rundt bordet og bli mer kjent, filosofere litt og spise og kose oss. Og så blir det mer seriøse emner etter hvert.

Selv ser ikke Fredrik ut slik man forestiller seg en typisk humanistisk ungdom. Han har langt svart hår, ring i leppa og nagler på genseren. Han spiller gitar og er vokalist i metal-bandet Refueled hjemme i Eiker. Men den «typiske» unghumanisten finnes antageligvis ikke, noe deltagerne på seminaret denne helga viser. De utgjør et fargerikt mangfold og passer slett ikke i samme bås, men ser likevel ut til å ha mye til felles.

Fredrik er ikke sikker på om han skal kalle seg humanist, selv om humanismen er det livssynet som passer best på hans virkelighetsforståelse.

– Jeg driver fortsatt og prøver å finne ut av livssynet mitt, forklarer han. Og kanskje som et ledd i det, leser han den humanistiske «leseboka», *Humanismen* av Richard Norman, som nylig kom på norsk.

– Det er en del vanskelig språk i den boka, men jeg forstår etter hvert. Jeg vil si at jeg blir sikrere på livssynet mitt når jeg leser den.

Etter å ha vært med på dette treffet er han ganske sikker på at han vil være med på sommerleiren og stiftelsesmøtet i august.

– EN UNIK PÅVIRKNINGSMULIGHET

Fri tanke møter fire av de ti unge utvalsmedlemmene som innimellom punktene på sin egen møteagenda også deltar på helgas nasjonale treff.

– Jeg er veldig engasjert, sier Mari-Anna Friedrich (16) leende.

– Og dette har vært en unik mulighet til å være med og påvirke hva et framtidig ungdomsforbund skal være.

Hun er fra Levanger i Nord-Trøndelag og utvalgets yngste medlem. Solfrid Vige (17) fra Grimstad, Rikke Westvig (24) fra Trondheim og Siri Engen (19) fra Gjøvik nikker. De fire ble rekruttert til utvalgsarbeidet gjennom sitt engasjement i Humanistisk konfirmasjon eller lokalt ungdomsarbeid. Nå har de tatt en liten pause fra diskusjoner om vedtekter, mandat og byråkratiske prosedyrer som er nødvendige for en organisasjon, overordnede spørsmål om humanistisk ideologi, navn på «barnet» og hvordan få med seg ungdommen. I stedet forteller de Fri tanke hvorfor de mener det er viktig at Human-Etisk Forbund nå får et ungdomsforbund.

Men hvordan utviklet de selv et humanistisk livssyn?

– Jeg vokste opp med veldig kristne besteforeldre, men etter hvert som jeg ble større skjønte jeg at deres livssyn ikke var riktig for meg. Jeg kunne ikke identifisere meg med det. Da jeg etter hvert konfirmerte meg borgerlig opplevde jeg det som veldig flott, og det var med på å gjøre at jeg seinere ble konfirmasjonskursleder, forteller Rikke.

– Det også var da jeg virkelig så behovet for et humanistisk møtested for ungdom.

– Ja, slik var det for meg. Jeg savnet noe å gjøre for oss som ikke er kristne, sier Solfrid, som ganske nylig startet ungdomsgruppa HEFalompe i Grimstad nettopp av den grunn.

– Selv om foreldrene mine er humanister var det først da vi flyttet fra Østlandet til Sørlandet at jeg måtte begynne å tenke over livssynsspørsmål. Der opplevde jeg at folk hadde et helt annet forhold til religion.

Hun forteller at hun var den eneste hun kjente som var borgerlig konfirmant, og at det ble sett på som rart.

– Folk gapte nesten over valget mitt. Ei jente jeg kjenner måtte virkelig tenke seg om, og så sa hun til meg: «Solfrid, du vet at du skal brenne i helvete?» De syntes synd på meg, forteller hun.

Solfrid måtte også tenke mye på det. Ikke at hun noensinne trodde hun skulle brenne i helvete, men hun fikk behov for å gå til kildene. Hun leste Bibelen, men ble sikrere på at hun ikke hørte hjemme der.

For de tre andre høres Solfrids fortelling ut som den hører hjemme i en annen tid og viser hvor store forskjellene fortsatt er mellom ulike deler av Norge.

– Jeg har aldri hatt noe forhold til religion eller til kirka, sier Mari-Anna.

Foto: Merete Haseth

– Jeg vet ikke om jeg kaller meg humanist, men humanismen er det livssynet som ligger nærmest meg.

Fredrik Breivik Jensen (17)

Foto: Merete Haseth

– Det kjennes mye tryggere å tro på mennesket og seg selv.

Rikke Westvig (24)

Grunnverdier for et ungdomsarbeid

«Uavhengig av hvilke tiltak forbundet velger for å styrke ungdomsarbeidet, er dette utvalget av den oppfatning at det må ligge noen idealer til grunn for alt vi foretar oss. Som humanistisk organisasjon er forbundet forpliktet på humanistiske idealer og verdier, noe som i dag er nedfelt i vedtektene.

Videre har forbundet også nedfelt forpliktelser i forhold til menneskerettighetene, og da særlig barnekonvensjonen. Sentralt i disse dokumentene er idealet om at ethvert menneske har verdi og er et mål i seg selv.

Som gruppe er ungdom selvsagt uensartet og sammensatt, men felles er at ungdomstiden er et mål i seg selv, og ikke bare en mellomperiode før voksenlivet.

Derfor må et ungdomsarbeid utvikles på ungdoms egne premisser og være demokratisk styrt. Det betyr at våre anbefalinger er å regne som valg mellom ulike retninger og grader av satsing, men at alle tiltakene som velges må utformes av ungdom selv.

Det betyr selvsagt ikke at resten av organisasjonen skal abdisere, men sørge for at man har modne veiledere/tilretteleggere i en oppstartsfase som kan støtte de unge i sitt arbeid.»

(fra Ungdomsutvalgets utredning 2005)

– Det er godt å ha et fellesskap. Det trenger ungdom også, ikke bare voksne i HEF.

Siri Engen (19)

Foto: Merete Haseth

Humanistisk ungdomsforbund

(foreløpig uten navn) skal stiftes i sommer. Et ungdomsutvalg med representanter fra hele landet har forberedt stiftelsen, og medlemmene er:

Mari-Anna Friedrich (16), Nord-Trøndelag

Rikke Westvig (24), Sør-Trøndelag

Mari-Marthe Apenæs (27), Oslo

(medlem av HEFs hovedstyre til 2007)

Annette Holmedal (18), Akershus

Lars-Petter Helgestad (23), Buskerud

Solfrid Vige (17), Aust-Agder

Ingvild Sandbekk Fauske (28), Hordaland

Randi Hermanrud (30), Oppland

(økonomileder i HEFs hovedstyre til 2007)

Siri Engen (19), Oppland

Kari Lund Johnsen (17), Finnmark

Noen av medlemmene i utvalget som forbereder etableringen av HEFs ungdomsforbund. Foto: Rikke Westvig.

For henne var det naturlig å kalle seg humanist etter å ha funnet ut hva humanismen står for.

– Jeg er oppdratt i en ikke-kristen familie, og da jeg deltok i borgerlig konfirmasjon hadde jeg følelsen av at *ja, dette stemmer for meg*. Jeg har hatt min «åpenbaring» og funnet ut at her hører jeg hjemme, smiler Siri.

– Jeg synes humanismen er et livssyn som gir veldig frihet, hvor du kan være deg selv, sier Rikke.

– Jeg vil heller tro på det gode i mennesker og venner –

– Ja! Stemmer de andre i.

– ... enn at det er noe som styrer oss.

– Jeg synes det er fint å kunne tro at det er *jeg* som er sterk og har gjort meg til et bra menneske, legger Solfrid til.

– Det kjennes mye tryggere å tro på mennesket og seg selv. Det humanistiske livssynet opererer ikke med synd og fordømmelse. Med et humanistisk livssyn kan du mer sidestille: «Kan hende du har rett, men jeg er ikke enig», fortsetter Rikke.

De fire er enige om viktigheten av å ha et verdigrunnlag i livet sitt, og at det er viktig å ikke stille seg likegyldig.

– Jeg tror livet blir rikere av å tenke igjennom ting, av å filosofere, uten nødvendigvis å ha svar, og det å kunne både lære om andre og av andre. Jeg føler i hvert fall at jeg lærer noe hele tiden, sier Solfrid.

– Likegyldighet lærer man ingenting av, sier Rikke.

BEHOVET FOR EN MØTEPlass FOR LIKESINNEDE

En ting er å ha et humanistisk livssyn, men hvorfor trengs en humanistisk ungdomsorganisasjon?

– Mange ungdommer konfirmerer seg humanistisk, men så blir det jo et gap til de voksne nok til å engasjere seg, sier Siri.

Mens kirkelig konfirmasjon har flere ressurser og flere aktiviteter i konfirmasjonstiden og etterpå – enten det er kor eller kosekvelder – finnes slikt knapt i HEF-sammenheng.

– Kirka er flink til å lage slike tilbud. Vi må gi humanistisk ungdom en plass å møtes, mener Mari-Anna.

Solfrid er enig:

– Ja, det er viktig å kunne møte andre som tenker

i samme baner. For meg har det å komme til utvalgsmøtene vært utrolig deilig. Her er det ingen som dømmer deg, her er det ikke farlig å ha annerledes meninger og her møter jeg ungdom som har samme virkelighetsoppfatning.

– Det er godt å ha et fellesskap. Det trenger ungdom også, ikke bare voksne i HEF, sier Siri.

Forskning på ungdom i Norge viser at omkring halvparten av elever i ungdomsskolen og videregående skole er engasjert i samfunnsspørsmål, at de lettere møter opp når det er aktiviteter, og at det å være sammen med venner er noe av det viktigste for ungdom. Derfor er kanskje det å ha en møteplass for å treffe venner – likesinnede – og gjøre noe meningsfullt noe av det aller viktigste. Ungdomsforbundet må etablere et fellesskap utover det å være et *meningsfellesskap*.

Det er også noe de fire jentene fra utvalget understreker.

Dessuten tror de at ungdomsforbundet kan bidra med noe annet enn det HEF har i dag, at det er positivt med et supplement av ungdommer som kanskje er mer engasjerte eller kampvillige enn de mer voksne medlemmene og det voksne humanistforbundet. De står friere i forhold til ansvar og forpliktelser som nødvendigvis følger med jobb, hus og familie. Kanskje kommer de også med en annen holdning til andre religioner og livssyn, siden de er vokst opp i en tid uten det massive kristenpresset den mest voksne delen av HEFs medlemsmasse har opplevd.

– Det at vi sikkert har litt mer positiv erfaring på det området gjør kanskje at vi har en mer fleksibel holdning, tror Siri.

– Humanistisk konfirmasjon er blitt helt vanlig. Det er greit å ikke være kristen.

– Åh, det er jeg glad for, utbryter Rikke.

– *Hva slags organisasjon blir ungdomsforbundet, blir det som kirkelig ungdomsarbeid uten religion eller som Natur og ungdom?*

– Jeg håper vi kan ta standpunkt og kjempe for saker, sier Mari-Anna.

– Vi blir noe annet enn både NU og kirka, mener Solfrid.

– NU er opptatt av et bestemt samfunnsspørsmål, nemlig miljøspørsmålet. NU setter seg inn i forskjellige miljø saker og går ut og mener noe som organisasjon.

Jeg er med der også, jeg, men jeg føler at det humanistiske ungdomsforbundet blir noe annet. Det handler om det du tenker rundt hele livet.

– Hva slags organisasjon det blir, er mye opp til de ungdommene som skal være med og etablere den og forme den, sier Rikke. Det blir spennende å se hvilken retning det tar. Vi kan jo legge visse føringer, men i bunn og grunn er det opp til de som deltar i stiftelsesmøtet og hva de ønsker.

EN KAMPORGANISASJON OGSÅ?

De havner i en diskusjon om hvor kritisk man skal være overfor kirka. Mari-Anna har forståelse for at Solfrid med sin sørlandske bakgrunn er mer kritisk enn hun selv, er opptatt av at ungdomsforbundet ikke skal se kirka som en fiende.

– Jeg skjønner jo at vi har kampsaker som også angår kirka, men jeg synes det er veldig viktig at vi er *for* noe.

– Det handler ikke om å være *mot* kirka, men om å være frustrert over at de har så mange ressurser. Det blir litt negativt, men det er viktig å flytte fokus fra det religiøse til det organisasjonsmessige. Tenk hva HEF kunne ha gjort hvis vi hadde fått tilsvarende mange penger.

– Ja, og det med statskirka er en viktig diskusjon, men ikke en som jeg er så engasjert i. Jeg er mer engasjert i internasjonalt hjelpearbeid, sier Mari-Anna.

– Våre forskjellige interesser viser bredden en slik organisasjon kan få. Det er viktig at den ikke blir låst fast i én kamp, mener Rikke, som samtidig understreker at noe av det humanismen dreier seg om er kampen for livssynslikestilling.

– Det er viktig at vi sier: det er greit å tro, men vi gjør ikke det, likevel er vi likestilte. At vi aldri blir slik som den typen kristne som mener at vi ikke er likeverdige fordi vi ikke tror som dem. Synker vi ned på det nivået, er det ingen vits, fastslår Mari-Anna.

INTERNASJONAL HUMANIST

En av de mest erfarne i ungdomsutvalget er Lars-Petter Helgestad (23). Tross sin unge alder, har han allerede rukket å være med i styre og stell i Human-Etisk Forbund i flere år. På slutten av fjoråret ble han valgt til president i IHEYO, som er ungdomsorganisasjon til

– Det er mange unge som er på søken etter seg selv og steder å være seg selv. Jeg håper vi kan tilby det for de som føler seg hjemme i vår livssynssammenheng.

Lars-Petter Helgestad (23)

Foto: Kirsti Bergh

den internasjonale humanistunionen IHEU og paraplyorganisasjon for humanistiske ungdomsorganisasjoner fra hele verden. Han er en ikke usannsynlig kandidat til ledervervet i det nye ungdomsforbund.

Lars-Petter er opptatt av å nå ut til de mange humanistene som ikke er organisert.

– Vi vil ha med oss dem for å bli sterkere. HEF har gjort et godt ungdomsarbeid med Humanistisk/Borgerlig konfirmasjon, men det har gått utover annet ungdomsarbeid i organisasjonen. Jeg tror det er mange blant de humanistiske konfirmanter som kunne tenke seg å være med videre, hvis de hadde fått et tilbud hvor det var gøy og lærerikt å være, hvor de kan utvikle seg og sitt livssyn sammen med andre.

Selv om HEF har forsøkt å rekruttere konfirmanter, har det i all hovedsak vært mislykket.

– Hva slags aktiviteter er de blitt tilbudt? For en ungdom er det å bli lokallagskasserer eller jobbe med navnefester ikke akkurat det mest spennende...

De seinere årene er mye blitt bedre, men med ungdomsforbundet håper Lars-Petter at forbundet skal få noe mye mer stabilt.

– Hva slags arbeid og engasjement tenker du deg at ungdomsforbundet vil kanalisere?

– Jeg tror mange kan ha behov for en mulighet til å ta ut irritasjon overfor skoleverket, smiler Lars-Petter, som er så ung at han har rukket å oppleve KRL-faget.

– Også kan det bli et sted å fortsette de gode diskusjonene fra Humanistisk konfirmasjon, der vi utforsker livet og verden rundt oss. I tillegg håper jeg at vi kan bidra til økt engasjement rundt Frihetsaksjonen. Der man har klart å skape et engasjement rundt Frihetsaksjonen i forbindelse med humanistisk konfirmasjon

har det vært veldig vellykket. Vi skal ikke overta Frihetsaksjonen, men kanskje kan vi være med på å styrke den.

Det vil være et sted for diskusjoner, men Lars-Petter understreker at livssynet må kunne omsettes i praksis, ellers er det ikke relevant for hverdagslivet.

– Hvis vi skal få med 15-åringene må vi tilby mer praktiske aktiviteter enn mange konfirmasjonskurs tilbyr.

Han trekker fram KRL-saken som en av sakene det vil være naturlig for et ungdomsforbund å jobbe med.

– Det ser jo ut til å forbli evig aktuelt. Selv om staten blir felt i Menneskerettighetsdomstolen, er det langt fra over. Da blir det den politiske prosessen om hva slags endringer som er aktuelle. Der tror jeg stemmen til en humanistungdomsorganisasjon kan spille en rolle. Og kanskje skal vi også demonstrere litt når Giske leverer stortingsmeldingen om stat og kirke til høsten? Det er i hvert fall nok av politiske saker på livssynsfeltet.

Og det er nok av forventninger til den nye organisasjonen også, både fra Human-Etisk Forbund og fra HAMU.

– Nå må vi først se hvor store vi blir, beroliger Lars-Petter.

– Vi må ikke gape over for mye...

Til å begynne med handler det om dette:

– Det er mange unge som er på søken etter seg selv og steder å være seg selv. Jeg håper vi kan tilby det for de som føler seg hjemme i vår livssynssammenheng. Ikke minst for de som ikke har mest lyst til å være lokallagskasserer, avslutter Lars-Petter.

Om et par måneder samles Lars-Petter, de andre utvalgsmedlemmene, deltagerne på humanistsemina-

ret og andre ungdommer på Tjøme for å starte noe helt nytt. Utvalget skal ha klart et rammeverk, en minimumsorganisasjon som tilfredsstiller de formelle, byråkratiske kravene til å motta offentlig støtte og så videre. Men hva ungdomsforbundet skal drive med, og hva det skal hete, det er i stor grad opp til de unge HEF-medlemmene som kommer til sommerleir og stiftelsesmøte.

Det som likevel er rimelig sikkert, er at dette blir noe annet enn Human-Etisk Forbund. Det kommer selvsagt til å ligne opphavet, men dette er en helt annen generasjon enn de generasjonene som til nå har preget HEF. De er i mye større grad oppvokst med opplevelsen av å leve i et pluralistisk samfunn. De er ikke kommet til forbundet som følge av et oppgjør med kristendommen, men kanskje mer på leting etter et meningsfylt fellesskap med likesinnede.

Svarene medlemmene i ungdomsutvalget får fra de andre ungdommene på seminaret viser at de oppfattar at den nye organisasjonen skal målbære en forpliktende og levende humanisme, at ikke skal være noe som er dogmatisk riktig eller galt, at organisasjonen skal ha evne til dialog – både internt og overfor andre, at det skal være et sted å lære av andre og samtidig bidra til at andre lærer, at det sosiale er veldig viktig – noen ganger må man bare kunne møtes og være sosial, at det er viktig å ha en livssynssammenheng å tilhøre, at den må være for humanisme og ikke mot religion. Og at et ungdomsforbund er viktig «fordi hvis man klarer å engasjere ungdommen, jo flere vil humanismen nå, og så vil det spre seg utover i landet, ja, i verden».

Som en av dem sier:

– Det er viktig fordi det er noe vi mener er bra; det er en grunn til at vi er humanister!

påvirke aktiv?

Human-Etisk Forbund
UNGDOM

**leke innsikt bevissthet lære
selvstendig? tenke engasjert?**

fellesskap ung? humanisme

**diskutere skepsis delta
frihet**

Sommerleir med stiftelsesmøte for unge humanister

Tjøme 12.-17. august 2007

www.ung.human.no

Vitenskapsmannen

Jeg er vitenskapsoptimist, jeg gleder meg helt vilt til å se hva som skjer, sier musikeren Thomas Dybdahl.

Tekst: Kirsti Bergh

Fri tanke møter musikeren i Stavanger, og vi skal ikke strikke under en stol at foranledningen til det, i tillegg til vitenskapsplata, er en ganske ny kobling til Human-Etisk Forbund. Men det er ikke noe vi trenger å spørre om, for det er faktisk nesten det første han bekjenner for oss.

– Der har jeg jo nettopp meldt meg inn, da får jeg vel snart dette bladet i posten, da?

Stavanger-musikeren er en av 2000-tallets mest suksessrike norske artister og har solgt titusener av sine foreløpig fire soloalbum. Han debuterte med ...*That Great October Sound* i 2002, og i løpet av de to neste årene hadde han fullført sin Oktober-trilogi, med platene *Stray Dogs* og *One Day You'll Dance For Me, New York City*. På kort tid gikk han fra å være en ung, ukjent artist til å bli en av Norges mest kjente og kritikerroste artister.

Musikken hans blir ofte karakterisert som melodisk melankoli, og Dybdahl selv har fått et stempel som melankoliker. Ifølge ordboka betyr melankoli «dypt nedstemt sinnsstemning; tungsinn, sterk nedslåthet», men selv om mange av sangene, og tekstene, på platene kan sies å ha denne stemningen i seg, er det lite ved personen Thomas Dybdahl som gir inntrykk av dette. Riktignok er det et tungsindig og vått vær i Stavanger denne dagen, men musikeren selv er bare smil og glede. Han er nettopp tilbake fra to måneders turne i USA og Europa og har rolige dager. Nå skal han bare kose seg i sitt eget lille private studio.

Men før han forsvinner dit, skal vi prate om hans siste plate som kom i høst. Her har han tatt noen nye veier musikalsk sett, selv om anmelderne mener at de fleste låtene er gjenkjennelig dybdahlsk. Albumet bærer tittelen *Science*, og det er ment som noe mer enn bare et fikst navn.

– Ja, tittelen er en ganske enkel måte å gjøre et *statement* om meg selv og hva jeg er opptatt av, forklarer Dybdahl.

For der mange, særlig blant amerikanske artister, takker Gud på plateomslaget, har Dybdahl rettet en takk til folk som vitenskapsmennene Richard Dawkins, Stephen Jay Gould, Daniel C. Dennett og selveste Charles Darwin for å ha vist ham «the poetic force and inspiration of the natural world».

– Disse folkene er noe av det som helt enkelt har inspirert meg til å skrive musikk det siste året, forklarer han.

– Så med denne plata ønsker jeg også si takk til dem, som har inspirert meg vel så mye som andre musikere og kunstnere har.

For den som tar på seg de brillene, har mange av tekstene elementer av hyllest til naturen og kunnskapsbasert viten. For eksempel kan man finne igjen «poesien i evolusjonsteorien» i åpningslåten «Something Real», hvor det heter «Curiosity tastes so sweet./I need dirt and twigs that break beneath my feet». Som Dybdahl forklarer rett og slett handler om ønsket om å kunne forholde seg til noe virkelig, noe man kan ta og føle på. Men ikke bare hyller låta den virkeligheten man kan ta og føle på, den stiller seg også kritisk til religion med linjer som «I'm sorry that/you put people to sleep/you pray on the weak/then you ask them to go ahead and take that leap/that giant leap». Det er en referanse til Kierkegaards tese om Det store spranget, at du tar spranget fra det fornuftsbaserte til det trosbaserte.

Også andre tekster har slike referanser, blant annet handler «How it feels» om hvordan det som ikke-troende er å hele tiden bli stående utenfor og ikke regnet med når religioner «kolliderer».

– Du hører nesten aldri om de som ikke er religiøse, de som står i midten uten å ha noe å si til det som skjer. Av og til føles det nesten slik, som å være en til-

skuer til konflikten, uten å ha innflytelse, selv om utfallet av konflikten også vil berøre deg. Hadde du bodd i USA hadde du kjent det på kroppen mer ekstremt.

– *Når du skrev så eksplisitte tekster, var du ikke redd for å bli kritisert for å være banal?*

– Nei, det eneste jeg var redd for, var sammenhengen, at det ikke skulle se ut som en direkte kritikk. Jeg skjønner også hvorfor det går mange folk forbi, for du kan tolke det på så mange vis. Akkurat som du kan tolke nesten alle U2s sanger enten som å handle om ei dame eller om Gud. Slik er det her også. Du kan tolke tekstene på forskjellige måter, de måtte være litt åpne også, men noen referanser er tydeligere enn andre.

Denne tematikken handler ikke om Dybdahl som religionsrefser, men om den frustrasjonen han føler overfor organisert religion.

– Jeg har ikke lyst til å gå ut å «disse» religion eller religiøse mennesker, for det er helt klart noe som har stor betydning for veldig mange. Men min sorg er heller at det har så stor plass i det offentlige livet og at det er så tabu å kritisere det og stille spørsmålsteget ved det i det offentlige.

– Jeg tror at hvis vitenskapens premisser får råde, vil det bli brukt til noe som er bra for folk, og ikke til noe destruktivt.

Han synes det er kjedelig at så få har tatt tak i innholdet i tekstene.

– Men sann er det jo med popmusikken. Lyrikk i popmusikk er ikke akkurat ansett for å være på det høyeste nivået, og det er veldig sjelden jeg ser referanser til noe som har med tekst å gjøre i norske popmusikk-anmeldelser. Men da har du også frihet til å kunne skrive hva du vil. Og de du deler det med, er jo de som er fans og har hørt på musikken i fem-seks år. Det er gjerne de som får det med seg.

Det var først seint i ungdommen Dybdahl begynte å reflektere over livssynsspørsmål. Selv om han kommer fra Rogaland, hvor bedehustettheten har vært høy helt fram til våre dager, vokste han opp uten spesiell positiv eller negativ nærkontakt med kristendommen, utover den vaksinasjonsdosen han fikk gjennom skolens kristendomsundervisning.

– Jeg konfirmerte meg i kirka av samme grunn som alle andre gjorde det: nemlig at alle andre gjorde det. Det skyldtes mangel på kritisk tenkning, jeg bare fløt med strømmen. Det var ikke før jeg var 17-18-19 år at jeg begynte å reflektere over disse tingene.

Det handlet først og fremst om musikk for Dybdahl. Han begynte å spille gitar som 12-13-åring, og den gang var Kiss og Metallica favorittmusikken, og gikk seinere på musikklinja på videregående. Gjennom

ungdomstid spilte han i og med flere lokale band, men det var først med sin første soloplaten at han nådde ut.

Den erkjennelsesmessige åpenbaringen kom med biologen – og nå i seinere tid religionskritikeren – Richard Dawkins' populærvitenskapelige «The Blind Watchmaker» («Den blinde urmaker»). Det var en kompis som først fortalte Dybdahl om boka som han hadde lest i forbindelse med studier.

– Det var første gang jeg ble forklart evolusjonslæren og evolusjonshistorien på en måte slik at jeg klarte å forstå det og erkjenne kraften i det.... Sånn sett var det en ekstremt viktig bok for meg – ja, gjerne den viktigste boka jeg har lest – og for hvordan livssynet mitt ble formet.

Han forteller om hvordan den naturvitenskapelige virkelighetsforståelsen har påvirket ham.

– Det har på en måte gitt meg en plass i verden. Det har gitt meg opplevelsen av at jeg hører hjemme som én av mange i den store helheten. Og sånn sett har det gjort mye for min forståelse av meg selv, som en liten del av det store maskineriet. Det er jo en utrolig inspirerende tanke, samtidig som det etter min mening er en tanke med store moralske implikasjoner.

Han utdyper:

– Det sies jo gjerne at moralen må komme fra religionen, men der er jeg veldig uenig. Jeg skjønner ikke hvordan erkjennelsen av at alt henger sammen, at alt er beslektet med hverandre og at alle de forskjellige systemene har utviklet seg i forhold til hverandre, *ikke* skulle ha store moralske implikasjoner.

– *Tilbake til det med vitenskapen som inspirasjon. Religion har jo opp gjennom historien vært inspirasjon til mye kunst - -*

– Ja, det der befinner seg jo i en gråson, innvender Dybdahl.

– Kirken var jo blant de få som kunne betale kunstnerne, og ekstremt mye av de religiøse verkene var bestillingsverk. Hvor mye som var reellt engasjement fra kunstnerne får vi vel sannsynligvis aldri vite.

– *Men i motsetning til dem, er du er i alle fall inspirert av vitenskapen.*

– Det er ikke akkurat snakk om en direkte inspirasjon. Jeg går ikke hen og skriver ursuppesangen eller klorofyllvisa ...

Dybdahl beskriver det mer som ... en slags åpenbaring.

– Det er erkjennelse som setter noe i bevegelse. Det får meg til å tenke og føle, og det kan jeg bruke som grunnlag for å lage musikk.

– *Det virker som du har et veldig positivt vitenskapssyn?*

– Åja, jeg er vitenskapsoptimist, jeg gleder meg helt vilt til å se hva som skjer! Jeg håper jeg får leve skikkelig lenge og se hva som blir oppfunnet og hvordan det blir brukt, hvordan det forandrer livene til folk og hvordan det kan forbedre livene til folk, sier han entusiastisk.

– På den måten er jeg utrolig nysgjerrig, jeg elsker å tenke på det! Skulle ønske jeg kunne bli 300 år, slik at jeg kunne få oppleve det som skal skje. Sånn sett er jeg optimist, jeg tror at hvis vitenskapens premisser får råde, vil det bli brukt til noe som er bra for folk, og ikke til noe destruktivt.

– *Men vitenskapen brukes jo stadig vekk destruktivt...*

– Joda, det er sant. Jeg tror likevel vi er kommet til et punkt hvor en er nødt til å utvikle vitenskapen for å få bukt med de utfordringene vi står overfor.

AMBIVALENT TIL KJENDISBRUK

I forbindelse med Human-Etisk Forbunds Frihetsaksjon har Dybdahl stilt opp som «fadder». For to år siden stod han til og med på stand i Stavanger, men

– Jeg ser ikke motsetningen mellom det å ha et rikt tanke- og «sjelsliv», det å være involvert i kunst og musikk, og samtidig sette sin lit til vitenskapen for å forklare verden rundt seg.

seinere år har aksjonen kollidert med turné- og konsertvirksomhet. Han stiller gjerne opp igjen, om det passer, men samtidig er han ambivalent til slik kjendisbruk.

– Du blir spurt om å gjøre og støtte utrolig mange saker i kraft av at du har et fjes som er mer kjent enn naboens. Jeg vet ikke hvor lurt det er med kjendisprofil på alle kampanjer. Jeg tror folk blir litt lei av det, jeg blir i hvert fall det. Hvorfor kan man ikke bruke ti helt ukjente personer som støtter en god sak i stedet? Jeg skjønner tanken, men det hadde vært kult med noen som gjorde det helt motsatte.

Du ser ikke Dybdahl brette ut privatlivet sitt i kjendisbladene. Han innrømmer å ha et ambivalent forhold til det å være kjendis.

– Jeg har prøvd så godt jeg kan å styre unna ting som ikke har med musikken min å gjøre. Det har ikke alltid lyktes, og når jeg ser tilbake kan jeg se at jeg har gjort ting jeg burde ha sagt nei til, om jeg skulle ha fulgt min egen overbevisning, sier han.

– Men så har det seg og sånn at du etter hvert har et apparat rundt deg, som jobber med og for deg. Og

som også lever av dette. Jeg kan ikke forvente at jeg fortsatt skal ha det hvis jeg sier nei til ting hele tiden. Derfor gjør jeg av og til ting som jeg ville ha sagt nei til hvis jeg stod helt alene.

Han stopper opp litt.

– Men jeg sover relativt godt om natta. Jeg føler ikke at jeg har solgt sjela mi til Gammel-Erik, smiler han.

GIR MENING TIL LIVET

Dybdahl har med sin musikk nådd ut til et stort publikum, og har en ganske stor og trofast fanskare. Men det er ikke alle artister forunt å ha et publikum – fans – som har et så sterkt forhold til musikken deres. Hvis vi holder oss til humanistisk filosofi, framhever Richard Norman i boka *Humanismen* hvordan fortellinger, kunst og musikk ikke bare kan, men faktisk allerede er med og skaper mening i folks tilværelse. Gjesteboka på Dybdahls nettside og innlegg til forskjellige nettmøter viser tydelig at hans musikk – og tekster – brukes av fansen nettopp på en slik måte. En innsender skrev følgende under et nett-

møte hos vg.no: «Ein ting vil at du skal vita, du lagar ikkje «berre» bra musikk. Du lagar noko som verkeleg har noko å seie i mange menneske sine liv. Det er mange, inkludert meg som sett stor pris på musikken din, den aukar karmaen min. Du bør/kan vere taknemleg for å vere såpass privilegert(vanskeleg ord) at du kan vere ein positiv faktor i så mange liv», og en kvinne skriver et annet sted at hun skjønte hun skulle være samme med mannen sin da hun hørte en bestemt sang.

Han har fått positive reaksjoner fra fans etter at han i intervju sammenheng og i musikken har gitt uttrykk for sitt livssynsmessige ståsted. Men det er også de som blir skuffet.

– Jeg er ikke en veldig mystisk person, og noen blir litt skuffet når jeg offentlig forteller om mitt forhold til vitenskap. Da føler de gjerne at mystikken forsvinner. De har kanskje sett for seg at jeg sitter i et rom med røkelse og tilkaller musikalske ånder som gir meg inspirasjon til å skrive mystiske sanger, men sånn er det ikke.

Mange får ikke hans vitenskapssyn til å gå opp med musikken han skaper. Selv ser han ikke motsetningen.

– Hvis det er noe jeg har lyst til å si, så er det akkurat det: Jeg ser ikke motsetningen mellom det å ha et rikt tanke- og «sjelsliv», det å være involvert i kunst og musikk og samtidig sette sin lit til vitenskapen for å forklare verden rundt seg, sette tilværelsen i perspektiv og plassere seg selv i det store bildet. Det har jo gjerne vært slik at kunstnere, musikere og diktere har kritisert vitenskapsfolk for å ta vekk poesien i ting ved å forklare dem. Jeg mener stikk motsatt: Jo bedre en får forklart ting, jo flottere synes jeg det er. Ikke minst er forklaringen ofte i seg selv så fantastisk at den overgår alt hva fantasien kan koke om av mytiske og mystiske forklaringer, sier han.

– At jeg «tror» på vitenskapen er ikke til hinder for at jeg kan lage musikk som er ... fri. Det er ingen motsetning mellom musikken min og det livssynet jeg har.

Nå har livssynet ført til medlemskap i Human-Etisk Forbund, og det har han fått reaksjoner på.

– Jeg møter de som er kritisk til det – «skal du være medlem av Human-Etisk Forbund? Det er jo bare en annen sekt». Jeg har tenkt grundig igjennom det før jeg meldte meg inn, men jeg oppfatter ikke HEF som et trossamfunn. Jeg kan på en måte stå for alt HEF står for. For min del er det universelle og selvfølgelig ting, og jeg synes også HEF arbeider for viktige saker, sier Dybdahl.

Men det handler ikke bare om HEFs kampsaker. Det handler også om den universelle verdien *kjærlighet*.

På seinsommeren skal han gifte seg med sin kjæreste gjennom mange år. Hun som han skrev «From Grace» til. Og hvis hun også vil, blir vigselsseremonien på humanistisk vis.

– Jeg sendte dem en forespørsel for en stund siden, jeg håper de ikke har glemt meg der på Human-Etisk Forbund, ler Dybdahl.

Med den henvendelsen knuste han muligens en vag drøm om stemningsfylt kirkebryllup, men er overbevist om at de skal klare å gjøre det vel så fint på andre måter.

– Jeg håper bare vi kan være med på å utarbeide seremonien og ikke må velge mellom et par-tre fastlagte standardtaler...

Hvor, hvordan og med hvilken musikk vil han derimot ikke ut med. Dybdahl vrir seg på stolen av det vi etter hvert skjønner blir litt for private spørsmål, men han svarer fortsatt så høflig han kan.

– Det handler jo om å feire kjærligheten og å vise det overfor hverandre, venner og slekt, og mer kompisert enn det tror jeg ikke det skal bli.

Kurs i filosofi med ungdom

Kunne du tenke deg å lære om hvordan du kan filosofere sammen med barn og unge? Human-Etisk Forbund inviterer med dette til nok et kurs i filosofi med barn og unge.

Om kurset:

Det meste av tiden vil bli brukt til trening i å lede filosofiske samtaler. Kursdeltakerne får erfare ulike måter å initiere filosofiske samtaler på, og selv delta i samtaler ledet av en lærer/filosof.

Om filosofi med barn og unge (fmbu)

Gjennom å etablere det filosofene kaller «et undersøkende fellesskap» skapes en arena for fri, åpen og kritisk refleksjon over viktige spørsmål i livet. Det er en måte å organisere og strukturere arbeidet på for å sikre at barn og unges perspektiver får dominere samtalen.

Om kursholderne

Filosofene Kaja Melsom og Andreas Ribe. De har erfaring med ulike former for filosofisk praksis, og har utviklet en kursmanual for disse kursene.

Praktisk informasjon

Tid: Lørdag 22. september – søndag 23. september 2007

Sted: Humanismens hus i Oslo.

Målgruppe: Kurset er særlig rettet mot lærere, kursledere til Humanistisk konfirmasjon og folk som jobber med barn og unge.

Søknadsskjema og mer informasjon: <http://www.human.no/filosofikurs>

Pris: 500 kroner som dekker overnatting, mat, kurset og kursmateriell. Alle må dekke reiseutgifter selv. Interesserte bes eventuelt undersøke med sitt lokal- eller fylkeslag for økonomisk støtte til kursavgift og/eller reisedekning.

Kontaktperson

Ansvarlig for kurset er Hans Christian Nes, Human-Etisk Forbund. Han kan nås på nes@human.no og tlf 23156000 for ytterligere informasjon.

Howdan praktiserer du livssynet ditt?

«Det bestemmer jeg selv»

Regionalt seminar 26.-28. oktober 2007

Norsjø Hotell - Akkerhaugen

Levi Fragell, presentasjon unødvendig:

«Eutanasi – hjelp til å dø»

Torbjørn Folstad, Norges kristelige legeförening:

«- men fremfor alt ikke skade»

Andre:

Det arbeides med foredrag om selvbestemmelse, narsissisme og lykke

Vi tar forbehold om endringer

Priser:

kr. 900,- for medlemmer fra arrangørfylkene

kr. 1.700,- for alle andre

kr. 400,- i tillegg for enkeltrom

Human-Etisk Forbund **Vestfold Telemark Buskerud**

Påmeldingfrist: 1. september 2007.

Påmelding sendes til: Human-Etisk Forbund, Telemark fylkeslag, Holbergs gt 5, 3722 Skien, tlf: 35 53 13 38, e-post: holte@human.no. Påmeldingene registreres fortløpende. Det pleier å være rift om plassene. Program og annen informasjon sendes ut 2 uker før seminaret. Betalingsfrist 1. oktober. Mer om hotellet på: www.norsjohotell.no

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr.: _____ Poststed: _____

Tlf dagtid: _____ Tlf kveldstid: _____

Ønsker dobbeltrom ☐, enkeltrom ☐, røykerom ☐, rom fredag-lørdag ☐

Jeg ønsker å dele rom med: _____

Ateistisk stat, religiøst folk

Det er vanlig å oppsøke santería-prester for å be om råd og for å bli spådd om framtida. Presten setter seg i en transetilstand for å komme i kontakt med høyere makter (øverst t.v.). Afrokubansk husalter: De afrokubanske religionene er sterkt preget av magi. Vannet representerer forfedrenes ånder (nederst t.v.). Forfallet preger de kubanske kirkegårdene (t.h.).

Tekst og foto: Norunn Kosberg

Hva skjer når et religiøst folk får en ateistisk stat? Den kubanske staten håndhevet lenge et strengt forbud mot religion, men økonomiske krisetider har ført til økt religiøsitet.

I dagens verden er tvang til religiøsitet mer utbredt enn tvungen ateisme, men det siste har vært virkeligheten for befolkningen på Cuba i store deler av kommunisttiden.

– Ville ikke du også blitt religiøs hvis du levde under slike forhold, spør min regimekritiske kubanske venn. Han kan fortelle at han som universitetsstudent måtte fylle ut et skjema og krysse av for at han ikke var religiøs. Religiøse fikk ikke adgang til høyere utdanning. Ble man observert idet man gikk inn i en kirke kunne man bli utvist fra universitetet. Han kan fortelle om episoder der mobb kastet egg på kirker og plaget kirkegjengere. Nå har det siden tidlig på nittitallet foregått en oppmykning, og slike episoder er blitt mer sjeldne, men fortsatt diskrimineres religiøse på Cuba. I dag har landets innbyggere i teorien religionsfrihet, men å være religiøs er ikke vel ansett av den kubanske staten. Selv om det for partifolk er åpnet for deltakelse i religiøse seremonier, blir det – især blant høyere lag – uglesett å være religiøs.

OFFISIELT FORBUDT

Med Fidel Castros maktovertagelse i 1959 fikk de religiøse etter hvert vanskelige kår på Cuba. Den kubanske revolusjonen hadde i utgangspunktet en noe diffus humanistisk-nasjonalistisk ideologi, hvor tanken blant annet var å frigjøre landet fra utenlandsk dominans. Først et par år senere erklærte Castro seg som marxistisk-leninistisk og inngikk tett samarbeid med Sovjet. Nå ble religion offisielt forbudt. En av årsakene til at Castro ville utrydde religionen var selvsagt den kommunistiske ideen om religion som «opium for folket», men en annen motivasjon var å begrense muligheten for organisasjon og opprør. På Cuba er det fortsatt forbudt for å samle flere enn fem mennesker uten tillatelse fra myndighetene. Grunnloven fra 1976 var tilpasset samarbeidet med Sovjet og slo fast at landet skulle styres etter marxistisk-leninistiske prinsipper og at «Cuba er et ateistisk samfunn».

Det var mye som måtte strykes fra grunnloven etter at Sovjet trakk seg fra samarbeidet tidlig på nittitallet, og en ny grunnlov kom på plass. Cubas skilsmisse fra Sovjet etter kommunismens sammenbrudd på begynnelsen av 1990-tallet førte til en dyp økonomisk krise for landet. Dette blir sett på som en av grunnene til at det samtidig ble en religiøs oppblomstring i det kubanske samfunnet.

Helt fram til 1991 varte forbudet mot religiøse uttrykk i det offentlige rom. I denne perioden ble det fortsatt holdt gudstjenester, men aktive kirkegjengere kunne få problemer på jobben og barn fikk beskjed fra læreren om at de ikke burde gå i kirka. Etter revolusjonen flyktet de fleste kristne fra ikke-katolske kirkesamfunn til USA. De fleste jøder forlot også landet i 1959 og dro til USA eller Israel. Jehovas Vitner ble totalforbudt etter at de nektet å hilse til det kubanske flagget, slik man gjør hver morgen på de kubanske skolene. Dessuten nektet de den obligatoriske militærtjenesten.

Den katolske kirken er den største religiøse institusjonen på Cuba og blir derfor også holdt under tett oppsyn av styresmaktene for å forhindre opprørstendenser. Staten setter blant annet restriksjoner på kirkens muligheter til å utgi egne publikasjoner, utdanne prester og motta besøk av utenlandske prester. Det er fortsatt prestemangel som et resultat av at rundt 80 prosent av prestene flyktet fra øya i årene etter revolusjonen. Den katolske kirken får heller ikke tillatelse til å drive skoler, sykehus eller andre sosiale institusjoner, som de har fått finansiering til fra utlandet. Evangeliske trossamfunn med opprinnelse i USA, som baptister, metodister og pinsevenner, blir nå i større grad tolerert, og denne gruppen er i rask vekst.

Det er imidlertid ikke lett å skaffe visum til utenlandske prester som vil virke på Cuba. Den kubanske staten setter fortsatt begrensninger for religionsutøvelsen i landet.

JULEN – EN DØENDE TRADISJON

– Vi vet aldri om vi må på jobb den 25. desember eller om denne dagen blir fridag. Det er umulig å legge planer for julen, sier «Carmen» (anonymisert i frykt for represalier). Hun er sosiolog og mor til to, og synes det er trist at julen er blitt borte fra samfunnet på Cuba.

Det ble lagt lokk på alle religiøse uttrykk etter revolusjonen, og senere kom et strengt forbud mot å feire jul. Nå er det i teorien lov til å feire jul igjen, men skikken er glemt og har nærmest forsvunnet fra samfunnet. Julen er nå blitt noe som feires i enkelte private hjem. Det er ikke lenger et sosialt og inkluderende fenomen slik det var før.

Noen år etter at Cuba offisielt ble en ateistisk nasjon etter revolusjonen, ble julefeiring forbudt. Alle tegn til julefeiring ble ulovlig: juletrær og tradisjonelle katolske krybbedekorasjoner måtte ikke ses i det offentlige, kun på hotellene til ære for utenlandske turister. Å nevne julen var kriminelt, å feire jul betydde en stor risiko. Religiøse fridager ble fjernet. Først for ni år siden, julen 1997, i forkant av besøket av Pave Johannes Paul II i januar 1998, tillot *el Comandante*

Fortsatt diskrimineres religiøse på Cuba.

gjenopptagelse av julefeiringen. «Carmen» er en av dem som prøver å holde de katolske juletradisjonene i hevd, men det er fortsatt ikke lett.

– Barna lærer på skolen at det eneste sanne er at Gud ikke eksisterer og at de religiøse fortellingene er oppspinn. Jeg har fortalt barna mine historien om de tre kongene. Men en dag kom sønnen min hjem fra skolen og fortalte at læreren hadde sagt at de tre kongene ikke eksisterer. Da måtte jeg si at kongene finnes i fantasien til de barna som tror på dem.

Det offisielle Cuba er gjennomsyret av ateistisk ideologi, og på skolen er marxistisk teori fortsatt gjeldende. Som sosiolog har «Carmen» noen tanker om hvorfor julen er blitt borte fra det kubanske samfunnet. Hun mener at tradisjoner ikke overlever når de ikke har en samlende sosial funksjon. Etter snart femti år med religiøs undertrykking og over tretti år med strengt forbud mot julefeiring, er tradisjonene rett og slett forsvunnet fra den kollektive hukommelsen.

AFROKUBANSK OPPBLOMSTRING

Trommevirvler høres over hele nabolaget denne lørdagsformiddagen i Cienfuegos, en mellomstor by sentralt på Cuba. Naboer stimer til idet det nærmer seg seremoniens høydepunkt, hvor santeriatilhengere danser ekstatisk mens de heller i seg rom. I dag skal en ny *Santeros* innvies. Hun er hvitkledd og kaster seg rundt i ekstase inne i menneskemengden i det hun faller i transe.

Tilstede er også den norske Cuba-kjenneren Willy Rasmussen, amanuensis ved Norges Handelshøyskole på Institutt for fagspråk og interkulturell kommunikasjon. Han deltar gjerne slike seremonier for å komme tett inn på forskningsmaterialet sitt.

Santeriarreligionen er en av flere afrokubanske reli-

gioner som oppstod blant afrikanske slaver brakt til Cuba for å arbeide på sukkerplantasjene. Santeria har blandet elementer av både kristen og vestafrikansk tro, noe som gjorde det mulig for slavenes å praktisere tradisjonell religion under dekke av at det var katolisisme. Kontakten mellom den øverste, men tilbaketrukne guddommen går gjennom mindre «guddommer», santos, som er en slags kryssning av katolske helgener og oldtidsguder. Hver av de omkring 40 santos styrer over ulike naturelementer, som torden, storm, hav, skoger og elver. I tillegg styrer de over menneskelige egenskaper og kvaliteter som kjærlighet, stahet og intelligens, og kan begå feil på samme måte som mennesker.

Offentlige manifestasjoner av de afrokubanske religionene ble som all annen religiøs utfoldelse forbudt etter revolusjonen, men seremonier som foregikk privat ble motvillig tolerert av myndighetene.

Santeria-miljøet ble nok av myndighetene i mindre grad ansett som en arena for oppvigleri mot staten enn den katolske kirken, der det var større potensial for organisering av motstand. Etter hvert utviklet det seg fra myndighetenes side en oppfatning om at seremoniene kunne fungere som fargerike turistattraksjoner, og afrokubansk dans ble faste innslag i folklore-show for turister. Religionen er nå i stor grad blitt kommersialisert, og Santeria-prestene tjener gode penger på å spå turister og på oppvisninger av dans og annen seremoniell.

KRISE OG FORNYET RELIGIØSITET

Tidlig på nittitallet, etter Cubas skilsmisse med Sovjet og påfølgende økonomisk krise, opplevde Santeria-religionen en økning i popularitet. Dette setter Rasmussen i sammenheng med at mennesker søker religion i krisetider. Den religiøse vekkelsen blant folk var blitt så stor at regimet så seg nødt til å åpne for praktisering av religion. I 1991 ble det derfor bestemt at praktiserende religiøse nå kunne bli medlem av partiet, og i den nye grunnloven av 1992 ble det nedfelt en legalisering av forskjellige former for religiøs praksis.

– Cuba gjennomgikk på denne tiden en bevisstgjøring av sin afrikanske arv, det ble *in* å bruke afrokubanske elementer i popmusikk og kunst, og det ble gitt ut en rekke bøker om afrikanske tradisjoner i kubansk kultur, sier Rasmussen. Regimet fattet også interesse for de afrokubanske trossamfunnene, både for å få innpass i miljøene med håp om å vinne dem for revolusjonens sak. Samtidig ønsket regimet å svekke den katolske kirke som også var i frammarsj.

De afrokubanske religionenes betydning for den kubanske kulturen kan neppe overdrives, mener Rasmussen. Disse religiøse uttrykkene blander elementer fra forskjellige religioner, og selv kubanere som anser seg som katolikker eller ikke-religiøse innlemmer afrokubanske elementer i sin livsanskuelse. Et flertall av kubanere er opptatt av magi og har tiltro til santeriaspådommer, og både innenfor musikk, malerkunst, språk, dans og litteratur finner man sterk påvirkning fra de afrokubanske religionene. Rasmussen mener at en anerkjennelse av de afroreligiøse elementene er en forutsetning for å forstå kubansk mentalitet og kultur.

Santeriamiljøet har inntil nylig vært positivt innstilt til Fidel Castro og styresmaktene. Det har vært en utbredt oppfatning blant santeriatilhengere om at revolusjonen var skjebnebestemt og at Castro har vært beskyttet av åndene. Hans lange liv og evne til å overleve kriser, angrep og sykdom har vært sett som viktige indikasjoner på dette, men ett av de viktigste tegnene er at da han holdt en av sine mest kjente taler like etter revolusjonen i 1959, kom to hvite duer og satte seg på skulderen hans. Dette ble tolket som at *el Comandante* var velsignet av gudene.

Djevelutdrivelse i vekst

I **eksorsismefilmene** går ingen djevelutdrivelser over styr, det er snarere demonene som tar kontroll. I *Exorcism of Emily Rose* (2005) ender en djevelutdrivelse med 19-årige Emily Roses død, og presten blir tiltalt, men alt tyder på at demonene er virkelige... Foto: Scanpix/Sony Pictures

Tekst: Jan Ingar Thon

Eksorsisme er populært på film, men etterspørselen etter djevelutdrivelser har økt også utenfor kinolerretet. Vatikanet har økt utdanningen av eksorsister og selv Den norske kirke har utviklet en liturgi for lindre «uro».

I februar i år kom en åndeutdriver til Bærtua barnehage i Lakselv. Prest Leif Sommerseth ble tilkalt etter at barnehagen i lengre tid hadde vært plaget av en «uro». Både barnehageledelsen og presten var svært ordknappe om hva som egentlig foregikk. Sommerseth kommenterte det hele med å si:

– Dette som var i barnehagen er ikke det verste jeg har vært borte i. Han beskrev «dette» som en uro som var begrenset til en liten del av barnehagen. Bortsett fra det ville ikke Sommerseth si noe om hva som var i barnehagen eller hva han gjorde med det.

– Det blir så lett for mye «sirkus» omkring slike ting.

Men noen generelle opplysninger om hvordan han går frem i slike saker var Sommerseth likefullt villig til å komme med: – Jeg har en fast prosedyre for først å finne ut om det er noe psykisk, for eksempel at tidligere opplevelser spiller inn for dem som opplever ubehaget. Dersom dette kan utelukkes, går jeg videre på det åndelige området. Og det ble snart klart for Sommerseth at i dette tilfellet var det ingen psykisk forklaring, men en urolig ånd som stod bak.

Bærtua barnehage er ikke det eneste eksempelet på

besettende ånder i Nord-Norge. I mars i år fikk også Bymyra barnehage i Tromsø besøk av en prest. Her skulle ånder både ha befølt de ansatte, hvisket til dem og jaget personalet opp og ned i gangene. Tilstanden i våre nordlige fylker har ført til at biskopen i Nord-Hålogaland, Per Oskar Kjølås, har laget et velsignelsesritual for åndeutdrivelser. Sommeren 2006 gikk Oslo-biskop Ole Christian Kvarme ut med sin støtte til den norske varianten av eksorsismeritualet.

– Jeg tror det er viktig at vi får noen ordninger som kan brukes i hjem hvor dette oppleves, sa Oslo-

biskopen til NRK. Han tilføyde at han selv så frem til å bruke liturgien.

ÅNDENES MAK

– Både på 1970-tallet og 1990-tallet kom det innspill om å innføre et eksorsismeritual i Den norske kirke, sier religionshistoriker og forfatter av boken *Demoner*, Asbjørn Dyrendal.

Han forteller at disse forsøkene i beste fall ble lunkent mottatt av de fleste.

– Det vi nå ser i forbindelse med det nordnorske velsignelsesritualet, kan være første skritt på veien mot et norsk eksorsismeritual. Men *det* kommer de neppe til å kalle det. Det blir heller omskrevet. Selv om jeg har snakket med et tosifret antall prester og teologer om dette har jeg ennå ikke støtt på noen som har brukt begreper som «demon» eller «eksorsisme». Flere prester jeg har snakket med har nærmest ledd litt når jeg har nevnt slike fenomener. Men når enkelt forteller meg hva de kunne tenke seg å gjøre videre etter velsignelsesritualet, er tankene vanskelige å skille fra demonbesettelse og eksorsisme.

Dyrendal forklarer at man innenfor kirken i stedet for å bruke begrep som «demoner» heller snakker – i likhet med Sommerseth – om en «uro».

– Dette virker som en markeditilpasning, mener han.

– I Norge har vi ikke den tradisjonen for populærkulturelle fremstillinger av besettelse og eksorsisme som vi ser i land som for eksempel USA. Til gjengjeld er interessen for spøkelser stor her i landet, noe tv-programmer som «Åndenes makt» vitner om og bidrar til. Så i stedet for å drive ut demoner, driver man ut «uro» og «ånder» i Norge. Det er utvilsomt en etter spørsel etter seremonier som kan roe angst og frykt, og det kan se ut til at en del innen Den norske kirke tenker: «Hva kan vi gjøre for å dekke disse behovene innenfor våre rammer og vår teologi?»

I begge de to tilfellene i Nord-Norge ble det forøvrig understreket at alt ble gjort for å skjerme og beskytte barna fra det som skjedde. Det er slett ikke alle som har vært så heldige.

EKSORSISME PÅ BARNEBARN

På utsiden så 2769 University Avenue i Bronx, New York ut som en vanlig bygård. Men innenfor veggene foregikk det uhyggelige ting. I løpet av bare syv måneder hadde tre mennesker blitt drept i gården. En person var funnet skutt og en stukket i hjel i oppgangen, men det var det tredje drapet som virkelig sjokkerte den amerikanske opinionen.

Lille Amy Michelle Burney på fem år ble drept av sin mor og mormor. De førte henne ned i leiegårdens kjeller hvor de bandt henne og tvang i henne en blanding av ammoniakk, eddik, pepper og olivenolje. Deretter tapet de igjen munnen hennes. Ikke lenge etter var femåringen død, og bestemoren kastet henne i søppelsjakten.

Dette ville vært en usedvanlig grusom drapssak under alle omstendigheter, men det som gjorde den ekstra grotesk var motivet. Amys mor og bestemor mente nemlig at jenta var besatt av demoner, det var det som gjorde at hun fikk raserianfall. Derfor bestemte de to kvinnene seg for å foreta en eksorsisme av barnet.

Drapet på Amy Michelle Burney er bare ett av mange eksempler på demonutdrivelser som går fryktelig galt. Mennesker blir årlig drept i forbindelse med eksorsismer. Dette er bare ett uttrykk for hvor utbredt troen på demonbesettelse og eksorsisme er i dag.

EKSORSISTSKOLEN

I begynnelsen av 2005 ventet en gruppe elever spent på sin første skoletime på det ærverdige Regina

Apostolorum-akademiet i Roma. De 120 elevene var prester og skulle ha sin første time i eksorsisme.

Eksorsismekurset ble arrangert av akademiet, som for øvrig er tilknyttet Vatikanet, for å avhjelpe den skrikende mangelen på djevelutdrivere verden opplever for tiden. Til tross for at det er 300 kirkelig oppnevnte eksorsister bare i Italia, er det ifølge den katolske kirke på langt nær nok til å dekke behovet. Særlig er mangelen stor i USA, hvor det er under ett dusin offisielle demonutdrivere.

En av kurslederne var fader Gabriele Nanni. Han har uttalt at en eksorsisme er det samme som et mirakel og en fantastisk inngripen fra Gud. I en av sine forelesninger kom Nanni med fire sikre tegn på demonbesettelse: man taler i fremmede tunger, viser unormal fysisk styrke, man viser en avsky for hellige gjenstander slik som krusifikser og man har kunnskap om begivenheter som fant sted i fjerne tider og på fjerne steder.

Studentene fikk også et hefte med råd og tips om hvordan foreldre skulle gjenkjenne hvorvidt barn og ungdom var i faresonen for å bli besatt. Viktige fare-signaler er t-skjorter og smykker med merkelige symboler, høy musikk og en overdreven interesse for skrekkfilmer.

Kurset ble for øvrig en stor suksess og startet opp på nytt i høstsemesteret 2005.

– Jeg snakker til ham på latin. Han svarer på italiensk. Jeg har kjempet med ham hver eneste dag i fjorten år.

Fader Gabriele Amorth,
den katolske kirkes ledende eksorsist

DJEVELEN SNAKKER ITALIENS

– Jeg snakker med Djevelen hver dag, sier fader Gabriele Amorth til *The Sunday Telegraph*. Amorth er den katolske kirkes ledende eksorsist og president i den Internasjonale Forening for Eksorsister.

– Jeg snakker til ham på latin. Han svarer på italiensk. Jeg har kjempet med ham hver eneste dag i fjorten år.

Amorth er ikke selv involvert i eksorsismekurset i Roma, men gir det sin fulle støtte.

– Jeg er svært positiv. Jeg håper det vil øke antallet eksorsister. Og det vil uten tvil øke interessen for dette eldgamle og ofte misforståtte ritualet.

Amorth hevder å ha utført mer enn 70 000 eksorsismer i løpet av sin karriere og er utvilsomt vår tids mest erfarne eksorsist. I likhet med alle moderne katolske djevelutdrivere er Amorth opptatt av å skille mellom syke mennesker og virkelig besatte. Men det er klare tegn man kan se etter.

– Vi kan skille ut de ekte. Vi ser på øynene deres, nesten alltid når ondskapen er nærværende ser øynene helt hvite ut. Selv når vi bruker begge hender kan vi neste ikke se om pupillen er øverst eller nederst i øyet. Men dersom pupillen stirrer oppover er de besettende demonene skorpioner. Hvis de ser ned er det slanger.

Fader Gabriele Amorth omtales som en karismatisk, sjarmerende og humoristisk mann. Dersom det finnes slikt som kjendiseksorsister, er han det. Hans bok *Un esorcista racconta* («En eksorsist forteller») har kommet i 17 opplag i Italia og er også en internasjonal bestselger. Fader Amorth har utvilsomt vært medansvarlig for at tallet på eksorsister i Italia har økt fra 20 da han begynte sin karriere i 1986 til omkring 300 i dag.

TILBUD OG ETTERSPORSEL

Fader Amorth ble i 2000 intervjuet av *The Sunday Telegraph*, og på slutten av intervjuet våget journalisten å spørre om Amorth kjente til skrekkfilmen *The Exorcist*. Amorth svarte entusiastisk at ikke bare kjente han til filmen; det var hans favorittfilm!

– Spesialeffektene er selvfølgelig overdrevet. Men det er en god film og grunnleggende korrekt, basert på en anstendig bok som bygger på en sann historie. Jeg anbefaler filmen. Folk må få vite hva vi driver med.

Det kan være fristende å spørre seg om den eksplosive interessen for eksorsisme kan ha sammenheng med nettopp filmer som *The Exorcist*, *The Omen*, *Audrey Rose*, *The Changeling* og *The Ring*. Altså filmer hvor det kryr av uhyggelige og besatte barn.

Det er ikke psykolog og hukommelsekspert Elisabeth Loftus i tvil om.

– Ganske mange av dem som ser disse filmene om eksorsisme vil bli påvirket og utvikle hysteriske symptomer. Disse filmene vil sørge for full sysselsetting for eksorsistene, sier hun til *The Albion Monitor*.

Loftus var involvert i et prosjekt hvor hun forsøkte å plante falske minner hos en gruppe forsøkspersoner og det gikk oppsiktsvekkende bra.

– Når du ser på hva vi oppnådde med noen få historier og antydninger og sammenligner med de svært grafiske fremstillingene i disse filmene, er jeg sikker på at filmene vil ha en svært kraftig effekt. Utgivelsen av boken *The Exorcist* i 1971 og filmpremieren med samme navn i 1973 skapte mye publisitet og en mini-epidemi av mennesker som ba om eksorsisme.

Man skulle kanskje tro at den katolske kirke i USA reagerte på den plutselige strømmen av mennesker som ba om eksorsisme med å henvise dem til en lege eller psykolog. I stedet valgte kirken å rette seg etter markedskreftene og dekke det økende behovet for djevelutdrivere. Før *The Exorcist* var det én offisiell eksorsist i USA. Noen år etter filmpremieren var det ti.

Elisabeth Loftus har beskrevet eksorsisme som et fysisk og psykisk overgrep, og demonforsker Asbjørn Dyrendal deler hennes syn:

– En eksorsisme er et ekstremt maktritual hvor forskjellen mellom de som utøver makt og de som får makt utøvet over seg, kan være enorm. Dessuten er ofte de «besatte» psykisk eller fysisk syke mennesker som utsettes for en grotesk form for feilbehandling. I stedet for medisinsk hjelp utsettes de for et religiøst ritual. Resultatet kan i verste fall bli døden, påpeker Dyrendal.

OFRENE

Historier om eksorsister som ser *Eksorsisten* og mener Djevelen snakker italiensk, kan få oss til å dra på smilebåndet. Men vi må ikke glemme at det finnes høyst virkelige ofre for slik aktivitet, mange ofre. Lille Amy Michelle som ble myrdet i en bygård i Bronx er bare ett av mange tilfeller.

I 1996 ble fem år gamle Breeann Spickard slått til døde under en eksorsisme i Los Angeles. To kvinner holdt Breeann fast mens moren hennes slo henne over ryggen og baken med et skjærebrett av tre i over to timer til all huden var flådd av. En av de andre kvinnene hoppet deretter på ryggen til femåringen til hun døde.

I 1997 ble Kira Canhoto drept under en eksorsisme i Ontario, Canada. For å drive demonen ut av henne ble Kira bundet fast før hun ble tvunget til å drikke store mengder vann til hun døde. Kira var to år gammel.

I 2003 ble åtte år gamle Terrance Cottrell drept under en eksorsisme. Han ble rullet inn i lakener og holdt nede av medlemmer av menigheten til han døde av kvelning. De som drepte Terrance mente han var besatt av onde ånder. Alt tyder på at den fem år gamle gutten led av autisme.

I et avsidesliggende kloster i Romania utførte den ortodokse presten Daniel Petre Corogeanu og flere nonner i 2006 et eksorsismeritual på den 23-årige nonnen Maricica Irina Cornici mot hennes vilje. Hun skal ha lidt av schizofreni og døde etter å ha tilbrakt tre dager lenket til et kors, uten verken vann eller mat, mens presten og nonnene ba for å jage ut de onde åndene de mente hun var besatt av. Corogeanu ble tidligere i år dømt til 14 års fengsel mens fire nonner ble dømt til straffer på mellom fem og åtte år.

Også i Norge har eksorsismen hatt sine ofre, selv om følgene ikke har vært så fatale som i andre land. I 1978 ble en kvinne i begynnelsen av tjuetårene utsatt for en eksorsisme i Os utenfor Bergen. Under ledelse av Oddvar Søvik ble den unge kvinnen holdt fast av åtte prester i timevis mens munnen hennes ble holdt åpen slik at demonene kunne slippe ut. Eksorsismen ble nesten helt vellykket; 14 av 16 demoner ble drevet ut. Den unge kvinnen fortalte etter seansen at hun var lemster og forslått over hele kroppen og at hun var så hoven i halsen at hun trodde hun hadde kusma. Nakken hennes var stiv og hun kunne ikke beholde maten. Daværende helsedirektør Torbjørn Mork syntes det hele hørtes så alvorlig ut at han politianmeldte saken. Men saken ble henlagt.

KAMPEN FORTSETTER!

I et intervju for noen år siden uttrykte fader Gabriele Amorth en viss bekymring for Vatikanets slappe holdning overfor demonbesettelse og eksorsisme. Og det selv om, «[...]den Hellige Far vet at Djevelen

fortsatt er i live og aktiv i verden. Han selv har utført eksorsismer. I 1982 utførte han en høytidelig eksorsisme av en pike fra Spoleto. Hun skrek og rullet rundt på gulvet. De som så det ble svært skremt. Paven befrikk henne for en stund».

Trolig vil Amorth være svært fornøyd med den nåværende paven. Mens han fortsatt var kardinal Ratzinger, var han medlem i kommisjonen som arbeidet med å revidere og oppdatere det Romerske ritualet, altså eksorsismeritualet fra 1614. Som pave har han stilt seg helt og fullt bak den nye eksorsismeoffensiven som har gitt seg uttrykk i eksorsismekursene i Roma. Hans hilsen til de ferske eksorsistene var «Fortsett det viktige arbeidet dere gjør i kirkens tjeneste».

KILDER I UTVALG

- A devil of a job - An interview with Father Gabriele Amorth, *The Sunday Telegraph*, 2000
- Autistic boy killed during exorcism, *Sceptical Inquirer*, 2003
- Kvarme støtter åndeutdrivelser, NRK, 2006
- Prest drev ut ond ånd fra barnehage, *Sågat*, 2007
- Prest jaget ut ond ånd fra barnehage, *Aftenposten*, 2007
- Prest vil jage spøkelser fra barnehage, *Nordlys*, 2007
- Prester vil ha spøkelseshjelp, *Nettavisen*, 2006
- Priests queue up to qualify as exorcists, *The Times*, 2005
- Researcher expects exorcism boom, *The Albion Monior*, 2000
- Three killings leave anxiety in building, *The New York Times*, 1997
- University launches satanism course for priests, *The Guardian*, 2005
- Blatty, W.P.: *Exorcisten- djevelutdriveren*, Fredhøis forlag, 1973
- Dyrendal, A: *Demoner. Besettende djevler og andre ondskapsfulle vesen*, Humanist forlag, 2006
- Summers, A.M.: *The History of Witchcraft*, London 1926

Fader Gabriele Amorth snakker med Djevelen hver dag og er den katolske kirkes ledende eksorsist og president i den Internasjonale Forening for Eksorsister. Foto: Scanpix/AFP Photo

Biskop i Nord-Hålogaland

Per Oskar Kjølås.

«Uro i huset»

«Jeg ber alltid om å få komme til det stedet der det er behov for velsignelse eller forbønn. Det kan være et hus, et oppholdsrom, soverom eller sykerom, en garasje, et sted. Om folk har opplevd noe spesielt der, ber jeg om at vi skal samles der. Det kan være et sted der de hører spesielle lyder, der det har skjedd noe spesielt eller der de opplever uro eller uhygge. Der fortelles historiene om dette stedet. De kan være svært forskjellige, noen også skremmende og utrolige. Det gjennomgående trekk i slike fortellinger er at mennesker føler utrygghet og frykt på slike steder. Det kan også være at det har skjedd noe på stedet som de redde for skal få følger på dette stedet; f.eks. at en har tatt sitt liv, eller at det har skjedd noe vondt der. Noen kan også berette om at de opplever at et menneske har kastet forbannelse eller ondskap over familien eller over stedet. Man hjemsøkes stadig av uro og ulykker. (...)

Når det er klart hva som skal skje, synger vi en salme, leser fra Skriften og ber, gjerne en ferdig formulert bønn med Fadervår. Om det er flere steder i et hus der husets folk har opplevd noe, kan vi gå sammen fra rom til rom mens vi synger og ber. Salmer, bønner og skriftstedene som velges, kan enten være fra liturgien for velsignelse av hus og hjem eller velges ut fra situasjonen. Tilfellene kan være veldig forskjellige. Ofte velges salmer og skriftsteder som fokuserer Kristi makt og kraft over alle makter. Det er den kosmiske Kristus som da tegnes, han som har all makt i himmel og på jord, den oppstandne. Som oftest, men ikke alltid, har jeg hatt en kort tale over det skriftord som brukes.»

Biskop i Nord-Hålogaland, Per Oskar Kjølås, på Sjelesorgseminaret (2006)

Lærerikt og underholdende for ateister

Religionskritikken til Dawkins er befriende for oss som er enige, men den bidrar til å sende oss i skyttergravene.

Richard Dawkins:

Gud, en vrangforestilling
Monstro Forlag 2007

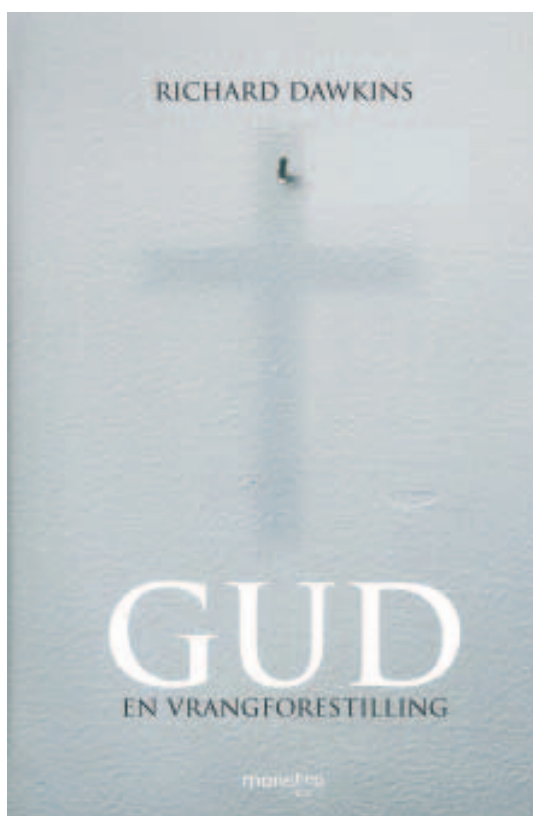
Richard Dawkins' bok *The God delusion* er nå kommet på norsk som *Gud, en vrangforestilling*. Boka betegnes som en spydspiss i den amerikanske ny-ateistiske bevegelsen. Den har solgt svært godt både i USA og mange andre land. I desember 2006 kom den på fjerdeplass blant faktabøkene på New York Times' bestselgerliste, og i slutten av april i år var den fortsatt på tiendeplass etter 29 uker på lista. Tidligere i år mottok Dawkins også utmerkelsen Årets forfatter fra den britiske bokbransjen på bakgrunn av boka.

Nå har lille Monstro forlag tatt på seg jobben med å oversette boka til norsk. Det er de to relativt ukjente oversetterne Finn B. Larsen og Ingrid Sande Larsen som står for jobben, og den har de greid til ståkarakter. Noen steder halter det litt med en del underlige formuleringer, klønete norvagismer og stavfeil, spesielt i innledningen. Med dette er småtterier. Språket flyter gjennomgående greit og står ikke i veien for innholdet.

Richard Dawkins' bok er høyst provoserende for de som måtte ha selv den minste flik av religiøs tro. Beskyldningene har følgelig haglet fra religiøst, og spesielt kristent, hold. Strategien har blant annet vært å redusere Dawkins' troverdighet ved å peke på hans «uvitenhet» om teologi, en universitetstradisjon Dawkins forøvrig nekter å anerkjenne som eget fag. Men samtidig som boka er provoserende for de troende, er den engasjerende, lærerik og ikke minst underholdende for oss som allerede har konkludert i samme retning som Dawkins. Det er for eksempel vanskelig å ikke dra på smilebåndene når han avviser beskyldningene om at han er «uvitende om teologi» ved å slå fast at man godt kan avvise troen på alver, selv om man ikke kjenner alle detaljene i hva «alveologer» opp gjennom tidene har ment om fargen på alvenes vinger. Omtrent der har du Dawkins i et nøtteskall.

Kjerneargumentet i boka finner du i kapitlene 2 og 4. I førstnevnte går han løs på ulike forestillinger om en skapende og allmektig gud og avkler dem en etter en. Dawkins' metode er ren logikk. Det er et sentralt poeng for ham at påstander om guds eksistens handler om virkeligheten. Derfor må slike påstander også kunne undersøkes vitenskapelig. Og det er nettopp det Dawkins gjør. Han setter foten ned og behandler trosforestillingene som om de var oppe til doktorgradsdisputas med ham selv som nådeløs opponent. Ved å fjerne beskyttelsen av «respekt» som religiøse virkelighetsbeskrivelser alltid har vært omgitt med, og utsette dem for helt ordinær vitenskapelig kritikk oppnår han å avkle trosforestillingene på en meget overbevisende måte.

I kapittel 4 tar han for seg sin egen forklaring på det utrolige faktumet av vi mennesker faktisk lever her på planeten. Når det gjelder dagens komplekse biologiske liv på jorda forklares dette enkelt og genialt

med evolusjonslæren, skriver han. Men hva var det som satte det hele i gang? Det er et annet og vanskeligere spørsmål.

Det er svært usannsynlig at organisk liv kan oppstå spontant fra uorganisk kjemi, som er den rådende vitenskapelige hypotesen på området. Men det er en liten mulighet for at det kan skje. Forskere har blant annet vært nær ved å gjenskape dette i laboratorium, skriver Dawkins.

Han trekker også inn hvor usannsynlig heldige vi er som lever på en planet og i et univers som muliggjør liv. Temperaturen på jorda er stabil og varierer akkurat rundt det lille spennet der vann er flytende, noe alt liv er avhengig av. Dette, i tillegg til en drøss andre usannsynlige og heldige omstendigheter er med på å gjøre livet mulig på vår planet. Til sammen er kanskje sannsynligheten for at alt skal slå til så lav som én til en milliard, anslår han.

Og så kommer Dawkins' hovedpoeng: Når det er en slik mikroskopisk mulighet for noe, kan vi i det ufattelig store universet være nærmest 100 prosent sikker på at det usannsynlige slår til ett eller flere steder. Og siden vi er her til å tenke over disse tingene, vet vi at vi er blant de få, heldige.

Dawkins forklarer også de gunstige fysiske lovene i universet på denne måten. Her støtter Dawkins seg

på den såkalte Multiverse-teorien som sier at vårt univers kan være ett av en uendelighet av universer. Og siden vi eksisterer, må vi nødvendigvis bo i ett av de universene som har fysiske lover som muliggjør organisk liv.

Det overstående resonnementet sannsynliggjør ifølge Dawkins livet på jorda langt bedre og mer overbevisende enn magiske gudeforklaringer, som bare skaper større forklaringsproblemer enn de løser. For hvor kommer eventuelt denne guden fra? Og selv om vitenskapen på ingen måte er i mål på denne fronten, hjelper det ingenting å bruke overnaturlige Tor med hammeren-forklaringer. Vi må bare bruke det beste verktøyet vi har – ærlig vitenskapelig rasjonell tankegang – og forske og fundere videre, er Dawkins' grunnholdning.

I resten av boka tar Dawkins for seg religionens røtter og argumenterer for at rasjonalitet er en langt bedre kilde til moral enn religion. I et annet kapittel kritiserer han tradisjonen for å automatisk regne barn som tilhørende foreldrenes religion. Dawkins lanserer også en forklaring på hvorfor religion er så utbredt over hele verden. Mot slutten av boka diskuteres hvordan religion hele tiden har forandret seg i tråd med den rådende tidsånden. I den engelske versjonen er alt dette ført i et høflig ur-britisk, tørrvittig, men poengtert språk. Det er tydelig at han er professor ved Oxford, for å si det sånn. Dette har dessverre gått litt tapt den norske versjonen, men det har med språkernes natur å gjøre og kan ikke lastes oversetterne.

Dawkins har skrevet en befriende, opplysende og bevisstgjørende bok. Han sier selv at han driver med ateistisk misjonsvirksomhet. I det stadig mer kristen-fundamentalistiske USA, der boka har funnet en stor leserskare, må man vel kunne si at en slik misjonering er på sin plass. Og med denne norske oversettelsen har Dawkins' religionskritikk blitt gjort mer tilgjengelig for oss her på berget også.

Men samtidig, på litt lengre sikt, hvis vi mennesker skal leve gode liv sammen, er det begrenset i hvilken grad vi kan tillate oss å være så aggressivt religionsfiendtlige som Dawkins er i denne boka. Religionskritikken hans er befriende for oss som er enig, javisst, men den bidrar til å sende oss i skyttergravene. Det er for eksempel mulig å lese ham som om religiøs tro i et historisk perspektiv ikke har ført til noe som helst positivt, samt at han i sine analyser av konkrete konflikter som Nord-Irland, 11.9 og Israel/Palestina, har en tendens til å la religiøse forhold overskygge andre mulige forklaringsfaktorer. Det er unødvendig å gå så langt. Han har mer enn nok av glitrende poenger i boka, og hadde ikke trengt å gi kritikerne sine argumenter på et fat på denne måten.

Even Gran

Solid forsvar for det frie ord

Knut Olav Åmås:
Verdien av uenighet.
Debatt og dissens i Norge
Kagge forlag

–Dissens har en viktig funksjon

Debattredaktør og kommentator i Aftenposten gir en skarp og helhetlig analyse av verdien av kritikk, dissens og konflikt i sin nye bok. I et liberalt demokrati er ikke konflikt en uheldig bieffekt av lovfestede rettigheter, men kjernen i demokratiet og en mekanisme for å oppnå forbedringer. Et liberalt åpent, samfunn er som konsekvens av dette alltid i bevegelse og forandring. Totalitære idésett, enten de er politiske eller religiøse, er derimot basert på harmonitanken, der dissens oppfattes som patologisk og destruktiv. Denne tilnærmingen fører nødvendigvis til stagnasjon og tilbakegang på samfunnsplan. Når fri meningsutveksling blir hindret, blir det dermed lite eller ingen rom for å peke på svakheter i systemet og å fremme nye ideer. Resultatet er tyranniserte individer og et samfunn med lavt kunnskaps- og refleksjonsnivå.

Men komformitet og konvensjonalitet er ikke et trekk som kun preger kollektivistiske kulturer og samfunn. Åmås' påstand er «at vi aktivt dyrker konsensus og komformitet i Norge, og at vi ikke har noen sterk tradisjon for dissens her i landet». Vi lever i en tid som tilsynelatende er individorientert, men som i virkeligheten er masseorientert. Vi som lever i demokratiske samfunn bruker den unike friheten vi har til å dyrke gruppetenkningen og til å etterligne andres livstiler.

Hvordan forstå vegringen mot å bryte med den dominerende tenkningen i et fritt samfunn? Åmås' svar er at de fleste mennesker med god grunn søker ro, trygghet og forutsigbarhet. Lojalitet og komformitet lønner seg som regel for den enkelte, mens kostnadene ved å bryte ut kan være store. Det gjelder i lukkede etniske eller religiøse miljøer, men også i norsk akademia, media og arbeidsliv. Vissheten om farene ved å gå mot strømmen og utfordre det religiøse eller etniske kollektivet, gruppen og den vedtatte sannheten får de fleste til å velge en unnvikende og feig holdning. For samfunnet er en slik «massiv passivitet» farlig og hemmende for en sunn utvikling. Dissens har en viktig funksjon.

Men dissens dyrkes ikke for sin egen del. Konflikt er ikke et mål, men et essensielt middel for å finne konstruktive løsninger på samfunnsproblemer. Dagens tendens med å svartmale konfliktbegrepet og idyllisere dialog fører ikke

til et mer harmonisk samfunn. På sikt vil en slik holdning virke konfliktforsterkende.

Det nye kulturmøtet, som er et resultat av at titusener immigranter med andre kulturelle, religiøse og politiske referanser enn etniske nordmenn har etablert seg her i landet, er et eksempel på dette. Gjennom hele 1970- og 80-tallet ble det lagt lokk på debatten om religiøse og kulturelle konflikter mellom innvandrere og etniske nordmenn, ifølge Åmås. Det var ukorrekt å ta opp spørsmål knyttet til innvandrer kulturer, og dette førte til at integreringen av minoritetene ikke ble vellykket og at problemene fikk vokse seg store. Noen innvandremiljøer ble mer og mer lukkede, og opinionen snudde med tiden til å bli skeptisk til det multikulturelle prosjektet.

Karikaturstriden i 2006 viste hvilket gap som hadde vokst mellom et samfunn preget av den kritisk-rasjonelle innstillingen og en religiøs minoritet som bygde på en servil form for kollektivism. Åmås stiller spørsmålet: «Er det noensinne legitimt å gjøre det frie ord til en forbrytelse?». Nei, er det klinkende klare svaret fra Åmås. Begrunnelsen er både prinsipiell og praktisk. Men ett forbehold tar han, og det er når ytringsfriheten brukes til å oppfordre til bruk av vold.

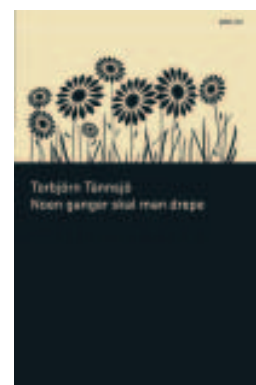
Sosiale og kulturelle endringer er alltid resultat av at noen bryter «hellige» og godt definerte grenser. Sekulære muslimer var den gruppen som hardnakket forsvarte ytringsfriheten under karikaturstriden og avviste at religion skulle få status som en urørlig størrelse fordi de ønsket religiøse reformer og radikale endringer i egen kultur.

I tillegg er det farlig for et demokrati å relativisere ytringsfriheten. I et pluralistisk samfunn som det norske eksisterer det et mylder av hellige symboler og tabuer. Begynner vi å forby ytringer som kan virke støtende for religiøse følelser ender vi opp med å styrke illiberale krefter og innskrenke borgernes rettigheter kraftig. Det frie ord er en absolutt rettighet, fastslår Åmås.

Boken har et tydelig humanistisk budskap og står for et sterkt forsvar for én universell etisk standard. «De fleste former for kollektivism utgjør en fare for individene. Den universelle menneskerettighetsstenkningen må settes absolutt». Boken anbefales på det sterkeste!

Sara Azmeh Rasmussen

Spennende om

Torbjörn Tännjö:
Noen ganger skal man drepe
Pax forlag, 2007
Oversatt fra svensk av
Björg Vindsetmo

Når *kan* man ta liv – og når *bør* man gjøre det? Den svenske filosofen Torbjörn Tännjö stiller disse spørsmål i boka *Noen ganger skal man drepe*, med utgangspunkt i personlige opplevelser i ungdommen. Faren var dødssyk med svære smerter og ønsket en slutt på livet, men loven forbød legen å yte dødshjelp. Samtidig ble Tännjö truet med fengsel hvis han av samvittighetsgrunner nektet å bære våpen i militæret. Som professor i praktisk filosofi ved Stockholms Universitet har Tännjö markert seg både i den offentlige og akademiske debatt med originale og radikale tanker nettopp med utgangspunkt i tilsvarende anakronismer i vår «alminnelige» moral. Han går imidlertid til spørsmålene med åpent sinn, først og fremst ved å vise respekt for de ulike premisser for standpunktene til dødshjelp, selvmord, abort, krig, dødsstraff og drap på dyr.

Forfatterens egne meninger har intet agitatorisk preg, og man bør både være en tålmodig og interessert leser for å følge fremstillingen inntil han – ofte med forbehold – redegjør for egen konklusjon. Men på ett punkt er Tännjö mindre forbeholden, nemlig når det gjelder dødshjelp. Her ligger engasjement åpent, og selv om han har respekt for andre syn, stiller han seg uforstående til legeföreningenes forsøk på sette et moralsk skille mellom «å la dø» og «å ta liv» når det gjelder døende pasienter med store lidelser som ønsker dødshjelp. Han gir i denne sammenheng honnør til legen og sykepleieren ved hans mors dødsleie, som gav henne den overdosen som trengtes for å begrense en meningsløs lidelse.

I sin analyse av premisser for standpunkt til drap, skiller Tännjö mellom tre hovedtyper av begrunnelser: den pragmatiske, synet på livet som hellig og oppfatningen av livet som rettighet. Han gjør det klart i innledning og oppsummering at han selv i de fleste tilfelle vil slutte seg til de pragmatiske argumenter. Han mener det er avgjørende hvilken betydning og virkning handlingen har for de mennesker handlingen gjelder, også nærstående så vel som samfunnet ellers. Dette er jo et velkjent konsekvens-etisk standpunkt, som også langt på vei sammenfaller med et utilitaristisk syn. Tännjöes egne verdivalg er gjennomgående sammenfallende med hva de fleste humanister står for, og det er forståelig at denne filosofiprofessor har en høy stjerne blant medlemmene av Humanisterna i Sverige.

Tännjö har imidlertid ikke bare filosofert, han har også foretatt sammenlignende samfunnsvitenskapelige undersøkelser av holdninger til de spør-

liv og død

Mye å gruble over

mål han drøfter. Det er mye som tyder på at svenskene faktisk er mer «pragmatiske» enn nordmenn. Mens 63 prosent av nordmennene støtter aktiv dødshjelp, gjør hele 79 prosent av svenskene det samme. Og mens 49 prosent i Norge mener at abort på foster med arvelig handikap kan forsvares, er prosentandelen i Sverige 80. Tännsjö påviser at flere andre statistiske funn har samme tendens. I det hele tatt: Mye å gruble over, enten leserens interessefelt er filosofi, samfunnsdebatt eller livssyn.

Levi Fragell

Levi Fragell er leder for foreningen Retten til en verdig død

Nytt humanistkor i Molde søker flere medlemmer!

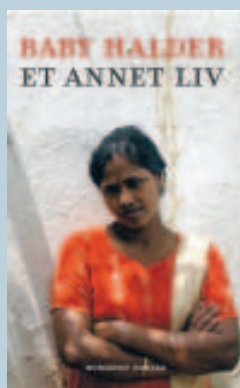
Sangglade medlemmer i Molde oppfordres til å bli med i Moldes første og eneste humanistkor! Koret er forankret i humanistiske verdier, men formelt uavhengig av Human-Etisk Forbund. Vi kommer til å synge en miks av populærmusikk og noen humanistiske «klassikere». Målsetningen er å kunne opptre på navnefester og konfirmasjoner i regi av HEF Molde og omegn.

Det blir ukentlige øvinger fra høsten, men også et par øvinger før sommerferien for å bli kjent og få sunget litt sammen før vi setter i gang for fullt.

Ingen forkunnskaper kreves – godt humør og sangglede er det eneste du trenger! Send en mail til molde@human.no, eller ring 712 15 605 for påmelding!

Du kan selvsagt også komme på en øving for å se om dette er noe for deg før du melder deg på. Vi ses!

Nøkternt og sterkt fra en «stemmeløs»

Baby halder:

«Et annet liv»

Debatt og dissens i Norge
Humanist forlag, 2007

Når vi i Vesten skal skildre resten – de fattige landene i Sør – har vi en tendens til å omtale i stedet for å la menneskene snakke selv. Om de kommer til orde, er det gjerne eliten, ikke de fattige. Og bare unntaksvis når fattige kvinners stemmer fram til oss.

Nettopp derfor er *Et annet liv* en viktig bok. Her får vi direkte tilgang til en fattig kvinnes liv. Forfatteren, Baby Halder, befinner seg lavest av de laveste i det indiske samfunn. Og der hvor mediene er raske med å framstille «de andre» og «de fattige» som offer på en følelsesladet måte – som vi kan synes skikkelig synd på – der formidler en handlingskraftig Baby Halder livet sitt med stor styrke uten noe form for selvmedlidenhet og sentimentalitet.

Så snart en jente på landsbygda i India har fått sin første menstruasjon, begynner omgivelsene å oppføre seg annerledes mot henne, og en far kan se sitt snitt til å bli kvitt «problemet» ved å gifte datteren bort. Det ble den så å si morløse Baby Halder da hun var 12 år. Baby selv visste knapt hva et bryllup var, men lærte fort hva det ville si å være i noens eie. Når hun ble sett på av andre menn, ble hun slått og mishandlet av sin egen mann. Babys søster ble slått i hjel av sin mann, og en nabokvinne ble satt fyr på av sin.

Som 13-åring føder Baby sitt første barn. Etter barn nummer to, skaffer hun seg jobb. Med penger som hun tjener sørger hun for å sterilisere seg etter barn nummer tre, og med det tar hun kontrollen over eget liv og flytter fra mannen sin. Takket være et ustopkelig pågangsmot, egen dyktighet og en pensjonert akademiker som tilfeldigvis ser henne, tar hun pennen fatt og skriver sitt liv. Resultatet er altså boka *Et annet liv*, der hun makter å sette ord på sine erfaringer av undertrykkelse, trakassering og utnyttelse, som så mange millioner fattige kvinner i India opplever. I stedet for en reportasje om et «offer» i et land «langt borte» der mye foregår i reporterens hode, er det kvinnen selv som får lov til å komme direkte til orde i jeg-form.

Baby Halder skildrer likefram og følelsesløst de mest forferdelige hendelser. Hun verden følger eller analyserer, hun bare konstaterer det som skjer. Og når det likevel blir for følsomt tema – den dagen hun gifter seg, og den dagen hun føder sitt første barn – skildrer hun sitt eget liv i tredje-person. Med det understreker forfatteren en frem-

Her får vi direkte tilgang til en fattig kvinnes liv.

medhet overfor det som skjer med henne. Skjønt hun på et tidspunkt bryter med sin «skjebne» og handler aktivt, er det renskårne språket med på å forsterke inntrykket av at hun som fattig kvinne er maktesløs i eget liv. En leges malplasserte spørsmål blir gjennom denne saklige språkstilen alene latterliggjort: «Hvorfor valgte du å få barn så tidlig?». Som om det var snakk om et valg!

Noen ganger vipper imidlertid den nøkterne stilen mot litt forslitte formuleringer: «... det rene og skjære helvete, ...». Og det skal sies at dialogene kan virke noe hjelpeløse, i den forstand at de i mange tilfeller er bærere av en velmenende mening enn hva de faktisk oppleves som situasjonsbetingede. Det er likevel nettopp den nøkterne stilen som gjør at forfatteren i det hele tatt kan behandle disse alvorlige tema uten selvmedlidenhet. Ved å bli lest av sine egne (de som kan lese), kan den inspirere til å ta opp kampen mot undertrykking i eget liv. Ved å bli lest av «de rike» og av «de andre – oss i Vesten», får vi se og høre noe vi sjelden får direkte tilgang til, og vi får kunnskap til å betrakte «den andre» og oss selv med nye øyne.

I artikkelen «Journalistene og 'de der nede'» henviser medieforsker Elisabeth Eide til litteraturprofessor Gayatro Chakravorty Spivaks retorisk spørsmål om den underordnede kan snakke. Spivak skildrer en skeiv verdensorden, der også den kritiske radikale europeer er opptatt av å hegne om sitt prosjekt: å bevare Vesten som subjekt, ved å late som dette subjektet med sine ideologier ikke har noen geopolitiske begrensninger: Vesten (eller Europa) er å betrakte som den allmenngyldige normen. Eides egne erfaringer – blant fattigfolk og flyktninger – er at den mellomstore byen India som er befolket av de tendensielt utstøtte, til-taushetbrakte andre – ennå er langt nærmere verdens normaltilstand enn den europeiske storbyen. Det er med andre ord de ikke-lesende bøndene og de laveste av de lave som representerer «normalen».

Dette reiser en kritikk mot medier og oss i Vesten, om at det er bare de menneskene som selv har opplevd noe på kroppen som kan representere seg selv. Og det gjør Baby Halder på imponerende vis.

Karen Anne Okstad

Interessant – men ingen innføringsbok

Arne Johan Vetlesen:
Hva er etikk
Universitetsforlaget

Hva er-bøkene skal ifølge forlaget være «velskrevne introduksjonsbøker som gir begynneren stimulerende møter med ukjente tema, og den viderekomne nye perspektiver». For filosof Arne Johan Vetlesens bok *Hva er etikk* er det siste riktig. For de som kjenner til etikk-faget fra før av, kan de 150 sidene være forfriskende og interessant lesning. Lesere som stiller uten forkunnskaper på nivå med Bachelor i filosofi, eller ikke vet hva fagbegrep som «ontologi» og «heuristikk» betyr, får et dårligere utbytte. Jeg etterlyser ikke en «Etikk for Dummies», men hvorfor ikke sørge for at greske ord får sin norske oversettelse og at etiske teorier blir introdusert og forklart, slik *Hva er*-serien gir forventninger om?

Viktige og interessante tema blir behandlet, som «Hvordan vet vi hva som er moralsk rett?» og «Er det alltid galt å lyve?». Det første spørsmålet får Aristoteles svare på, og Kants syn blir utfordret på spørsmålet om det alltid er galt å lyve. Vetlesen tar gjerne utgangspunkt i en, eller noen få, fortolkninger når han behandler et tema. Dette gir for så vidt boken originalitet og personlig preg, men det er et savn at de ulike emnene ikke blir behandlet bredere og at flere syn på saken blir presentert.

Vetlesen betoner viktigheten av det moralske miljøet. Hva slags moralsk miljø gjorde hendelsene i Nazi-Tyskland mulige? Vetlesens poeng er at alle mennesker lever i et moralsk klima og at ingen individer lever uten ideer, uten visse måter å tenke og tolke på. Vi befinner oss altså i et moralsk univers som vi påvirkes av. Dette er utgangspunktet for hans kritikk av både Kants og Sartres vektlegging av individets ansvar for egne handlinger. Vi finner i *Hva er etikk* en interessant diskusjon av Kants syn på mennesket som

Vetlesen understreker menneskets avhengighet og sårbarhet.

selvlovgivende. Vetlesen understreker menneskets avhengighet og sårbarhet og på grunnlag av dette kritiserer han autonomitanken hos Kant.

Bokens kanskje mest interessante kapittel er «En ny etikk for en ny tid». Her peker Vetlesen på historisk nye utfordringer for etikken, der aktør, handling og virkning ikke behøver å være sammenfallende. Dette tvinger fram behovet for en nærhetsoverskridende ansvarsetikk. Han tar utgangspunkt i filosofen Hans Jonas' teorier som etterlyser at vi i større grad handler og tenker på et *makroplan* og ikke bare på et *mikroplan*, slik at våre handlinger vil være forenelig med en bærekraftig jordklode. Som en konsekvens av dette trekker Vetlesen inn ansvar for klimaendringene og vårt ansvar for å endre vårt handlings- og forbruksmønster.

Vetlesen har klare synspunkter, men noen ganger forfølger han dem kanskje for langt. Det kan synes som om det er vanskelig for den engasjerte samfunnsrefseren å ligge unna enkelte av kjepphestene sine. Debatten om multikulturalismen får gjennomgå mot slutten. Hans indignasjon rettes mot effektivisering, global oppvarming og skjevfordeling av materielle ressurser, noe han mener multikulturalismedebatten skyver perspektivet bort fra. Her er det nok den politiske synsen langt til venstre som snakker, og ikke filosofen.

Hva er-bøkene er et flott tiltak fra Universitetsforlagets side, med mange gode titler i serien. En tettere oppfølging og strengere kvalitetskontroll kunne sørget for å oppfylle intensjonen om å være introduksjoner til nye emner.

Dermed mangler det fremdeles en god innføringsbok i etikk på norsk.

Norunn Kosberg

Gripende om etablerte flyktninger

Sidsel Mørck og Bernt Eggen:
Takk for at dere kom
Færder Forlag 2006

Dette er en opplagt gavebok både i det innholdsmessige og det designmessige – inkludert bilder. Målgruppene burde kunne være mange. Boka består av 18 skrevne portretter av personer som har gjort seg mer eller mindre offentlig bemerket i det norske samfunn etter at de kom hit til lands som flyktninger. Alle har bidratt til å gjøre norsk kultur rikere. De fortsatt levende av dem er intervjuet, de andre er skildret via kjente og kildemateriale.

Tidsspennet er de seksti årene fra den russiske revolusjon i 1917 til Tsjekkoslovakia og Charta 77. Blant de allment mest kjente finner vi: Willy Brandt, Anatol Heintz, Leo Eitingen, Bertold Grünfeldt, Max Tau, Rosemarie Køhn og Finn Graff, samt framtrepende bildekunstnere som Rolf Nesch, Zdenka Rusova og Valery Carrick og den legendariske Club 7-stifteren og -drifteren Attila Horwath. Samt andre, mangfoldige livsskjebner som har kjempet for en rimelig plass i livet under vanskelige forhold.

Deres livshistorier er gripende fortalt. Sterkest berører revolusjonens og verdenskrigenes flyktninger. De kom fra ulike land til ulike tider på bakgrunn av ulike politiske kriser og kriger: Russland, Tyskland, Østerrike, Ungarn og Tsjekkoslovakia. Deres personlige kamper for å finne seg til rette i sitt nye samfunn er ulike.

Flere av historiene er fortalt med fine litterære virkemidler, især der intervjuene vever seg sammen med bakgrunnsbeskrivelsene på en gjensidig forsterkende måte. Hvem kunne ane at den mest mediakjente av dem alle – Bertold Grünfeldt – hadde den meget spesielle livsbakgrunn som han så rørende og nennsomt forteller om? Eller alle de vanskelighetene og smålighetene kulturguruen Attila Horwath måtte slite seg gjennom for sitt enestående virke i norsk kulturliv?

Intet skal røpes her, det bør leses i sammenheng, og det bør leses i forhold til de øvrige historiene som gir et verdifullt helhetsinnblikk i det vanskelige livsmangfoldet.

Kjartan Selnes

Les aktuelle livssynssaker på www.fritanke.no

Livssynsfrihet, etikk, filosofi, statskirke-spørsmålet, religion, religionskritikk, menneskerettigheter, humanistiske seremonier, livssynsminoriteter, livet, døden samfunn, mennesker, debatt.

Relevant om vårt forhold til naturen

Hans Kolstad:
*Besinnelse –
Naturfilosofiske essays*
Humanist forlag 2007

Denne naturfilosofiske boka er et meget lærd og omstendelig verk på nær fire hundre sider, hvorav 45 sider er fotnoter og 65 sider er litteraturreferanser. Men den er for det meste letlest. Bokas kapitler er bearbejdelser av artikler, forelesninger og foredrag som forfatteren har holdt i en rekke ulike og varierte sammenhenger. Det merker man på variasjonene i stil fra del til del. Men alt er helhetlig underordnet hovedtemaet: Menneskets forhold til naturen, nå og tidligere.

De første kapitlene gir en bred filosofihistorisk framstilling av naturoppfatninger opp gjennom tidene, helt fra den mytiske og metaforiske tenkningens religiøse forankringer til framveksten av den teknologisk-industrielle sivilisasjons vitenskapsbaserte og herredømmeorienterte bruksholdning til naturen. Vår samtids ulike økologiske og økofilosofiske tankeretninger blir så oversiktlig og systematisk gjennomgått og sammenliknet. Ikke minst har boka innsiktsgivende filosofiske drøftinger av alle de normative og etiske aspektene ved den økologiske tenkningen i forhold til naturvern, dyrevern, bærekraftig utvikling, rettigheter for de ikke-menneskelige dyrearter og biosfæren for øvrig – antroposentrisk etikk, biosentrisk etikk, økosentrisk etikk. Kunstens forhold til naturen er også et tema boka tar opp på en spennende måte, satt inn i en økofilosofisk sammenheng. Især arkitekturen er omfattende analysert, men boka går også inn på bildekunst, litteratur, musikk.

Hans Kolstad med sin hovedsaklig franske filosofiske bakgrunn er blant Nordens fremste spesialister og videreformidlere av Henri Bergsons intuisjons-, kreativitets- og prosess-filosofi. Det er i lys av Bergsons grunnsyn at Kolstad tolker og kritiserer det meste av den tenkningen om naturen som han tar for seg i denne boka. (I 2001 ga for øvrig Humanist forlag ut hans spesialverk om Henri Bergsons filosofi, som er sterkt å anbefale for lesere som vil dypere inn i det mer grunnleggende innenfor den natur- og kulturtenkning som her legges fram.)

En meget verdifull bok i en tidsalder hvor naturen tar hevn

Dette er både et filosofihistorisk og systematisk oversiktsverk om ideologier knyttet til forholdet kultur-natur, og boka tar for seg de fleste kjente navn fra filosofihistorien på dette feltet. Det hele er meget godt fokusert i forhold til vår tids økologiske problemsituasjoner. Blant de moderne tenkere Kolstad drøfter i forhold til hverandre, finner vi foruten Bergson Alfred Whitehead, Teilhard de Chardin, Albert Schweitzer, Joel Feinberg, Arthur Lovejoy, Aldo Leopold, Tom Regan, Hans Jonas, Baird Callicott, John Cobb, Peter Singer, Luc Ferry, Michel Serres, Gabriel Marcel, Emanuel Levinas, Arne Næss og Sigmund Setereng. Det som for denne leseren har hatt størst verdi er selve mengden av ulike filosofiske naturtilnærminger som er nevnt og drøftet, og hvordan de forsøksvis her og der er satt i relasjon til hverandre utfra ulike kriterier. Her er både økofeminisme, økofascisme og økoteologi og andre større strømninger framstilt, i tillegg til alle de mer eller mindre originale enkeltfilosofene med sine sær-spekulasjoner på ulike nivåer. En annen verdi er at det filosofisk sett er mye mer som er relevant og har konsekvenser for vårt forhold til naturen enn hva vi til vanlig tror, især alle slags latente, lite bevisste og ureflekterte vaneholdninger.

Konklusjon: En meget verdifull bok i en tidsalder hvor naturen tydelig begynner å ta hevn etter generasjoners rovdrift, utbytting og undertrykkelse. «Mennesket – verdens verste og mest utbredte skadedyr», som vår første og fremste økologiske tenker Peter Wessel Zappfe uttrykte det, bør nettopp ved bøker som dette kunne komme til besinnelse, som jo er denne boks tittel.

Kjartan Selnes

Menneskerettsaktivister med øvelsesbok i menneskerettigheter

Humanist forlag gir nå ut boka *Bygg broer, ikke murer – 97 øvelser i menneskerettigheter, flerkulturell forståelse og konflikthåndtering* av Enver Djuliman og Lillian Hjort.

Boka er et resultat av ti år med undervisning i nettopp menneskerettigheter, flerkulturell forståelse og konflikthåndtering. Gjennom arbeidet i Den norske Helsingforskomité har forfatterne utviklet læringsprogrammer og undervist ungdom, flyktninger, journalister og offentlig ansatte på Balkan, i Hviterussland, Russland, inkludert Tsjetsjenia og Ingusjetua, men også i Norge.

I forordet skriver Djuliman og Hjort at de er menneskerettighetsaktivister, og at de mener menneskerettighetene, sammen med flerkulturell forståelse og fredelig konflikthåndtering, kanskje utgjør de viktigste ressurser mennesker og samfunn bør ha og praktisere i globaliseringens tidsalder.

«Gjennom vår undervisning, spesielt i forhold til de unge, oppdaget vi raskt at forelesninger og teoretisk opplæring ikke var veien å gå. For å få ungdom til virkelig å forstå og utvikle handlingsberedskap, måtte de selv ha den viktigste rollen. Sakte, men sikkert – rett og slett fordi det fungerte best – utviklet vi øvelser basert på deltakende pedagogikk», skriver de i forordet til boka.

Materialet er gjennom disse ti årene kommet til gjennom erfaring fra undervisning, gjennom innsamling av materiale fra andre steder, blant annet fra FN, Europarådet, Amnesty og andre organisasjoner og aktører. Boka inneholder konkrete øvelser og aktiviteter for undervisning i flerkulturell forståelse, menneskerettigheter og konflikthåndtering som kan brukes i mange sammenhenger. Aktivitetene er ment å være tankevekkende, spennende, morsomme, utfordrende og er spekket med kunnskap. De vil være en ressur for lærere i grunn- og videregående skole, for voksenopplæringen og frivillige organisasjoner, i introduksjonsprogram for flyktninger og innvandrere, for ungdomsledere samt alle som driver kursvirksomhet av ymse slag.

KB

Verdig død?

Meld deg inn og skaff dokumentet Mitt Livstestament. Informasjon og innmelding på www.livstestament.org

Foreningen Retten til en verdig død
Storgt. 27, 1440 Drøbak

Debatt

Delta i debatten, men gjør det kort og konsist! (2500 tegn inkludert mellomrom – ca én maskinskrevet A4-side med dobbel linjeavstand.) Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innlegg. Debattinnlegg som sendes Fri tanke vil også kunne bli publisert på fritanke.no.

Debattinnlegg sendes:
FRI TANKE
postboks 6744 St. Olavs plass
0130 Oslo

E-post: fri.tanke@human.no

Frist for å komme med i neste nummer: 3. september

Davidson vs Tunstad

Fri tanke 1-2007 inneholder en duell om Richard Dawkins siste bok *The God Delusion*, mellom ateisten og skeptikeren Erik Tunstad og den kristne skeptikeren Bjørn Are Davidson. Denne gangen skuffer Davidson. Davidson kommer med en rekke kraftige påstander, men argumenterer omtrent ikke for dem. Hans uttalelser framstår uforklarte, mer mystifiserende og forvirrende enn rasjonelt oppklarende. Davidson dekker seg bak troen, framfor å ta inn over seg konsekvensene av vitenskapelige erkjennelser og historiske kjensgjerninger. I lys av vitenskapens raskt voksende kunnskaper forklarer «Gud» mindre og mindre ved naturen og menneskets historie. Ingen steder dukker guddommen opp som noen nødvendig forklaring. All utvikling er på godt og vondt tydelig underlagt tilfældighetenes lov (evolusjonen hva gjelder alt liv).

For et stakkars menneskelig intellekt virker det da også totalt absurd at noe skal ha skapt vårt monstrøse univers for menneskets skyld. En illustrasjon: I universet utløses på brøkdeler av et sekund gammaglimt med energi tilsvarende 100 millioner milliarder vår sol! Motsatt Davidson hevder jeg derfor at universet er et tvers igjennom irrasjonelt oppholdssted for levende vesener. Universet er gjennomgående totalbrutalt, nådeløst og barbarisk. Det samme gjelder for jorda og naturen. *Hva slags merkelig vesen* har kunnet bevisst stått bak alt dette?!

Mennesket er en skrøpelig og utsatt skapning, preget av tilkortkommenhet og dels irrasjonalitet (begrenset rasjonalitet/evne til selvbedrag/begjærstyrt). Det gnagende spørsmålet er: Hvorfor valgte et guddommelig vesen å skape all denne galskapen og et så utilstrekkelig vesen som mennesket? For hvilke grusomheter og lidelser har ikke hopet seg opp gjennom de millioner av år «intelligent og følelse liv» har eksistert. For hvilken god sak, må man spørre «den gode Gud»...

Stilt overfor de enorme utfordringene i verden med klimaendringer, fattigdom, ødeleggelsene av regnskogene osv, er det uansvarlig, umoralsk og inhumant å tro at et guddommelig vesen skal berge oss fra elendigheten. Det kan bare menneskenes intelligens, evne til sosialitet og medmenneskelighet, til fornuftig og framtidsrettet tenkning og handling (samarbeid/vitenskap). Davidson bør vise at den religiøse stammebaserte moralen fortsatt svarer til de etiske behov i dagens verden av komplekse og uoversiktlige samhandlinger. Å reversere utviklingen til naive og forenklete teokratiske styrer vil føre menneskeheten ut i den største ulykke.

Flere ganger omtaler Davidson «guden jeg tror på». Hvordan kan Davidson være så sikker i sine gudsfore-

stillinger, ha så sterk trosvissnet? Hva bygger dette på av «beviser»? Hvordan har han rasjonelt valgt seg akkurat disse (hva de måtte være)? Denne guden har altså makt til å gripe inn i skaperverket sitt (noe som høres rimelig ut). Men da må Davidson også kunne forklare når Gud beviselig har grepet inn i historiens gang.

Rasjonalitet og fornuft kan kun baseres på det som er kommunikativt. Personlig tro og overbevisning er dermed ekskludert fra fornuftens sfære, så lenge dette ikke kan begrunnes gjennom realargumentasjon og kritiske samtaler. I ovennevnte intervju gikk kommunikasjonen tapt på en rekke punkter. Dette bør Davidson få sjansen til å rette opp.

Oppfordringen går derfor til Fri tanke om å avgi rikelig med spalteplass slik at Davidson kan argumentere for sine mange sterke og ubegrunnede påstander om Richard Dawkins siste bok. *Det* kunne blitt meningsfylt og givende. Især når Dawkins bok i disse dager foreligger på norsk for et stort publikum.

Ole P. Lien

Hvem bryr seg?

HEF har i lange tider kjempet for likeverd og alternative seremonier for oss som ikke har noe forhold til prest og kirke. Noe har vi oppnådd selv om motstanden ofte har vært sterk, men fra tid til annen skjer det ting hvor vi kanskje kunne holdt en litt høyere profil.

Her om dagen mottok jeg en «gladmelding» fra min arbeidsgiver. Vi inngikk nylig en samarbeidsavtale med Sjømannskirken og ble dermed deres samarbeidspartner nummer 100!

På hjemmesiden til Sjømannskirken kan man blant annet lese:

- Vi er et relativt nytt oljerelatert selskap med virksomhet over hele verden, og har folk og aktiviteter spredt. Derfor klarer vi ikke selv å støtte våre ansatte og pårørende raskt nok om det skulle oppstå en situasjon ute.

Litt lenger nede leser vi:

- Om det skulle hende noe, er det godt for oss å vite at Sjømannskirken kan komme til stedet raskt, hvor det måtte være i verden. Det er viktig for oss at vi har én å forholde oss til hvis ulykken er ute, sier Grantangen som selv kjenner Sjømannskirken fra flere besøk.

På forespørsel får jeg opplyst at Sjømannskirken er de eneste som kan levere denne tjenesten.

Det er godt å vite at det er folk som bryr seg om noe skulle hende. For ikke lenge siden skjedde det også en

tragisk ulykke utenfor Shetland der flere mennesker omkom. Slike ulykker kan være vanskelige å takle for de som blir berørt og da kan det være godt å ha noen å støtte seg på.

På tv fikk vi se at et lite samfunn et sted i Norge ble ekstra hardt rammet av dette siden de hadde mange av sine om bord på den forulykkede båten. Kirken ble åpnet og presten ble intervjuet på tv. Senere ble det arrangert minnegudstjeneste på Shetland og når så de omkomne kom tilbake til hjemstedet sitt så ble det avholdt en ny minnegudstjeneste. Senere kommer det begravelser, og kjenner jeg media rett så skal sikkert også disse, med sørgende pårørende i nærbilder, sendes inn i stuene til hele Norges befolkning.

Selv har jeg også opplevd ting i livet som har vært vanskelige. For eksempel ble min eldste sønns inntreden i denne verden, tre måneder for tidlig, akkompagnert av sykebilsirener, leger med munnbind og skalpell og på sidelinjen en far som ikke var videre høy i hatten.

Da far og sønn møttes for første gang minnet han mest om en liten frosk som kjempet desperat for å overleve. Det så ikke særlig overbevisende ut. Ingen visste da hvordan dette ville ende, og på spørsmålet om hva som ville skje videre så fikk jeg til svar at de ikke kunne garantere noe som helst, men de kunne hente sykehuspresten.

Min sønn trengte all den medisinske ekspertise som dette sykehuset kunne fremskaffe på dette feltet, og så er en prest første de tenker på når et slikt spørsmål dukker opp.

Oppskriften og fremgangsmåten er bare så alt for godt kjent, men er det virkelig bare kirken som kan eller vil stille opp når livet blir vanskelig og verden går oss imot?

Selv har jeg i mesteparten av mitt voksne liv vært medlem av Røde Kors, og på grunn av dette har jeg også opplevd at kirkens folk kan være gode å ty til i visse situasjoner, men like ofte har det vært like bra at de har holdt seg borte.

Verden vi lever i og firmaet jeg jobber i blir mer og mer internasjonalt. Vi omgås mennesker med forskjellig kultur og forskjellige religioner. Det er også stadig flere og flere av oss som ikke har noe forhold til noen religion i det hele tatt. Hva kan så en kristen prest bidra med i slike tilfeller? Jo han kan være et medmenneske. Dette er det faktisk mange prester som ikke klarer uten å bringe sin gudstro inn i bildet, og da kan det hende at et vanlig medmenneske gjør denne «jobben» like bra.

Men hvor finnes da disse medmenneskene?

Noen har jeg møtt i løpet av min tid i Røde Kors, men det virker som om kirken har fått monopol på denne type virksomhet. De kupper alle seremonier og

arrangementer både før og etter. Påførende samles gjerne for å minnes hendelser eller personer, kaster blomster på vannet, tenner lys eller setter opp minnesmerker, og hvem står i første rekke? Jo der står presten. Og kan han holde kjeft? Sjelden.

Som humanist og gammel røde Korsmann kan jeg ikke annet enn å gjøre meg visse tanker rundt disse tingene hver gang vonde ting skjer.

Er det virkelig bare kirken som bryr seg?

Rolf Espeland

Humanismen og kunsten

Under overskriften «Vil begraves til Bach» får Richard Normans nye bok om humanisme bred omtale i siste nummer av Fri tanke. Richard Norman er sikkert ikke alene om å ønske seg musikk av Bach som ramme ved en bisettelse. Men dersom det er tale om en humanistisk gravferd i regi av Human-Etisk Forbund er budskapet klart: Seremonien skal være uten religiøs innhold. Dette gjelder åpenbart også de kunstneriske innslag. Bachs geistlige verker vil derfor neppe bli mottatt med åpne armer, til tross for at hans kirkemusikk ikke bare hører til det største han har skapt, men faktisk regnes blant høydepunktene i vår vestlige kultur. Det er derfor grunn til å spørre om HEF går for langt i sin avvisning av kunst med en religiøs forankring. Det dreier seg tross alt om en viktig del av vår kulturarv som vi verken kan avvise eller forkaste. I HEFs rekke finner det trolig mange som deler disse synspunktene, og som gjerne ser at forbundet myker opp sitt regelverk ved humanistisk gravferd. For det vil unektelig være et tankekors dersom den kunst HEF-medlemmer verdsetter i levende live, skal stemples som uønsket når de en gang stedes til hvile!

Viggo Mohr, Oslo

Problemet HEF og eutanasi

Jeg har vært medlem av Human-Etisk Forbund (HEF) siden jeg som 15-åring fikk muligheten til å melde meg ut av Statskirken, nå er jeg blitt 29. Den gangen var jeg forøvrig nabo til Trond Bakkevig, som nesten ble Oslo-biskop i fjor, men jeg divergerer. Saken er at jeg nå ikke har betalt medlemskontingent til HEF i en årrekke, og det er av en nagende grunn, for ellers er jeg ateist til kjernen og beinet.

Misforstå meg ikke, jeg er meget fornøyd med HEFs arbeid, spesielt med humanistisk arbeid, vidunderlige debattforum og organiserte seremonialternativer, for de som måtte trenge slikt.

Problemet ligger i at det knapt er en eneste Fri tanke eller kvartal uten at HEF, slik jeg ser det, aktivt promoterer eutanasidebatt. For meg er dette forkastelig og har ikke noe med humanisme å gjøre, spesielt har det altså intet med en felles humanistisk organisasjon å gjøre. La meg klargjøre hva saken dreier seg om. Eutanasi er politikk og ekstrem helsedebatt og hører dermed ikke inn under humanisme som ideologi. Det er ikke noe naturlig eller biologisk humant å ha retten til å få livet sitt avsluttet, tvert om i dyreriket er dette svært uvanlig.

Eutanasi er riktignok et valg et menneske kan ta, men på linje med annet selvmord, og da er jeg klar over at det settes noget på spissen, er dette noe man skal være ytterst varsom med å debattere offentlig – spesielt når det går så langt at det virker som en etablert holdning at HEF støtter slikt. Da blir det nesten som det er normalt og verdig å benytte seg av eutanasi, det bør det av opplagte grunner aldri være.

Tross alt har samfunnet gått ned den veien før fra dødsritualer, felles graver, kastesamfunn, utsetting av eldre i skogen til nåtidens nazisme og fascisme. Konklusjonen min er derfor at eutanasiatilhengere, som jo tross alt tydeligvis fortsatt kan skrive, bør finne seg et annet forum å fremheve disse holdningene enn den eneste humanistiske organisasjonen i Norge. En egen eutanasiaforening f.eks., men ikke ødelegge en humanistisk organisasjon fordi man selv har et eget ønske om å kunne dø.

Derfor vil jeg fortsette å kaste medlemsgiroen når den kommer, spesielt kanskje fordi det nå alt sitter en del i lesende stund og filer pennene sine for mer eutanasiaforsvar i HEFs fora og dermed under et humanismebanner. Lag deres egen organisasjon og slutt med denne kapringa. Hva med heller å vise hvor mange lyssider livet kan ha til tross for ekstrem invaliditet?

Ha ellers en fortreffelig sommer!

Nikolai Dragnes

Den golde religionskritikk

Jeg er for. Gold religionskritikk, altså. Når jeg leser Helge Krog skrive «Hallesby er i mine øyne et uhyre. I denne zoologiske orden utgjør han den blodtørstigste arten, den evangelisk-lutherske, som i arktiske strøk påtreffes i vill tilstand og ernærer seg av den lokale befolkningen», må jeg 1) le, 2) sjekke hvem denne Hallesby var, for 3) å le litt mer. Stå for øvrig fri til å bytte ut Hallesby med Kvarme, Stålsett eller hvilken som helst religiøs leder (same same, but different).

Dette gjør jeg omtrent samtidig som professor Hagtvat i sin takktale for Humanistprisen 2006 advarer mot den golde religionskritikk, ærede Jens Brun-Pedersen er i en polemikk med (Kristian Horns sønn) Kjell hvor sistnevnte kritiserer Human-Etisk Forbund for sekterisme, og forbundets hovedkontor og hovedstyre (herunder undertegnede) utarbeider det humanistiske manifestet hvor vi fremhever hva vi står for (Ikke hva vi ikke står for. Ikke er visstnok blitt et fy-ord i HEF).

Alt samtidig som vi navnefester, konfirmerer, vigslar og jordefester.

Jeg er ikke i tvil om at Bernt Hagtvat har rett i at den golde religionskritikk ikke vil bringe forbundet fremover. Gold religionskritikk vil neppe gjøre forbundet større eller mer populært. Mitt postulat i så måte er at den mest effektive måten å få en posisjon i samfunnet på er å 1) appellere til folks behov for en form for mening i livet (i vårt tilfelle mangelen på sådan. Vitenskap som det også kalles.) og 2) tilby livsovergangsriter. Historien viser at dette er en uslåelig kombinasjon. Spørsmålet er i hvilken grad vi skal delta i dette tvilsomme selskap. Bør vi ikke heller gi oss i kast med god, gammel gold religionskritikk?

Jeg er vigslar. Jeg er konfirmert borgerlig, og det var viktig for meg. Jeg vil gjerne at noen prater for min evige dødelighet når jeg forlater dere (og da ikke bare som et påheng for en satans prest som senker meg ned i vigslar jord), og var jeg interessert i å gifte

meg vil jeg heller se Roar Johnsen i rollen som skytsengel for ekteskapet mitt enn noen andre (det kunne til og med holdt!).

Men navnefest? Er det en ting jeg setter høyt ved det jeg lærte i løpet av konfirmasjonsundervisningen, så er det å velge og mene og tenke selv. Å velge for min sønn (den enbårne) å navnefeste seg i et livssynsamfunn er å ta et livssynvalg på hans vegne, noe som strider mot det jeg har lært av HEF. Han skal kunne ta egne valg, og disse må utstå til han er noenlunde utrustet til å ta disse. Man kan gjerne si at det ikke er noen liturgi involvert, men det er – og oppfattes som – en markering; jeg leder han bort fra kirken, inn i HEF.

Å registrere han som støttemedlem er også å ta et valg på hans vegne. Uten at han overhodet vet at det skjer assosierer jeg han med en organisasjon som jeg går god for, men som han ikke har mulighet til å ta stilling til.

Skal jeg kunne kritisere – og det er avgjørende slik jeg ser HEFs rolle i samfunnet – overtroen, undertrykkelsen og makttilegnelsen i de religiøse samfunn, det som med rette kan kalles (gold) religionskritikk, så er jeg avhengig av troverdighet. Bruker jeg små barn og tankeløse foreldre i den prosessen er jeg uten denne.

Bjørn Morten Litveit Hansen

Navneskifte?

Menneskelig å feile, sier man. Å være humanistisk betyr kanskje bare det å være «menneskelig».

Man har foreslått nytt navn på vårt forbund, «Humanistisk Forbund». Skal *forbundet* være «humanistisk» – eller skal det være et forbund av humanister, altså *Humanistforbundet*. I IHEU er vårt forbund, 14.02.05, beskrevet som et forbund som «*organises humanists in Norway*».

IHEU (International Humanist and Ethical Union) har organisasjoner med ymse titler. Unionen ble stiftet 1952, og bare fire år senere ble vårt forbund stiftet og fikk også ordet «*etisk*» med i navnet. En kan fundere på om vårt forbunds navn, Human-Etisk Forbund, har gitt gjenklang og dermed har vokst stort her i landet – og til verdens største. (At det er verdens rikeste, er vel heller fordi vi her får støtte av Staten.)

Men mon vi ikke tar opp for lite etikk – dødsstraff, forbrytelser av alle slag (fra de største til «mindre» som skattesnyteri og brudd på trafikkregler) og årsaker til holdningene? Er det noe galt med underholdningsbransjen, TV og internett? Kan vi påvirke vårt samfunn på noen måte?

Eller skal vi bare være «humanistiske»?

Gerd Elisabeth Sjulsen, Oslo

**Finner du ikke
debattinnlegget ditt?
Se vår nettsider
www.fritanke.no**

LIVSSYNSDEBATT I POSTKASSEN

Abonnér på Humanist

Et tidsskrift for alle med et engasjement for livssynsspørsmål.

Humanist gis ut av Human-Etisk Forbund. Det er et tidsskrift for allmenn livssynsdebatt, med særlig vekt på problemstillinger som angår livssynshumanismen. Temaene varierer fra allmenne filosofiske, livssynsmessige og religionsvitenskapelige problemstillinger til de mer nærgående blikk på humanismen og dens organisering. Engasjerte skribenter presenterer temaer som sjelden får plass i andre norske medier.

Abonnementet koster kr. 200,- for fire nummer.

Bestill abonnement på e-post, humanist@human.no, eller bruk kupongen under.

BESTILLINGSKUPONG:

☐ Jeg ønsker å abonnere på Humanist fra nr 2/2007
(I tillegg får jeg nr. 4 2006 og 1 2007)

Navn:

Adresse:

Postnr./sted:

E-post:

Underskrift:

Fri tanke 2 2007

Kan sendes
ufrankert i
Norge.
Adressaten vil
betale
porto.

Human-Etisk Forbund
Svarsending 1048
0090 Oslo

Human-Etisk Forbund

HOVEDKONTOR:

St. Olavs gate 27
Postboks 6744 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Tlf. 23 15 60 00 Faks 23 15 60 01
Faks medlemsregister: 23 15 60 21
E-post: human@human.no
www.human.no

Hovedmedlem: kr. 325
Ungdom 15-24 år: Kontingentfritak
Husstandsmedlemmer, trygdede,
personer med lav inntekt: kr. 50,-
Medlemmer uten offentlig støtte: kr. 925,-
Konto: 0805 23 51252

Generalsekretær: Kristin Mile
Styreleder: Roar Johnsen (tlf. p: 22 62 44 32)
Nestleder: Leonid Rødsten (tlf. p: 75 05 52 64)

FYLKESKONTORER:

Østfold fylkeslag
ostfold@human.no
Tlf. 69 31 71 65
Faks 69 31 18 94
(ma-to 10-14)

Rogaland fylkeslag
rogaland@human.no
Tlf. 51 90 64 50/52
Faks 51 90 64 51
(ma-to 10-15)

Akershus fylkeslag
akershus@human.no
Tlf. 23 15 60 80
Faks 23 15 60 75
Daglig (sommer) 10-15
(vinter) 10-16

Hordaland fylkeslag
hordaland@human.no
Tlf. 55 21 41 90
Faks 55 21 41 94
(ma-to 10-14, ti 16-20)

Oslo fylkeslag
oslo@human.no
Tlf. 23 15 60 60
Faks 23 15 60 75
Daglig (sommer) 9-15
(vinter) 9-16

Sogn og Fjordane fylkeslag
sognogfjordane@human.no
Tlf. 57 67 53 90
Faks 57 67 53 91
(ti og to 8-15)

Hedmark fylkeslag
hedmark@human.no
Tlf. 62 53 05 22
Faks 62 53 30 68
(ma-to 10.30-15.30)

Møre og Romsdal fylkeslag
moreogromsdal@human.no
Tlf. 71 21 56 05
Faks 71 21 56 05
(ma-to 9.30-15.30)

Oppland fylkeslag
oppland@human.no
Tlf/faks 61 17 67 10
(ti og fre 10-16)

Sør-Trøndelag fylkeslag
sor-trondelag@human.no
Tlf. 73 80 64 80
Faks 73 80 64 91
(ma-fr 9-15.30)

Buskerud fylkeslag
buskerud@human.no
Tlf. 32 89 36 70
Faks 32 89 38 45
(ma-to 10-15)

Nord-Trøndelag fylkeslag
nord-trondelag@human.no
Tlf. 74 08 88 40
Faks 74 08 88 41
(ma-on 9-13)

Vestfold fylkeslag
vestfold@human.no
Tlf. 33 31 32 05
Faks 33 35 32 05
(ma-to 9-14)

Nordland fylkeslag
nordland@human.no
Tlf. 75 52 97 00
Faks 75 52 97 01
(ma, ti, to 9-15, on 9-17)

Telemark fylkeslag
telemark@human.no
Tlf. 35 53 13 38
Faks 35 53 13 21
(ti og to 9-14, on 15-17)

Troms fylkeslag
troms@human.no
Tlf. 77 65 58 19
(ma 10-16, ti 9-15.30)

Aust-Agder fylkeslag
aust-agder@human.no
Tlf. 37 06 00 06
Faks 37 02 86 40
(ti og to 10-15)

Finnmark fylkeslag
finnmark@human.no
Tlf. 78 95 36 55
Faks 78 95 36 68
(ma-to 9-13)

Vest-Agder fylkeslag
vest-agder@human.no
Tlf. 95 75 95 41
(ti 13-16, on 10-15)

www.human.no/nettbutikk

Nye varer på vei!

Nå kan du støtte rettferdig handel og kjøpe t-skjorte med design laget eksklusivt for HEF. T-skjorten er av merket Switcher/Max Havelaar. Foreløpig kun i hvit, men vi vurderer også andre farger.

Dessuten en liten forsmak på våre andre nye varer: caps i rød eller marineblå med humanistlogo bak.

Besøk www.human.no/nettbutikk

Nettsiden er fortsatt under forbedring...

BESTILLINGSKUPONG:

T-skjorte á kr 239,- (medl. pris)

Dame/Slimfit:stk Sstk Mstk Lstk XL

Herre:stk Sstk Mstk Lstk XL

Caps á kr 85,- (medl. pris)stk Marineblåstk Rød

Medlemsnummer: _____

Navn:

Adresse:

Postnr./sted:

E-post:

Underskrift:

Fri tanke 2 2007

Human-Etisk Forbund

Kan sendes
ufrankert i
Norge.
Adressaten vil
betale
porto.

Human-Etisk Forbund
Svarsending 1048
0090 Oslo

HAR DU BARN UNDER 15 ÅR?

Overføring av offentlig støtte for medlemmers barn under 15 år

Human-Etisk Forbund har rett til offentlig tilskudd for medlemmers barn. Alle medlemmer med barn kan bidra til at forbundet får denne støtten. Du kan bidra ved å fylle ut skjemaet nedenfor og sende det til oss. Jeg/vi ønsker at den offentlige støtten («Kirkeskatten») som gjelder barn under 15 år skal tilfalle Human-Etisk Forbund. Barnet/barna er ikke medlem(mer) av Statskirken eller annen støtteberettiget livssynsorganisasjon.

Etternavn: _____ Fornavn: _____
Fødselsnr (11 siffer): _____ Postadresse: _____
Bostedskommune (ifl . folkeregisteret): _____

Etternavn: _____ Fornavn: _____
Fødselsnr (11 siffer): _____ Postadresse: _____
Bostedskommune (ifl . folkeregisteret): _____

Foreldre (evt. den som har foreldreretten):

Etternavn: _____ Fornavn: _____
Fødselsnr (11 siffer): _____ Postadresse: _____
Bostedskommune (ifl . folkeregisteret): _____
Signatur: _____

Etternavn: _____ Fornavn: _____
Fødselsnr (11 siffer): _____ Postadresse: _____
Bostedskommune (ifl . folkeregisteret): _____
Signatur: _____

Dersom du ikke allerede har sendt inn tilsvarende skjema, send det til:
Human-Etisk Forbund, Pb. 6744 St Olavs plass, 0130 Oslo

Individets rett – fellesskapets makt?

Regionalt etikkseminar-07 for Akershus, Oslo og Østfold

Innledninger om miljø, religion og eutanasi, med vekt på individets selvbestemmelsesrett veid mot hensyn til fellesskapet og framtida.

Innledere blir humanetikerne:

Dag Hessen, biologiprofessor og forfatter, tilsluttet Centre for Ecological and Evolutionary Synthesis ved UiO, Sara Azmeh Rasmussen, debatt- og kronikkredaktør i Utrop og koordinator for Liberalt Laboratoriums arbeidsgruppe om islam og det liberale samfunn, Lorentz Stavrum, advokat, leder av HEFs eutanasiutvalg og tidligere styreleder i HEF

Tid: 27.-28. oktober

Sted: Vetre hotell i Asker

Endelig annonse kommer i Humanus 3/07.

Henvendelse: Moa Myklebust i Akershus

fylkeslag, tlf. 23 15 60 81

myklebust@human.no

Følg også med på våre hjemmesider:

www.human.no/akershus

Arrangører:

HEFs fylkeslag i Akershus, Oslo og Østfold

MELD DEG INN!

Nesten 70.000 er medlemmer av Human-Etisk Forbund. Nærmere en femtedel av den norske befolkningen hevder å stå nærmest det humanistiske livssyn.

Human-Etisk Forbund har 120 lokallag og 19 fylkeslag som tilbyr en rekke aktiviteter over hele landet. Tilbud og aktiviteter varierer fra temamøter og lokale aksjoner til feiring av vintersolhverv og midtsommerfest.

Human-Etisk Forbund tilbyr også seremonier med et humanistisk innhold:

- Humanistisk navnefest
- Humanistisk konfirmasjon
- Humanistisk vigsel/partnerskap (det siste ikke juridisk)
- Humanistisk gravferd

Human-Etisk Forbund trenger flere medlemmer slik at vi kan utvikle tilbud og aktiviteter videre. www.human.no

- ☐ Jeg ønsker nærmere opplysninger om Human-Etisk Forbund
- ☐ Jeg melder meg herved inn i Human-Etisk Forbund
- ☐ Jeg er ikke medlem av Statskirken eller annet trossamfunn
- ☐ Jeg ønsker skjema for utmelding av Statskirken

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr./sted: _____

E-post: _____

Stilling/yrke: _____

Dato: _____ Fødselsdato: _____

Underskrift: _____

Human-Etisk Forbund
Svarsending 1048
0090 Oslo

Kan sendes
ufrankert i
Norge.
Adressaten vil
betale
porto.

Fri tanke 2 2007

Nytt liv til medlemsnummeret

Du vet om medlemsnummeret ditt? Det tallet som står sammen med navnet ditt på Fri tanke, fylkesblader og kanskje på brev fra lokallaget?

Kan du medlemsnummeret ditt i Human-Etisk forbund?

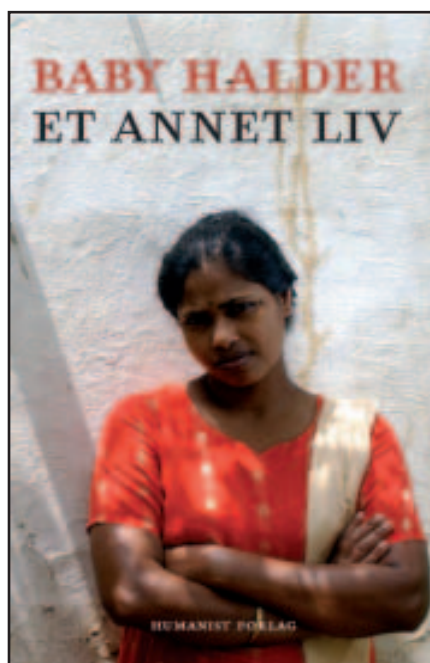
Sannsynligvis ikke, for hva skal du med det?

Dersom du kan oppgi medlemsnummer får du og dine redusert pris på navnefest og konfirmasjon.

Også vet du vel at du får 25 % rabatt på bøker fra Humanist forlag? Det er det dobbelte av hva andre forlag kan gi i rabatt på sine bøker ett år fra utgivelse.

Alle medlemmer skal ha fått tilsendt medlemskort med medlemsnummer på for 2007, slik at de skal slippe å huske nummeret. Ta vare på kortet.

Human-Etisk Forbund

Baby Halder:

Et annet liv

I denne selvbiografien gir Baby Halder et unikt innblikk i hva det vil si å vokse opp i underklassen i et av verdens største land, India. Boka er en skjellsettende dokumentar fra virkeligheten, som viser mennesket fra dets beste og verste sider.

Etterordet er skrevet av Kristin Bryhni, på vegne av hjelpeorganisasjonen HAMU.

Halders fortelling er så sterk og annerledes at det ikke er vanskelig å anbefale den til alle lesere.

Ny Tid

Et annet liv

Oversatt av Nina Aspen

HEF-pris: 149,- (ord. 198,-)

SJEKK OGSÅ TILBUDSTORGET PÅ WWW.HUMANISTFORLAG.NO

FLOTTE GAVEBØKER!

Diktene i *Kjærlighet* er tenkt til bruk ved bryllup, partnerskapsinngåelser og andre sammenhenger der vi feirer at to mennesker har funnet hverandre. Kjente navn som Haldis Moren Vesaas, Hans Børli, Anne Grete Preus og Lars Lillo-Stenberg bidrar.

Diktene i *Sorg* er tenkt til bruk ved gravferd og i andre sammenhenger der vi sørger over at noen har forlatt oss. Samlingen har med dikt av blant andre Kolbein Falkeid, Erik Bye, Tarjei Vesaas og Einar Skjæraasen.

Marte Spurkland (red): *Kjærlighet* 201,-
Marte Spurkland (red): *Sorg* 201,-

POCKETSLIPP!

Våre mest populære titler er nå tilgjengelig i billigbokutgave. Sterke bøker om sterke kvinner!

Azar Nafisi:
Å lese Lolita i Teheran 74,-

Lena Einhorn:
Ninas reise 74,-

Som medlem av Human-Etisk Forbund får du 25% på alle bøker fra Humanist forlag. Se www.humanistforlag.no

Bestill på www.humanistforlag.no, bruk kupongen nedenfor eller faks: 23 15 60 21. Porto kommer i tillegg.

BESTILLINGSKUPONG

Baby Halder: *Et annet liv*..... 149,- ☐
Marte Spurkland (red): *Kjærlighet* 201,- ☐
Marte Spurkland (red): *Sorg* 201,- ☐
Azar Nafisi: *Å lese Lolita i Teheran* (pocket)..... 74,- ☐
Lena Einhorn: *Ninas reise* (pocket)..... 74,- ☐

Navn:.....

Adresse:.....

Postnr./sted:.....

E-post:.....

Underskrift:.....

Kan sendes
 ufrankert i Norge.
 Adressaten betaler
 portoen

Humanist forlag AS
 Svaresending 1039
 0090 Oslo

Fri tanke 207